బ్రాహ్మణధర్మంలో ప్రజాస్వామ్యం

బ్రాహ్మణధర్మంలో ప్రజాస్వామ్యం

ప్రచురణ : ఆంధ్రప్రదేశ్ పౌరహక్కుల సంఘం (APCLC)
ఏప్రిల్, 1998

వెల : 5 రూపాయలు

ప్రతులకు : 304, కిరణ్ అపార్ట్‌మెంట్స్
రెడ్ హిల్స్, హైదరాబాద్ - 4

నవోదయ బుక్ హౌస్, హైదరాబాద్
దిశ పుస్తక కేంద్రం, హైదరాబాద్
ప్రగతి బుక్ హౌస్, విజయవాడ
మణి బుక్ స్టాల్, నెల్లూరు

లే అవుట్ : శ్రీశైల్ రెడ్డి, హైదరాబాద్

ముద్రణ : చరిత ప్రింటర్స్, హైదరాబాద్

ముందుమాట

మన దేశంలో నడిచే ఏ ఉద్యమమయినా తన ఆలోచనలనూ అవగాహననూ ఈ దేశ చరిత్రతో అనుసంధానం చేసుకోవలసిన అవసరం ఉంది. ఈ పని పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఇప్పటికింకా సమగ్రంగా చేయలేదు.

పాశ్చాత్యదేశాలలో ప్రజాతంత్ర విప్లవంలో భాగంగా ముందుకొచ్చిన హక్కుల భావన, ప్రజాస్వామ్య భావన, వాటిపైన అవే దేశాలలో పుట్టిన వామపక్ష కార్మిక ఉద్యమాలు పెట్టిన విమర్శ, మన దేశంలో పౌరహక్కుల ఉద్యమ అవగాహనకు ఇప్పటివరకు ప్రాతిపదికగా ఉన్నాయి. ఆ దేశాలలోనే పై రెండు దృక్కోణాలపైన స్త్రీవాదులు పెట్టిన విమర్శ, నల్లజాతీయుల సివిల్‌రైట్స్ ఉద్యమం పెట్టిన విమర్శ, మన దేశంలో హక్కుల భావన గురించి అంబేద్కర్ చేసిన వాదన కొంతమేరకు హక్కుల అవగాహనలో భాగం అయ్యాయి.

వాటిని 'పాశ్చాత్య' భావనలు అంటున్నామంటే అవి మనకు పనికి రావని కాదు. చాలా పనికొస్తాయి. పాశ్చాత్య దేశాలలో తొలుత ఆవిర్భవించిన ఆధునిక రాజ్యాంగ యంత్రం, పెట్టుబడిదారీ ఆర్థికవ్యవస్థ, దానికి వ్యతిరేకంగా వచ్చిన సోషలిస్టు తదితర ఉద్యమాలు ఇప్పుడు ప్రపంచమంతటా వ్యాపించాయి. కాబట్టి వాటిలోని విలువలు, మంచిచెడులు, వాటికి సంబంధించిన చర్చ, ఈ రోజు కేవలం 'పాశ్చాత్య' విషయాలు కావు.

అయినప్పటికీ హక్కుల ఆలోచన ఆ సంప్రదాయం నుండి పుట్టిన భావాలతో సంతృప్తి చెందితే సరిపోదు. ఇక్కడి చరిత్రతో, ఆ చరిత్ర నిర్వచించిన హక్కులు, బాధ్యతలు, అధికారం, ధర్మం మొదలైన భావనలతో తన ఆలోచనలను అనుసంధానం చేయవలసిన అవసరం ఉంది.

బుద్ధుడి కాలం నుండి – బహుశా అంతకంటే ముందునుండి కూడ – మన దేశంలో హక్కుల పరిభాష ఉంది. అది ఈనాటి నుడికారంలో ఉండదు.

అయినప్పటికీ అందులో హక్కుల అంశాన్ని స్పష్టంగానే గుర్తించగలం. అది తన విమర్శను ఎక్కుపెట్టింది బ్రాహ్మణీయ వర్ణధర్మ భావన మీద. మనిషి సామాజిక హోదానూ గుర్తింపునూ గౌరవాన్నీ పుట్టిన వర్ణాన్ని బట్టి నిర్ణయించడం, అందులో అనుల్లంఘనీయమైన హెచ్చుతగ్గులను నిర్దేశించడం, దానిని అతిక్రమించి పైకి పోదామన్న ప్రయత్నం నేరమనీ పాపమనీ బెదిరించడం బ్రాహ్మణీయ ధర్మంలోని ఆక్షేపణీయమైన విషయం. ఆనాడు రాజ్యాన్నీ సమాజాన్నీ ఈ 'ధర్మ' భావనే శాసించింది. పౌరులుగా సమాన హక్కులుండటం అటుంచి, ఇందులో మనుషులుగా సమాన ప్రతిపత్తి – అంబేద్కర్ భాషలో ప్రతి మనిషికీ ఒకే విలువ – సహితం లేదు. బ్రాహ్మణులు భూసురులు, భూమిమీద వెలసిన దేవతలు. అక్కడినుండి కిందికి దిగితే, శూద్రులు నిండయిన మనుషులు కూడ కాదు. స్త్రీల మాటకొస్తే, వారు ఏ కులంలో పుట్టినా శూద్రులతోనే సమానం.

ఈ 'ధర్మం' ధర్మశాస్త్రాలు ఆదేశించినంత సంపూర్ణంగా సామాజిక సంబంధాలనూ స్థితిగతులనూ శాసించినా శాసించకున్నా, సమాజంలో మనుషుల ఆలోచనలకూ ఆచారాలకూ తప్పొప్పుల ప్రమాణాన్ని బలంగా నిర్దేశించింది. దానిని అతిక్రమించిన వారిపైన ఎప్పటికప్పుడు కేసులు పెట్టి రాజుగారి కోర్టులో శిక్షించారో లేదోగానీ వారు అనేకరూపాలలో ఇబ్బందులకూ హింసకూ వెలివేతకూ గురి అయ్యారు.

బ్రాహ్మణీయ రాజ్యాంగ యంత్రానికి సంబంధించిన నియమాలూ సంస్థలూ ఈ చట్రంలో రూపొందాయి. అందులో పరిపాలనకూ సామాజిక వ్యవహారాల నిర్వహణకూ సంబంధించిన హేతుబద్ధమైన నియమాలూ ఉపయోగకరమైన సూత్రాలూ ఏవీ లేనే లేవని కాదు. ఇతర దేశాలలాగ మన దేశంలో కూడ పాలనా వ్యవహారాల నిర్వహణకు సంబంధించిన నియమాలలో కాలక్రమంలో కొంత సాధారణ ప్రగతి కనిపిస్తుంది. కానీ అది అడుగడుగున వర్ణధర్మ వివక్ష చేత కలుషితం అయింది.

రాజ్యాంగయంత్రంలోనూ పాలనా వ్యవహారాలలోనూ ప్రజాస్వామ్యాన్ని గురించి ఆందోళన చేసే పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఈ చరిత్రను తెలుసుకోవలసి ఉంది. ఇప్పుడు మనకున్న రాజ్యాంగం మనుధర్మశాస్త్రం కాదు. ఇది హక్కులలోనూ అణచివేతలోనూ ఆధునిక స్వభావం ఉన్న రాజ్యాంగం. వర్ణవివక్షను ఈ రాజ్యాంగం నిషేధించింది. చట్టం కళ్లలో (సామాజిక ఆర్థిక సంబంధాలలో కాకున్నా) అందరికీ సమాన ప్రతిపత్తి

కల్పించింది. ప్రామాణికమైన పౌర రాజకీయ హక్కులను (కొన్ని మినహాయింపులతోనే అయినప్పటికీ) కల్పించింది.

అయితే ఈ హక్కులనూ చట్టాలనూ మనం వ్యాఖ్యానించుకునేటప్పుడు, అమలు చేసుకునేటప్పుడు వివిధ ప్రజాసమూహాల అర్హతల గురించి, వారి సామాజిక స్థానాన్ని గురించి మనకున్న అభిప్రాయాల ప్రభావం బలంగా పనిచేస్తుంది. సాధారణ పౌరులనే కాదు, చట్టాన్ని అమలు చేసే అధికారులను – న్యాయమూర్తులతో సహా – కూడ ఇది ప్రభావితం చేస్తుంది. ఈ నాటికీ ఈ అభిప్రాయాలను బ్రాహ్మణీయ 'ధర్మం' అనే భావనే ఎక్కువగా నిర్దేశిస్తుందనేది నిస్సందేహమైన విషయం. అంతేకాక, చట్టానికి వెలుపల జరిగే న్యాయాన్యాయాల నిర్ణయం (కుటుంబం నాలుగు గోడల మధ్య కావచ్చు, ఊరి రచ్చబండ దగ్గర కావచ్చు) సంప్రదాయక బ్రాహ్మణీయ భావజాలం చేతనే ఎక్కువగా ప్రభావితమవుతుందనేది కూడ నిస్సందేహమైన విషయమే. అందువల్ల బ్రాహ్మణీయ ధర్మంలో హక్కులు, ప్రజాస్వామ్యం మొదలయిన విషయాలకున్న స్థానం తెలుసుకోవడం కేవలం చారిత్రక కుతూహలానికి సంబంధించిన విషయం కాదు. అది ఈ నాటి సామాజిక అవసరం కూడ.

ఈ దృష్టితో మా సంస్థ మాసపత్రిక 'స్వేచ్ఛ' లో గతంలో కొన్ని వ్యాసాలు ప్రచురించాము. మనుధర్మ శాస్త్రంలో నేరం, నేరవిచారణ, శిక్ష అనే విషయాల గురించి ఉన్న సూత్రాలను వివరించే మూడు వ్యాసాలు మొదట ప్రచురించాము. ఆ తరువాత ఒక్క నేరస్మృతినే కాక మొత్తంగా రాజ్యాంగ యంత్రం స్వభావాన్ని విషయంగా ఎంచుకొని, ఒక్క మనుధర్మ శాస్త్రాన్నే కాక అన్ని బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రాలనూ సమీక్షించి బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రాలలో రాజ్యాంగ యంత్రాన్ని గురించి ఉన్న సూత్రాలనూ నియమాలనూ వివరించే నాలుగు వ్యాసాలు ప్రచురించాము.

ఆ వ్యాసాలన్నిటినీ కలిపి ఇప్పుడు ఒక పుస్తకంగా అచ్చు వేస్తున్నాము.

ఈ విశ్లేషణతో అంతా అర్థమయినట్టు కాదు. మన దేశ సామాజిక జీవితంలో బ్రాహ్మణీయ సంస్కృతిదే ఆధిపత్య స్థానమంటే అర్థం దానికి ప్రతిఘటన లేదని కాదు, వేరే ఏ సంస్కృతీ లేదని కాదు. బ్రాహ్మణీయ 'ధర్మం' అనే భావన ప్రభావం అన్ని సామాజిక శ్రేణులపైనా ఆనాడూ ఈనాడూ ఉన్నప్పటికీ (అందువల్ల తమ ఆలోచనలపైన దానికున్న ప్రభావం గురించి అప్రమత్తంగా ఉండవలసిన అవసరం అన్ని సామాజిక శ్రేణులకూ ఉన్నప్పటికీ) బ్రాహ్మణేతర కులాల ప్రజల జీవన సంస్కృతిలో భిన్నత్వం ఉంది, ఆ

భిన్నత్వంలో కొన్ని ప్రజాతంత్ర విలువలున్నాయి. అంతేకాక, చైతన్యవంతంగా బ్రాహ్మణీయ సంస్కృతిని ప్రతిఘటించి, లేక వ్యతిరేకించి, అందులోని ఆధిపత్య సంస్కృతిని తిరస్కరించే ప్రజాతంత్ర విలువలను ముందుకు తెచ్చిన ప్రజాశ్రేణులూ ఉన్నారు. ఆ చరిత్రను కూడ అధ్యయనం చేసి, ప్రజాతంత్ర భావనకు భారతదేశ చరిత్రలోని బ్రాహ్మణ వ్యతిరేక ఉద్యమాలలోనూ బ్రాహ్మణేతర ప్రజల జీవిత సంస్కృతిలోనూ ఉన్న మూలాలను గ్రహించ వలసిన అవసరం ప్రజాతంత్ర ఉద్యమాలకు – ముఖ్యంగా పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి – ఉంది. ఆ కృషి ఇంకా సమగ్రంగా జరగలేదని అర్థం చేసుకొని, అది లేకుండ ప్రస్తుత వ్యాసాలు ఇచ్చే చిత్రం పాక్షికమైనది మాత్రమేనని గుర్తించి ఆ పరిమితిలోనే వీటిని చదువుతారని ఆశిస్తాం.

1 ఏప్రిల్, 1998 ఆంధ్రప్రదేశ్ పౌరహక్కుల సంఘం
హైదరాబాద్ (APCLC)

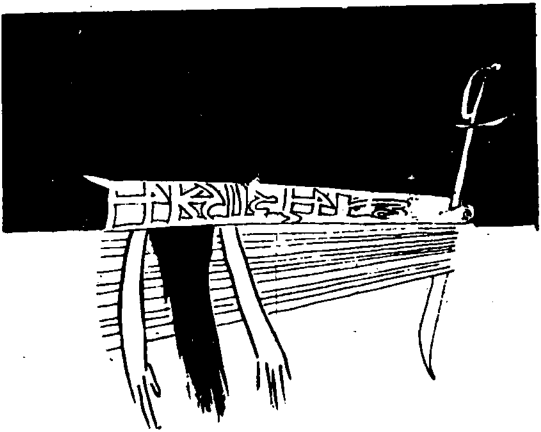

మనువు నేరస్మృతి - పౌరహక్కులు

ఒక సమాజంలో ఏ మాత్రం ప్రజాస్వామ్యం ఉందనేది ఆ సమాజంలో అమలులో ఉన్న నేరస్మృతిలోను, నేరవిచారణ వ్యవస్థలోను కనవడుతుంది. నేరానికి సంబంధించిన నిర్వచనాన్నీ వర్గీకరణనూ నేరవిచారణవ్యవస్థ అనుసరించే పద్ధతులనూ, శిక్షలకు సంబంధించిన ప్రమాణాలనూ సామాజిక చరిత్ర నుండి వేరు చేయలేము. నేరస్మృతిని, నేరవిచారణ వ్యవస్థను సామాజిక చరిత్రకు ఒక దర్పణంగా భావించవచ్చు.

ఈ దర్పణంలో చూసినప్పుడు రెండు విషయాలు పరస్పరం పెనవేసుకొని కనిపిస్తాయి. ఒకటి, నేర నిరోధక వ్యవస్థ నిర్మాణ సూత్రాలలో ఆ సమాజం సాధించిన సాధారణ ప్రగతి. రెండవది, ఆయా చారిత్రక దశలలో ఆ నేరనిరోధక వ్యవస్థ కాపాడే సామాజిక ప్రయోజనాల వల్ల ఉత్పన్నమయ్యే ప్రత్యేక లక్షణాలు. ప్రజాస్వామ్యం ఏ మాత్రం ఉందనే ప్రశ్నకు ఇవి రెండూ ప్రమాణాలే.

ప్రాచీన భారతదేశంలో సామాజిక సంబంధాలను బ్రాహ్మణీయ వర్ణధర్మం వ్యవస్థీకరించింది. నేరస్మృతి, నేరవిచారణ వ్యవస్థ ఆ ప్రాతిపదిక మీదనే రూపం తీసుకున్నాయి. నేరానికీ శిక్షకూ సంబంధించిన ఆలోచనను హైందవ సమాజం ఈ చట్రంలోనే చేసింది. నేరవిచారణ వ్యవస్థలోనూ, నేరస్మృతి సాధారణ నియమాలలోనూ పాశ్చాత్య దేశాలలాగే హైందవ సమాజం కూడా క్రమానుగతమైన ప్రగతిని సాధించింది. ఈనాటి ప్రజాతంత్ర దృక్పథానికి నాగరికంగా కనిపించే సూత్రాలు, చాలా అమానుషంగా కనిపించే లక్షణాలు పాశ్చాత్య దేశాలతో సమానంగానే హైందవ నేరస్మృతిలోనూ కనిపిస్తాయి. అంత ప్రాచీన కాలంలోనూ కనిపిస్తాయి. అయితే మొత్తమంతా బ్రాహ్మణీయ వర్ణధర్మం పరిధిలోనే ఉండడం వల్ల ఆ ధర్మానికి ఉండే మౌలికమైన అమానుష లక్షణాలన్నీ హైందవ నేరస్మృతిని ఆద్యంతం అంటిపెట్టుకొని ఉన్నాయి. మనిషిని మనిషిగా చూడక స్త్రీ - పురుషులు, ద్విజులు-శూద్రులు అన్న తేడాను ప్రతీ చిన్న విషయంలోనూ పాటించే

ప్రత్యేకమైన అమానుషత్వం బ్రాహ్మణీయ సంస్కృతి ప్రధాన లక్షణం. ఆ సంస్కృతిలో అద్ది ఆరేసిన హైందవ నేరస్మృతిలో ఆపాదమస్తకం ఆ వివక్ష కనిపిస్తుంది. నేరవిచారణ పద్ధతులలో, శిక్షా ప్రమాణాలలో, నేరానికి సంబంధించిన భావనలలో హైందవ సమాజం సాధించిన ప్రగతి యావత్తు ఈ చట్రంలోనే జరిగింది.

భారతదేశంలో ఈ రోజు ఉన్న నేరస్మృతి మనువు నేరస్మృతి కాదు. బూర్జువా ప్రజాతంత్ర ప్రమాణాలను అనుసరించి భారతదేశ నేరస్మృతి బ్రిటిష్ కాలంలోనే తిరగరాయబడింది. దీనిలో ఉన్న లోపాలను పరిష్కరించుకొని ముందుకు తీసుకుపోవడం ప్రజాతంత్ర, పౌరహక్కుల ఉద్యమాల ముందున్న కర్తవ్యాలలో ఒకటి. అయితే సంప్రదాయక హైందవ నేరస్మృతి గురించి తెలుసుకోవడం చాలా అవసరం. అది ఈ రోజు కోర్టులలో అమలు కాకున్నా, కోర్టులతో సమానంగా (కొన్ని చోట్ల అంతకంటె ఎక్కువగా) ప్రజలకు న్యాయమో అన్యాయమో నిత్యం అందిస్తున్న 'పెద్దమనుషుల' పంచాయతులలో ఈ నేరస్మృతి అవశేషాలు చాలా కనిపిస్తాయి. అంతకంటె ముఖ్యంగా మన నిత్య జీవిత సంస్కృతిలో తప్పొప్పులకు, నీతి అవినీతులకూ ప్రమాణం హైందవ నేరస్మృతికి ప్రాతిపదిక అయిన బ్రాహ్మణ నీతి సూత్రాలనుండే వస్తుంది. అది నేరాన్ని గురించి, శిక్షను గురించి మనకుండే ఆలోచనలను బలంగా ప్రభావితం చేస్తుంది. దాని గురించి అప్రమత్తంగా ఉండడం, అందుకోసం అవసరమైన విమర్శనాత్మక పరిజ్ఞానాన్ని సంపాదించుకోవడం ఒక ముఖ్యమైన ప్రజాతంత్ర కర్తవ్యం.

ఆ కర్తవ్యాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని మను ధర్మ శాస్త్రంలోని నేరస్మృతిని పరిచయం చేసుకుందాం. దీనికి 'మనువు నేరస్మృతి' అని పేరు పెట్టాము కానీ మనువు అనే మనిషి నిజంగా ఎప్పుడయినా ఉన్నాడా అనేది అనుమానమే. మనుధర్మశాస్త్రం మరీ ప్రాచీన గ్రంథం కాదు. దాని రచనాకాలం (లేక ఆ సూత్రాలను క్రోడీకరించిన కాలం) క్రీ.పూ. 200 నుండి క్రీ.శ. 200 మధ్యకాలం అని చాలా మంది చరిత్రకారులు భావిస్తారు. మనుధర్మశాస్త్రం కంటే ముందే గౌతమ, బౌధాయన, ఆపస్తంబ, వశిష్ఠ ధర్మసూత్రాలు లిఖించ బడ్డాయి. అయితే ఆ ధర్మ సూత్రాలలో కూడా 'మనువు' అనే ధర్మశాస్త్ర కారుడిని ప్రస్తుతించారు. ఈ మనువు ధర్మశాస్త్రాలకు ఆద్యుడనేది అతి ప్రాచీనమైన భావన. అతను చెప్పిందే ధర్మం అనేది హైందవ సంస్కృతికి సంబంధించిన ప్రాచీన విశ్వాసం. అయితే ఇతనిపేరుమీద ఉన్న ధర్మశాస్త్రం

ఏమంత ప్రాచీనమయినది కాదు. బౌద్ధమతం దెబ్బనుండి బ్రాహ్మణమతం కోలుకొని తిరిగి బలం పుంజుకొని స్థిరపడుతున్న దశకు చెందినది మనుధర్మశాస్త్రం.

బహుశా ఆ చారిత్రక సందర్భమే ఆ గ్రంథానికి ఆ పేరుపెట్టడానికి కారణం కావచ్చు. ఎప్పటికప్పుడు ప్రస్తుత అవసరాలకు అనుగుణంగా రూపొందించిన ఆలోచనలకు ప్రాచీన 'రుషులను' కర్తలుగా చూపించి ప్రజల మెదళ్లపైన బలమైన ప్రభావం వేసే లక్షణం బ్రాహ్మణీయ తాత్విక సంస్కృతికి సంబంధించిన ఒక ముఖ్యమైన గుణం. బౌద్ధమతాన్ని వెనక్కినెట్టి సమాజం మీద తన ఆధిపత్యాన్ని తిరిగి నెలకొల్పుతున్న దశలో బ్రాహ్మణమతం తనకు అవసరమైన సామాజిక నీతినీ నియమాలనూ క్రోడీకరించి 'ధర్మానికి' పర్యాయపదంగా భావించబడే మనువుపేరిట ప్రకటించిందని భావించవలసి ఉంటుంది. అది ఇంకా అప్పుడప్పుడే పుంజుకుంటున్న ఆధిపత్యంకావడం వల్లనేమో అన్ని ధర్మశాస్త్రాలలోనికీ అతి కర్కోటకమైనది మనుధర్మశాస్త్రం. అయితే తరువాతి కాలంలో వచ్చిన విష్ణు, నారద, పరాశర, యాజ్ఞవల్క్య స్మృతులు, ఇతర వ్యాఖ్యానాలు కొన్ని విషయాలలో కొంత ఔదార్యాన్ని ప్రదర్శించినా నాటికీ నేటికీ బ్రాహ్మణ సంస్కృతిలో ధర్మానికి ప్రామాణికం మను ధర్మశాస్త్రమే.

అందుకే మనుధర్మశాస్త్రంలోని నేరస్మృతి గురించి తెలుసుకోవడం అవసరం. 'మనువు' అనే వాడు ఆ ధర్మశాస్త్రం కర్త అయినా కాకున్నా సౌలభ్యం కోసం అతనిని దాని కర్తగానే ప్రస్తావిస్తాము.

I. నేరం - శిక్ష

రాజ్యాంగ యంత్రం నేరాలను ఎందుకు అదుపు చేయాలి? ఈ ప్రశ్నకు ఒక శాస్త్రకారుడు ఏం సమాధానం చెప్పాడో పరిశీలిస్తే, అతను దేనిని 'నేరంగా' భావిస్తున్నాడో, భద్రత, శాంతి వంటి మాటలకు ఏ అర్థం చెప్పుకుంటున్నాడో అర్థం అవుతుంది. మనువు ఈ ప్రశ్నకు స్పష్టంగానే సమాధానం చెప్తాడు. 'శిక్షించవలసిన వాళ్ళను రాజు తగురీతిలో శిక్షించకపోతే, సమాజంలో బలవంతులు బలహీనులను చేపలలాగ కాల్చుకొని తింటారు. క్రతువుల్లో దేవతలకు అర్పించే పిండాన్ని కుక్కలు, కాకులు తినిపోతాయి. దేనిమీదా యాజమాన్యం హక్కు మిగలదు. క్రింది వాళ్ళు పై వాళ్ల స్థానాలను ఆక్రమించేస్తారు' అంటాడు. అభద్రత లేక అశాంతి అనేదానికి ఇక్కడ నాలుగు లక్షణాలు నిర్వచించబడ్డాయి. ఒకటి బలవంతులనుండి బలహీనులకు రక్షణ లేకపోవడం. ఇది నిజానికి అభద్రతకు ఉండగల ఒకేఒక న్యాయ సమ్మతమైన నిర్వచనం. అయితే దీనికి మనువు మరిమూడు చేర్చాడు. బ్రాహ్మణుల యజ్ఞకాండకు రక్షణ లేకపోవడం రెండవది. కుక్కలు, కాకులు పిండాన్ని తినిపోతాయి అంటే అర్థం బ్రాహ్మణులు కుక్కలనూ కాకులనూ పోలీసుల అండలేకుండ తరిమివేయలేరని కాదు. యజ్ఞకర్మకాండకు రక్షణ కరువయితే సమాజంలో అభద్రత నెలకొన్నట్టేనన్న భావానికి కవితాత్మకమైన వ్యక్తీకరణగా దీనిని అర్థం చేసుకోవాలి. దేనిమీదా యాజమాన్యం హక్కు మిగలదు అంటే అర్థం స్వంత ఆస్తికి భరోసా ఉండదని. స్వంత ఆస్తిమీద ఆధారపడ్డ అన్ని సమాజాలలోనూ (అంటే అన్ని నాగరిక సమాజాలలోనూ) అభద్రతకూ అశాంతికీ ఇది ఒక ముఖ్య నిర్వచనం. క్రింది వాళ్ళు మీది వాళ్ళ స్థానాన్ని ఆక్రమించి వాళ్లను తొలగించి వేసారనేది చివరి లక్షణం. వర్ణవ్యవస్థకు దీనికి మించిన అశాంతి, అభద్రత వేరే ఉండవు.

రాజ్యాంగ యంత్రం నేరాలను అదుపు చేయడం ద్వారా బలవంతులు బలహీనులను చేపల లాగా కాల్చుకు తినకుండ కాపాడడం అనే ప్రజాతంత్ర

కర్తవ్యాన్ని నిర్వహించడంతోపాటు బ్రాహ్మణుల వైదికకాండను కాపాడుతుంది. స్వంత ఆస్తిని కాపాడుతుంది. వర్ణవ్యవస్థను కాపాడుతుంది.

చట్టం, శాంతి, భద్రత అనేవి ఈ రోజు మనం ఉపయోగిస్తున్న మాటలు. ఆనాడు ఉపయోగించిన మాట ధర్మం. ధర్మాన్ని కాపాడడం రాజు ముఖ్య బాధ్యత. నేరం చేసిన వాళ్ళను శిక్షించకుండ వదిలిపెడితే ఆ నేరం రాజుకు అంటుకుంటుంది. దండనాధికారాన్ని సక్రమంగా ప్రయోగించి నేరగాళ్ళను శిక్షించి ధర్మవర్తనగల వాళ్ళను కాపాడితే రాజుకు యజ్ఞం చేసినంత పుణ్యం లభిస్తుంది. ఒకనేరస్తుడిని వదిలిపెట్టినా ఫరవాలేదుకానీ నిర్దోషిని మాత్రం శిక్షించకూడదని ఆధునిక ప్రజాతంత్ర నేరస్మృతి అంటుంది. మనువు అభిప్రాయం అదికాదు. నిర్దోషిని శిక్షించడం, నేరస్తుడిని వదిలిపెట్టడం రెండూ సమానమయిన పాపకార్యాలే. అవి ఆ రాజునూ రాజవంశాన్నీ రాజ్యాన్నీ నాశనం చేస్తాయి.

ఏ సమాజం మనుగడకయినా రెండు మార్గాలు ఉంటాయి. ఒకటి, ఆ సమాజం విధించే నియమాలను ప్రజలు ఇష్టపూర్వకంగా పాటించడం. రెండు, నియమాలను అతిక్రమించిన వారిని రాజ్యాంగ యంత్రం శిక్షించడం ద్వారా సమాజంలో నియమబద్ధ ప్రవర్తనను నెలకొల్పడం. ఇష్టపూర్వకంగా ప్రజలు సామాజిక నియమాలను పాటించాలంటే అది హేతుబద్ధమైన ఆమోదం వల్లనైనా జరగాలి. లేదా మతం, దేవుడు మొదలయిన నమ్మకాలనుండి పుట్టే విశ్వాసాల వల్లనయినా జరగాలి.

నిజానికి ఏ సామాజిక వ్యవస్థ అయినా కొంతమేరకు ప్రజల ఆమోదంతో కొంత మేరకు దండనాధికారంతో తన మనుగడ సాగించుకుంటుంది. కేవలం ప్రజామోదంతో, అందులోను గుడ్డి విశ్వాసం లేక మూఢనమ్మకాల నుండి జనించిన ఆమోదం కాక హేతుబద్ధమైన ఆమోదంతో ఒక సామాజిక వ్యవస్థ నిలవగలిగితేనే అది సంపూర్ణమైన ప్రజాస్వామ్యం అవుతుంది. చరిత్రలో ఇప్పటివరకు అన్ని వ్యవస్థలూ సాంస్కృతిక సంస్థలద్వారా ప్రజామోదాన్ని ఒకవైపు రూపొందించుకుంటూ మరొక వైపు బలప్రయోగం ద్వారా తమ నియమాలు అమలు చేస్తూ శాంతినీ భద్రతనూ నెలకొల్పాయి.

మనువుకు మాత్రం బలప్రయోగం మీద మాత్రమే నమ్మకం ఉంది. బ్రాహ్మణీయ ధర్మం ప్రజామోదాన్ని పొందడం సాధ్యం కాదనీ కేవలం దండంతోనే దాన్ని నిలబెట్టాలనీ గుర్తించాడేమో తెలీదు. దండానికి మాత్రం అతను విపరీతమైన ప్రాముఖ్యం ఇచ్చాడు. దండమే అసలు రాజు అనీ, రాజు అని

పిలవబడేవాడు దానిని అమలు చేసే ఒక సాధనం మాత్రమేననీ అంటాడు. నల్లటి శరీరం, ఎర్రటి కళ్లు గల ఒక 'బూచివాడి' గా దండాన్ని మనువు వర్ణిస్తాడు. ఈ బూచివాడి భయం లేకపోతే చతుర్వర్ణాలు ధర్మాన్ని గౌరవించవంటాడు. బ్రహ్మదేవుడు రాజును చేసినప్పుడే దండాన్ని కూడ తన శరీరం నుండి రూపొందించి రాజు చేతిలో పెట్టి ధర్మాన్ని కాపాడమని పురమాయించాడంటాడు. రాజు నిద్రపోతున్నప్పుడు కూడ దండం మేలుకొని ఉండి సమాజాన్ని పాపుల నుండి కాపాడుతుందంటాడు.

సామాజిక నియమాలను మనుషులు గౌరవించి తదనుగుణంగా నడచుకోవాలంటే దండనాధికారాన్ని నిస్సంకోచంగా పాటించడం ఏకైక మార్గం అని మనువు సిద్ధాంతం. మనుషుల విశ్వాసాన్ని పొందడం ద్వారా నియమబద్ధమైన సామాజిక వ్యవస్థను నెలకొల్పాలని భావించే ప్రజాతంత్ర ఆలోచనకు ఇది పూర్తిగా విరుద్ధం. కానీ జన్మతోనే మనుషులను ఉచ్ఛనీచాలుగా విభజించే హైందవ సామాజిక నీతిని అమలు చేయడానికి దండమే ప్రధాన సాధనం కాగలదని మనువు నమ్మడంలో పెద్దగా ఆశ్చర్య పోవలసిందేమీ లేదు.

దండంతో రాజు విధించే శిక్ష కూడ నేరస్తులను సంస్కరించడానికి ఉద్దేశించింది కాదు. సంస్కరణకు మనుధర్మశాస్త్రంలో స్థానం లేదు. శిక్షించడానికి వేరే లక్ష్యాలున్నాయి. ఇతరులను భయపెట్టి, వాళ్ల నేరాలు చేయకుండా చూడడం ఒక లక్ష్యం. అందువల్ల కాళ్లచేతులు నరికేసిన నేరగాళ్ళను బహిరంగ స్థలంలో ప్రదర్శించమని మనువు రాజుకు హితవు చెప్పాడు. వాళ్ళ అవస్థ చూసిన ఇతర ప్రజలు నేరాలు చేయకుండా ఉంటారు.

నేరస్తుడు మళ్లీ ఆ నేరం చేయకుండ ఉండడం రెండవ లక్ష్యం. దీని కోసం ఏం చెప్తాడంటే, ఏ శారీరక అంగంతో ఆ నేరం చేసాడో ఆ అంగాన్ని తొలగించమని అంటాడు. అప్పుడు నేరస్తుడు మళ్లీ ఆ నేరం చేయలేడు. ఉదాహరణకు దొంగతనం చేస్తే చేయి నరికేయాలి. జేబు దొంగతనానికి వేళ్లు నరికేయాలి. ఈ రకమైన శిక్షలు వేయడం హైందవ ధర్మంలోనే కాదు, మనువు కంటే చాలా తరువాతి కాలంలోనూ, ఇతర దేశాలలోనూ క్షుద్ర వాడుకలో ఉండింది. అయితే మనువు ఈ రకమైన శిక్షలను వర్ణధర్మ అతిక్రమణకు కూడా విధిస్తాడు. ఉదాహరణకు ఒక శూద్రుడు అగ్రకుల స్త్రీతో లైంగిక సంబంధం పెట్టుకున్నా, పెట్టుకోవాలని కోరుకున్నా (బలాత్కారంగా కాదు, ఆమె సమ్మతితోనే అయినా) అతని పురుషాంగాన్ని కోసివేయడం మనువు సూచించే శిక్ష. ఒక వ్యక్తి తనకంటే పై కులానికి చెందిన వ్యక్తిని కొట్టడం, దూషించడం

ఇత్యాది చర్యలు మనుధర్మం ప్రకారం నేరాలు. ఇటువంటి నేరం జరిగినప్పుడు ఏ శారీరక అంగంతో ఆ నేరం చేస్తారో ఆ అంగాన్ని తొలగించడం మనువు దృష్టిలో తగిన శిక్ష. అప్పుడు ఆ నేరాన్ని ఆ వ్యక్తి తిరిగి చేయలేడు. ఉదాహరణకు కింది కులానికి చెందిన వ్యక్తి అగ్రకులానికి చెందిన వ్యక్తిని కాలితో తన్నితే ఆ కాలు తెగగోసేయాలి. చేతితో కొడితే చేయి నరికి వేయాలి. తిడితే నాలుక కోసి వేయాలి. ఉమ్మివేస్తే రెండు పెదవులు నరికివేయాలి. ఒకే ఆసనం మీద కూర్చుంటే పిర్రలు వరికివేయాలి. మూత్రవిసర్జనం చేస్తే పురుషాంగం కోసేయాలి. ఇవీ మనువు నియమాలు.

శిక్షకు మూడవ లక్షణం, నేరానికి గురి అయిన వారికి మానసిక సంతృప్తిని కలిగించడం. అంటే వాళ్ళ ప్రతీకార వాంఛను తీర్చడం. నేరానికి స్వయంగా ప్రతీకారం తీర్చుకోవడం నాగరిక సమాజం ఒప్పుకోదు. కాబట్టి, ఆ కోరికను రాజ్యాంగ యంత్రం తీర్చాలి. శిక్షను ఈ దృష్టితో చూసినపుడు నేరస్తుడిని సంస్కరించడం అనే ఆలోచనకు తావు ఉండదు.

సమాజానికి నేరస్తుల పీడ లేకుండా చేయడం నాలుగవ లక్ష్యం. ఒక నేరస్తుడికి మరణదండన వేసినా, దీర్ఘకాలం ఖైదు చేసినా, దేశ బహిష్కరణ విధించినా సమాజానికి అతని పీడ లేకుండ పోతుంది. దేశ బహిష్కరణ ఎటువంటి వారికి విధించాలని మనువు ఆదేశించాడో చూడండి. జూదరులు, సారాయి అమ్మేవాళ్ళు, క్రూరమైన మనుషులు, నాస్తికులు, ఇతరుల వృత్తులను ఆచరించే వాళ్ళు దేశ బహిష్కరణకు అర్హులు అని మనువు అంటాడు. అంటే జూదరుల వంటి హానికరమయిన మనుషులతోపాటు కులవ్యవస్థను తిరస్కరించే వాళ్ళను, బ్రాహ్మణ మతాన్ని తిరస్కరించే వాళ్ళను కూడా దేశాంతరం పంపించివేసి సమాజాన్ని కాపాడాలని మనువు సంకల్పం.

అయిదవ లక్ష్యం నేరస్తుడిని ప్రక్షాళన చేసి పాపం నుండి విముక్తి చేయడం. నేరానికి తగిన శిక్ష అనుభవించకపోతే నేరం చేసిన పాపం పోదు. నేరవిచారణ వ్యవస్థను ప్రజలు ప్రశ్నించకుండా చేయడానికి ఈ బెదరింపు బాగా పనిచేస్తుంది. పైగా, నేరస్తుడికి తగిన శిక్షవేయకపోతే ఆ పాపం రాజుకు చుట్టుకుంటుందని మనువు రాజును కూడా బెదిరించాడు. అమాయకులను శిక్షించడం ఎంతటి పాపకార్యమో దోషులను విడిచిపెట్టడం కూడా అంతటి పాపకార్యమేనన్నాడు.

కులవ్యవస్థకు ఉండే ప్రత్యేకమైన అవలక్షణాలను పక్కనపెడితే, క్రూరత్వంలో ఏ దేశ నేరస్మృతీ మనుధర్మానికి తీసిపోదు. కులధర్మం ఈ

క్రూరత్వాన్ని ఏవిధంగా మరింత వక్రీకరించిందనేది గమనించాలి. ఇంగ్లడ్‌లో 19వ శతాబ్దందాకా, కేవలం హత్యవంటి నేరాలకేకాక దొంగతనంవంటి అతి చిన్న నేరాలకు కూడ ఉరిశిక్ష వేసేవారు. దాదాపు 200 చిన్నాచితక నేరాలకు ఇంగ్లండ్‌లో ఉరిశిక్ష ఉండేది. అటువంటప్పుడు మనువు కూడా అనేక నేరాలకు మరణదండనను శిక్షగా భావించాడంటే ఆశ్చర్యం లేదు. కానీ అని ఏయే నేరాలో గమనిస్తే, బ్రాహ్మణీయ వర్ణధర్మాన్నీ పితృస్వామ్యాన్నీ నేరస్మృతి ద్వారా నిలబెట్టే ప్రయత్నం ఎంతగా జరిగిందో అర్థం అవుతుంది.

మరణదండనలో అనేక రకాలుంటాయి. శిరచ్ఛేదం (ఒక్క దెబ్బతో తలనరికేయడం) అన్నిటికంటే దయగల మరణదండన. ఇంకా అనేక రూపాల మరణశిక్షను మనువు గుర్తిస్తాడు. ఇవి శిరచ్ఛేదం కంటే క్రూరమైన మరణశిక్షలు. చిన్న కత్తితో ముక్కలు ముక్కలుగా నరకడం, శరీర అంగాన్ని నరికి రక్తస్రావం వల్ల చనిపోనివ్వడం, చేతులు రెండూ తెగనరికి శరీరాన్ని కత్తితో లేక ఈటెతో పొడిచి గోడకు గుచ్చి ఉంచడం, నీటిలో బలవంతంగా ముంచి చంపడం, సజీవంగా దహనం చేయడం, సజీవంగా కుక్కలకు వేయడం, కాగుతున్న నూనె నోట్లో చెవులలో పోయడం, ఎర్రగా కాలిన ఇనప కడ్డీని నోట్లో పెట్టి గొంతుకాల్చి చంపడం, ఏనుగు చేత తొక్కించడం మొదలయినవి కఠినమైన మరణదండన రూపాలు. నేరం తీవ్రతను బట్టి శిరచ్ఛేదం బదులు కఠినమైన మరణదండనను శిక్షగా మనువు ప్రతిపాదిస్తాడు. కొన్ని విషయాలలో నేరతీవ్రతకు మనువు సూచించే ప్రమాణం హేతుబద్ధంగానే ఉంటుంది (దానికి మరణదండన విధించడం హేతుబద్ధం కాకపోయినప్పటికీ). ఉదాహరణకు రహస్యంగా సంచరించే దొంగలకు ఆశ్రయం ఇచ్చేవారికి శిరచ్ఛేదం శిక్షకాగా, రాత్రిపూట దొంగతనాలు చేసేవారికి శిక్ష చేతులు నరికేసి ఈటెతో గోడకు పెట్టి చంపడం. అంటే నేరంచేసే వారికంటే వారికి ఆశ్రయం ఇచ్చేవారికి తక్కువ తీవ్రతరమైన శిక్ష వేయాలని గుర్తించాడు. అదేవిధంగా కొన్ని సందర్భాలలో ప్రజాప్రయోజనాలను బట్టి శిక్ష తీవ్రత నిర్ణయం అవుతుంది. ఉదాహరణకు చెరువుకట్టను తెంపేవారికి శిక్ష కేవలం సాధారణ మరణదండన కాదు. నీటిలో ముంచి చంపడం. ఈ శిక్షలలోని క్రూరత్వాన్ని ఈరోజు మనం ఆమోదించము. అయినప్పటికీ తీవ్రతకు ప్రజాప్రయోజనాలను ప్రమాణంగా పెట్టుకోవడం హర్షించదగ్గ లక్షణం.

అయితే సాధారణ ప్రజాప్రయోజనాలతో వర్ణధర్మ పితృస్వామ్య వ్యవస్థ ప్రయోజనాలు కలగలిసిపోయి ఉంటాయి. బ్రాహ్మణుడిని అప్రతిష్ఠపాలు చేసే

శూద్రుడికి శిరచ్ఛేదం శిక్ష. కేవలం అప్రతిష్టపాలు చేయడంతో ఆగిపోకుండా శూద్రుడు బ్రాహ్మణుడిని దూషిస్తే అప్పుడు నేరం తీవ్రత పెరుగుతుంది. ఎర్రగా కాల్చిన ఇసపకడ్డీని నోట్లో దూర్చి కాల్చిచంపడం దానికి శిక్ష. శూద్రుడు బ్రాహ్మణులకు వాళ్ల విధులేమిటో చెప్పే అహంకారానికి పాల్పడితే అతని చెవిలో ముక్కులో కాగుతున్న నూనెపోసి చంపాలి.

తాను గొప్పదనీ, తనవాళ్లు గొప్పవాళ్ళనీ భావించి భర్తపట్ల తాను నిర్వర్తించవలసిన విధులను నిర్లక్ష్యం చేసే స్త్రీని అందరూ చూసే చోట సజీవంగా కుక్కలకు వేసి చంపాలని మనువు అంటాడు. ఆమెకు మామూలు మరణదండన సరిపోదు.

నేరస్మృతికి సంబంధించిన సాధారణ నియమాలలోను, వర్గీకరణ సూత్రాలలోను ఇతర దేశాల నేరస్మృతితో పోల్చదగ్గ ప్రగతిని హైందవ నేరస్మృతి కూడా సాధించిందని చెప్పాము. దీనికి ఒక ఉదాహరణ నేరం నిర్వచనంలో సంకల్పానికి వుండే ప్రాముఖ్యత. నేరం చేయాలన్న సంకల్పం లేకుండ నేరం జరిగితే అది నేరమే కాదని నాగరిక నేరస్మృతి భావిస్తుంది. ఉద్దేశ్యపూర్వకమైన సంకల్పమైనా ఉండాలి, లేదా కనీసం తెలిసీ అజాగ్రత్తగా ప్రవర్తించి ఉండాలి. ఇందులో రెండవది మొదటి దానికన్న తక్కువ తీవ్రతరమైన నేరం. అయినప్పటికీ అదీ ఒక నేరమే. కానీ అజాగ్రత్తవల్లగానీ, సంకల్పం లేకుండాగానీ నేరం జరిగితే అది నేరం కాదు. ఆధునిక నేరస్మృతులు గుర్తించే ఈ సూత్రాన్ని మనుధర్మశాస్త్రం కూడా గుర్తించింది. అదేవిధంగా, నేరాన్ని విచారించేటప్పుడు, శిక్ష నిర్ణయించేటప్పుడు దేశకాల పరిస్థితులను, నేరస్తుడి సామాజిక ఆర్థికస్థితిగతులను దృష్టిలో పెట్టుకోవాలని మనుధర్మశాస్త్రం అంటుంది. నేరం తీవ్రతను బట్టి శిక్ష తీవ్రత ఉండాలిగానీ నేరం తీవ్రతతో సంబంధంలేని తీవ్రమైన శిక్షలు వేయకూడదంటుంది.

ఈ సాధారణ సూత్రాలు నాగరికమైనవే. అయితే వాటికి నిర్దిష్టంగా అర్థం చెప్పుకునేటప్పుడు వర్ణధర్మ సంస్కృతి, పితృస్వామ్య సంస్కృతి మనువు అవగాహనను నిర్ణయిస్తాయి. తీవ్రత, సామాజిక స్థితిగతులు, పరిస్థితులు అనే మాటల నిర్వచనం బ్రాహ్మణీయ సంస్కృతి నుండి వస్తుంది. ఉదాహరణకు వర్ణధర్మాన్ని అతిక్రమించి ప్రవర్తిస్తే అది నేరం అవుతుంది. దానికి మనువు చాలా కఠినమైన శిక్ష నిర్దేశిస్తాడు. ఈ విషయంలో శూద్రులకూ స్త్రీలకూ మనువు ఎటువంటి మినహాయింపులూ ఇవ్వలేదు. కానీ బ్రాహ్మణులకు మాత్రం ఇచ్చాడు. బ్రాహ్మణులు తక్కువ కులం వాళ్ల దగ్గర దానం తీసుకోవడం ధర్మ

విరుద్ధం. తక్కువ కులం వాళ్ళకు విద్యనేర్పడం ధర్మవిరుద్ధం. కానీ తిండికి గడవని బ్రాహ్మణులు ఈ రెండు పనులూ చేయవచ్చుననీ అది ఆపద్ధర్మనిర్ణయం కింద చెల్లుబాటవుతుందనీ మనువు అంటాడు. అయితే ఎంతటి విపత్కర పరిస్థితిలోనయినా కులకట్టడిని తప్పి ప్రవర్తించే ఆపద్ధర్మ సదుపాయం శూద్రులకు లేదు. అదేవిధంగా, దొంగతనం మనువు దృష్టిలో తీవ్రమైన నేరం. కాని యజ్ఞకర్మకాండకు సామగ్రి తక్కువ పడిన బ్రాహ్మణుడు పొలంలోని ధాన్యాన్ని, తోటలలోని ఫలాలను యజమాని అనుమతి లేకుండా తీసుకోవచ్చు. అది దొంగతనం కాదు.

శిక్ష తీవ్రత నేరాన్ని బట్టి ఉండాలి అన్న న్యాయసమ్మతమయిన సూత్రం కూడా ఒక మేరకు హేతుబద్ధమైన నియమంగాను, ఒక మేరకు వర్ణవివక్షను బలోపేతం చేసే నియమంగాను పనిచేస్తుంది. అన్ని దేశాలలాగ భారతదేశంలో కూడా రకరకాల శిక్షలుండేవి. అభిశంసనం అన్నిటికంటె మృదువయిన శిక్ష. దీనిలో మళ్ళీ మనువు రెండు రకాలను గుర్తిస్తాడు. మెత్తగా అభిశంసించడం (వాగ్దండం), గట్టిగా హెచ్చరించడం (ధిగ్దండం). రెండవ శిక్ష జుర్మానా. దీనిలో మూడు మోతాదులమ మమవు గుర్తిస్తాడు. ప్రథమ మోతాదులో జుర్మానా 250 పణముల దాకా ఉంటుంది. మధ్యమ మోతాదు 500 పణములు, ఉత్తమ మోతాదు 1000 పణములు. అయితే మరీ తీవ్రమయిన నేరమయితే నేరస్తుడి ఆస్తి మొత్తం జప్తు చేయవచ్చు. ఈ రకంగా రాజు సేకరించిన జుర్మానా రాజుకు చెందకూడదనీ, రాజ్యానికీ చెందాలనీ మనువు అంటాడు. అది రాజుకే చెందేటట్టయితే రాజులు కక్కుర్తిపడి చీటికీ మాటికీ పెద్దఎత్తున జుర్మానాలు వసూలు చేసే ప్రమాదం ఉందని మమవు హేతుబద్ధంగానే గుర్తించి ఈ నియమం పెట్టాడు. అయితే అందులో కూడా బ్రాహ్మణుల స్వంత లాభం చూసుకున్నాడు. శిక్షలు వేయడం ద్వారా రాజు సేకరించిన జుర్మానాల మొత్తం ఖజానాలోనయినా జమ కావాలి, లేదా 'దానిని సద్బ్రాహ్మణులకైనా పంచిపెట్టాలి' అంటాడు.

నాలుగవ శిక్ష కారాగార నిర్బంధం: అయిదవది భౌతిక దండనం. ఆరవది రాజ్యబహిష్కరణ. ఇందులో భౌతిక దండనం చాలా క్రూరంగా ఉండగలదని చూసాం. ఏ అంగంతో నేరం చేస్తే ఆ అంగాన్ని తెగనరకాలి అనేది భౌతిక దండనకు సంబంధించిన ప్రాథమిక సూత్రం. అంతేకాకుండా బహిరంగంగా అవమానపరచడం కోసం నేరానికి సంబంధించిన చిహ్నాన్ని నుదిటి మీద ముద్రించడం, గుండుగొరిగి గాడిద మీద ఊరేగించడం కూడా

జరిగేది. చిహ్నాలు నుదిటిమీద ముద్రించే పద్ధతి యూరప్‌లో కూడా చాలాకాలం ఉండింది. (పంజాబ్ పోలీసులు ఈ మనునీతిని వెలికితీసి కొందరు స్త్రీలపైన ఈ మధ్య ప్రయోగించారు).

సుతిమెత్తని అభిశంసనం నుండి అతిక్రూరమైన మరణదండన దాకా శిక్షలను ఇంత వివరంగా వర్గీకరించడం పరిణతి చెందిన శిక్షాస్మృతి లక్షణం. అయితే ఈ పరిణతి మొత్తం బ్రాహ్మణీయ వర్ణ ధర్మపరిధిలో జరిగింది. అందువల్ల ఇంత మెలకువగా వర్గీకరించిన ఈ శిక్షాస్మృతిలోని ఏ శిక్షను ఏ పరిస్థితిలో ఏ నేరానికి వర్తింపజేసారని పరిశీలిస్తే అడుగడుగునా వర్ణధర్మం, పితృస్వామ్య నీతి కొట్టొచ్చినట్టు కనిపిస్తాయి. ఇన్ని రకాల శిక్షలలో అభిశంసనం, జుర్మానా, దేశబహిష్కరణ మాత్రమే బ్రాహ్మణులకు వర్తిస్తాయి. బ్రాహ్మణులకు భౌతికదండనం ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ విధించరాదు. మహాఅయితే గుండు గొరిగించవచ్చు. ఇతరులకు మరణదండనం విధించే నేరాలకు సహితం బ్రాహ్మణులకు రెండు కొరడా దెబ్బలు కూడా వేయకూడదు. గుండు గొరిగించి అతనిని తన ఆస్తితోసహా రాజ్యంనుండి బయటికి పంపించివేయాలి. అదే శూద్రుల దగ్గరికి వచ్చేసరికి కేవలం హత్యకేకాక అనేక నేరాలకు మరణశిక్ష విధించాలని మనువు అంటాడు. శూద్రులు ఏ శరీరభాగంతో ఒక నేరానికి పాల్పడితే ఆ శరీరభాగాన్ని తెగనరకడం సాధారణ నియమం. ఆ నేరం దొంగతనం కావచ్చు, మోసం కావచ్చు, స్త్రీపైన అత్యాచారం కావచ్చు, మామూలు ఘర్షణ కావచ్చు. లేదా వర్ణధర్మాన్నీ వర్ణ నియమాలనూ అతిక్రమించే చర్య అయినా కావచ్చు.

సాధారణ ప్రజాప్రయోజనాలకు భంగం కలిగించే అనేక నేరాలకు రాజ్యబహిష్కరణ మనువు నిర్దేశించే శిక్ష. నగరద్వారాన్ని విరగ్గొట్టడం, నగర ప్రాకారాన్ని ధ్వంసం చేయడం, అగడ్తలను పాడుచేయడం, న్యాయస్థానాలలో తప్పుడు సాక్ష్యం ఇవ్వడం, వర్తక లేక వృత్తికారుల సంఘంతో చేసుకొన్న ఒప్పందాన్ని అతిక్రమించడం ఇత్యాది సాంఘిక నేరాలకు సైతం రాజ్య బహిష్కరణే శిక్ష. అయితే మనువు పితృస్వామ్య కుటుంబ నియమాలనూ కులనియమాలనూ ఈ సాంఘిక ప్రయోజనాలతో సమానంగా చూస్తాడు కాబట్టి వాటిని అతిక్రమించినా అదే శిక్ష. వివాహేతర లైంగిక సంబంధం పెట్టుకున్నా, తన కులవృత్తి కాని వృత్తిని ఆచరించినా లేక వైదిక మతాన్ని తిరస్కరించినా రాజ్యబహిష్కరణే మనువు నిర్దేశించే శిక్ష.

ఎంతటి నేరానికయినా బ్రాహ్మణుడికి భౌతిక దండనం వేయరాదని

మనువు ఆదేశించాడని చెప్పాము. కాని స్త్రీలు, చిన్న పిల్లలు, మతిస్థిమితంలేని వ్యక్తులు, అనారోగ్యంతో బాధపడుతున్న వ్యక్తులు న్యాయస్థానాలు విధించే జుర్మానా చెల్లించుకోలేకపోయినా, కారాగార శిక్ష భరించలేరనుకున్నా వాళ్ళను మాత్రం ఊరికే వదిలిపెట్టకూడదు. వాళ్ళకు 10 కొరడా దెబ్బలు వేయాలని మనువు అంటాడు. హత్యానేరానికి బ్రాహ్మణునికి గుండుగొరిగించి పంపిస్తే చాలన్న మనువు అభిప్రాయాన్ని చూసాం. ఒక స్త్రీ బహిష్ఠు సమయంలో దూరం ఉండకుండా ఇతర స్త్రీలను మైలపరిస్తే ఆమెకు కూడా అదే శిక్ష. గుండుగొరిగించి అవమానపరచాలి!

ఈ నేరస్మృతి వాస్తవంగా ఎంతమేరకు అమలు అయింది అనేది వివాదాస్పదమైన ప్రశ్న. హైందవ రాజులు మనుధర్మ శాస్త్రాన్ని తమ రాజ్యాంగంగా స్వీకరించి అమలు చేసారని అంబేద్కర్ వంటివారు అంటుండగా, ఈ ధర్మశాస్త్రాలు కేవలం బ్రాహ్మణుల కోరికను వ్యక్తం చేస్తాయని హెన్రీమెయిన్ వంటివారు అంటారు. ఆధునిక నేరస్మృతిలాగ ప్రతినేరానికీ కేసుకట్టి మనునీతి ప్రకారం శిక్షించకపోయి ఉండవచ్చును. ఆ అర్థంలో మనునీతిని ఆధునిక రాజ్యాంగంతోనూ నేరచట్టాలతోనూ పోల్చడం తప్పు. అయితే అది కేవలం బ్రాహ్మణుల ఆకాంక్షను ప్రకటించే పత్రం మాత్రం కాదు. ఆకాంక్షను ప్రకటించి ఊరుకోవలసిన అగత్యం బ్రాహ్మణులకు లేదు. వాళ్ల సమాజంలో ఆధిపత్యస్థానంలో ఉన్నారు. ప్రతి కేసూ ఈనాటి పోలీస్ స్టేషన్లలోలాగా నమోదయినా కాకున్నా, ప్రతికేసునూ మనుధర్మ ప్రమాణాల ప్రకారం విచారించి శిక్షించినా శిక్షించకున్నా, నేరవిచారణకు సంబంధించిన ఒక ఆచరణాత్మకమైన ప్రమాణంగా మనునీతి పనిచేసిందనేది వాస్తవం. నేరం, శిక్ష, నీతి, ధర్మం, విధి, అధికారం మొదలయిన భావాలకు మనునీతి అధికారిక నిర్వచనాన్ని ఇచ్చి ఒక ఆధిపత్య సంస్కృతిని రూపొందించిందనేది కూడా వాస్తవం. రాజుగారి న్యాయస్థానాలలోనేకాక, గ్రామ పెత్తందార్ల కచేరీలలోనూ, కులపెద్దల పంచాయితీలలోను, కుటుంబంలోపల నిత్యం జరిగే న్యాయనిర్ణయంలోనూ ఈ ప్రమాణాలు నిర్ణయాత్మక పాత్ర నిర్వహించాయి.

II. భౌతిక హింస, దూషణ

ఆస్తికి నష్టం కలిగించే నేరాలు (offences against property), వ్యక్తికి భౌతిక హాని కలిగించే నేరాలు (offences against person) అనే విభజన నేరస్మృతిలో మౌలికమయినది. ఇందులో రెండవ కోవకు సంబంధించిన నేరాలను మనుస్మృతి ఏ విధంగా నిర్వచించింది, ఏ విధంగా వర్గీకరించింది, ఏ రకమైన శిక్షలు నిర్దేశించింది అనే విషయాలు చూద్దాము.

నేరాల నిర్వచనంలో, వర్గీకరణలో, శిక్షల పరిమాణంలో, వీటికి సంబంధించిన సూత్రీకరణల్లో చెప్పుకోదగ్గ సాధారణ ప్రగతి; ఈ మొత్తమంతా వర్ణధర్మం చట్రంలో ఉండడం వల్ల ఆ భావన నుండి పుట్టిన అనాగరిక వివక్ష; అనే రెండు లక్షణాలు హైందవ నేరస్మృతిలో ఆద్యంతం ఉన్నాయని గత అధ్యాయంలో చూసాము. అదే విషయం ఇక్కడ కూడ గమనించవచ్చు.

హత్య: ఉదాహరణకు హత్యానేరాన్ని తీసుకొందాం. ఒక మనిషి మరణాన్ని మరొకరు కలిగించడం హత్యానేరం అనుకుంటే, అన్నిరకాల హత్యలనూ ఒకటిగా చూడడం నాగరిక నేరస్మృతుల లక్షణం కాదు. ఏ దేశంలోనయినా నేరస్మృతి అభివృద్ధి చెందే క్రమంలో హత్యలను శిక్షార్హమయినవి (culpable), శిక్షార్హం కానివి అని వర్గీకరించడం నేర్చుకుంటుంది. శిక్షార్హ మయిన హత్యలన్నీ మళ్లీ ఒకే కోవకు చెందినవి కావు. సంకల్పాన్ని బట్టి, పరిస్థితులను బట్టి హత్యల మధ్య తేడా చూడడం, భిన్నమైన శిక్షా ప్రమాణాలు నిర్దేశించడం ప్రతీ నేరస్మృతీ కాలక్రమంలో నేర్చుకుంటుంది.

మనుస్మృతి ఇందుకు మినహాయింపుకాదు. మనువు హత్యలను నాలుగు రకాలుగా విభజిస్తాడు. శిక్షార్హం కాని హత్యలలో రెండు రకాలు. శిక్షార్హం అయిన హత్యలలో మళ్ళీ రెండు రకాలు. శిక్షార్హం కాని హత్యలలో కొన్ని మనువు వర్గీకరణలో సమర్థనీయమయినవి, కొన్ని సమర్థనీయంకావు గానీ క్షమించదగినవి. శిక్షార్హం అయిన హత్యలలో సంకల్పరహితమయినవి, సంకల్ప పూర్వకమైనవి అనేవి రెండు రకాలు.

ఈ వర్గీకరణకు ఆధునిక లక్షణాలు ఉండడమే కాక, ఇందులో సమర్థనీయత, క్షమార్హత, సంకల్పం అనే మాటలకు మనువు ఇచ్చే నిర్వచనం కూడ ఒక మేరకు హేతుబద్ధంగా ఉంటుంది. కానీ దాని సరసనే వర్ణధర్మ భావం వచ్చి కూచుంటుంది. ఉదాహరణకు రోడ్లో బండినడుపుతూ ఒక మనిషినీ గానీ జంతువునుగానీ ఢీకొంటే అది కొన్ని సందర్భాలలో క్షమార్హమయిన నేరం అవుతుందనీ, కొన్ని సందర్భాలలో క్షమార్హం కాకపోయినా అసంకల్పిత హత్యగా తక్కువ శిక్షకు అర్హమవుతుందనీ మనుస్మృతి అంటుంది. క్షమార్హం ఎప్పుడవుతుందంటే రథసారథి ప్రమేయం లేకుండ బండి ఇరుసు విరిగిపోవడం, గుర్రం ముక్కుతాడు తెగిపోవడం మొదలయిన కారణాల వల్ల ప్రమాదం జరిగినప్పుడు, లేదా 'పక్కకు తప్పుకోండి' అని బండి చోదకుడు అరిచినా జనం వినకుండ ఉన్నప్పుడు. ఇటువంటి క్షమార్హమయిన కారణాలవల్ల కాక ఇతర కారణాల వల్ల (అంటే రథ చోదకుని పొరబాటు వల్ల) ప్రమాదం జరిగితే అది క్షమార్హం కాదు. శిక్షార్హం అవుతుంది. అయితే అది సంకల్ప పూర్వకమైన హత్య కాదు కాబట్టి దానికి శిక్ష కేవలం జుర్మానా మాత్రమే – ఉరిశిక్ష కాదు.

ఇది ఆధునిక ప్రజాతంత్ర శాసనాలను పోలిన వర్గీకరణ. అయితే దీని సరసనే కులతత్వపు వాసన కూడ ఉంటుంది. ఉదాహరణకు సమర్థనీయ మయిన నేరాలను వర్గీకరించేటపుడు, ఒక హత్యను లేక తీవ్రమైన నేరాన్ని నివారించడానికి ఒకరి ప్రాణాన్ని తీసినా, లేక ఒక స్త్రీ తనపైన లైంగిక అత్యాచారం జరపబోతున్న వ్యక్తిని చంపివేసినా అవి సమర్థనీయమయిన నేరాలని మనువు అంటాడు. ఆధునిక నేరస్మృతులు కూడ నేరాన్ని నిరోధించడానికి ఎదురుదాడికి పాల్పడే హక్కును ఒక చట్టపరమయిన హక్కుగా గుర్తిస్తాయి. అయితే మనుస్మృతి సమర్థించే హత్యలు ఇవి మాత్రమే కావు. బ్రాహ్మణుల యజ్ఞకాండకు అడ్డం వచ్చిన వారిని హతమార్చడం సమర్థనీయం. యజ్ఞ కాండకు సంబంధించిన పవిత్ర వస్తువులను సంరక్షించడానికీ, యజ్ఞం నిర్వహించినందుకు బ్రాహ్మణులకు లభించే దక్షిణను కాపాడడానికీ హత్యకు పాల్పడితే అది సమర్థనీయం. విదేశీదాడుల సమయంలోగానీ ఇతర జాతీయ సంక్షోభాల సమయంలోగానీ ద్విజవర్ణాలలో సాంకర్యం జరిగే ప్రమాదం ఏర్పడినపుడు దానిని నివారించడానికి హత్యకు పాల్పడితే అది సమర్థనీయం. ఇటువంటి సందర్భాలలో నిస్సంకోచంగా హత్యగావించవచ్చుననీ, హత్య చేసేది తన గురువునే అయినా, ముసలివాడినయినా, పసిబాలురయినా, చివరికి

వేదకోవిదుడయిన బ్రాహ్మణుడినే అయినా ఏ నేరం అంటదనీ మనువు అంటాడు. ఆయుధంతో నయినా మంత్రతంత్రాలతో నయినా హత్య చేయ వచ్చునని పర్మిషన్ ఇస్తాడు. (దేశ విభజన సమయంలో - అంటే 1947 ఆగస్ట్-సెప్టెంబర్ నెలలలో - సరిహద్దు ప్రాంతానికి చెందిన అనేక కుటుంబాలలో మగవాళ్లు తమ స్వంత కూతుర్లనూ చెల్లెళ్లనూ 'పరాయి మతస్తుల బారిన పడకుండా' వుండడానికి హతమార్చారు. ఈ హత్యాకాండ పెద్ద ఎత్తున జరిగిందని ఈ మధ్య వెల్లడైంది. ఈ క్రూరత్వానికి మూలాలు మన సంస్కృతిలో చాలా లోతుగా వున్నాయని మనువు అభిప్రాయం తెలియచేస్తుంది).

సంకల్ప పూర్వకంగా చేసే శిక్షార్హమయిన హత్యలను చాలా కఠినంగా శిక్షించాలని మనుస్మృతి అంటుంది. ఇది కేవలం రాజు లౌకిక బాధ్యత కాదు. దానిని లౌకిక బాధ్యతగా వదిలేస్తే దయకూ సానుభూతికీ సంస్కరణ దృక్పథానికీ తావు ఉంటుంది. కానీ వ్యవస్థాగతమయిన 'ఆర్డర్' (భద్రత) ను నిలబెట్టడంలో ఎటువంటి మానవీయమయిన దయాదాక్షిణ్యాలకూ మను స్మృతి తావు ఇవ్వదు. అందువల్లనే నేరగాళ్ళను శిక్షించే ప్రభుత్వ బాధ్యతను పాలకుడయిన రాజుగారి పారలౌకిక భవిష్యత్తుతో మనుస్మృతి ముడి పెడుతుంది. రాజు దేవేంద్రుడి స్థానం పొందాలన్నా శాశ్వత కీర్తిపొందాలన్నా మోక్షం పొందాలన్నా నేరగాళ్లను నిర్దాక్షిణ్యంగా శిక్షించాలని మనుస్మృతి అంటుంది. ఆ పని చేయని రాజు 'నాశనం' అవుతాడని అంటుంది. సామాజిక భద్రతను నిలబెట్టడం కోసం రాజ్యం పాల్పడే హింస విషయంలో ఎటువంటి సంకోచానికీ తావు లేకుండ చాలా కట్టుదిట్టం చేస్తుంది మనుస్మృతి. (ఈ రోజు నిర్బంధన చట్టాలనూ చట్టబాహ్యమైన రాజ్యహింసనూ ఎట్టి పరిస్థితిలోను విడనాడకూడదని ఆర్.ఎస్.ఎస్. వంటి హైందవ సంస్థలు పట్టుబట్టడానికి గల తాత్విక మూలం మనువు వైఖరిలోనే ఉంది. ఈనాటి సామాజిక రాజకీయ సందర్భం వేరే కావచ్చు).

సంకల్ప పూర్వకమైన హత్యకు మరణ దండన సాధారణ శిక్ష. ఇందులో మళ్ళీ తక్కువ క్రూరమైన రూపాల నుండి అతి క్రూరమైన రూపాల దాకా నిర్దేశించబడ్డాయని గత అధ్యాయంలో చూసాము. అయితే వేరే ఏ హత్యకైనా మరణ దండన కాక ఇతర శిక్షలు వేయవచ్చునేమో గానీ స్త్రీలను, పిల్లలను, బ్రాహ్మణులను చంపిన వారికి (స్త్రీ బాల బ్రాహ్మణఘ్నులకు) తప్పనిసరిగా మరణ దండన వేయాలని మనుస్మృతి అంటుంది. ఇక్కడ మళ్లీ ఒక

హేతుబద్ధమైన ఆలోచన వర్ణవ్యవస్థను కాపాడే ఉబలాటంతో కలగలిసి పోయింది. ఎదిగిన మగవాడు హత్యచేయడానికి పూనుకుంటే స్త్రీలు, పిల్లలు ఆత్మరక్షణ చేసుకోజాలరు. కాబట్టి అటువంటి హత్యకు మరణ దండన తప్పనిసరిగా విధించాలనడంలో ఒక హేతుబద్ధమైన వాదన ఉంది. కానీ వారితో బ్రాహ్మణులను చేర్చడంలో హేతుబద్ధత ఏమీ లేదు. అది బ్రాహ్మణులను భౌతికంగా కాపాడడానికీ, బ్రాహ్మణులు చాలా పవిత్రులనే భావనను కాపాడడానికీ, తద్వారా మొత్తంగా వర్ణ వ్యవస్థను కాపాడడానికీ ఉద్దేశించ బడింది తప్ప వేరే కాదు.

భౌతిక హింస: ప్రాణం తీయకుండ గాయం కలిగించే హింసను మనుస్మృతి 'దండపారుష్యం' అంటుంది. దీనికి వేసే శిక్షలో భౌతిక దండన, జుర్మానా రెండూ ఉంటాయి. జుర్మానా పరిమాణం నేరం వల్ల కలిగిన గాయం తీవ్రతను బట్టి ఉంటుంది. బాధితుని గాయం పూర్తిగా మానేవరకు అయ్యే ఖర్చంతా దోషి భరించాలనీ ఆపైన రాజు ఖజానాకు జుర్మానా చెల్లించాలనీ మనుస్మృతి అంటుంది. ఈ ఖర్చేకాక జుర్మానా కూడ గాయం తీవ్రతను బట్టి పెరుగుతుంది. కేవలం చర్మం చిట్లి రక్తం వస్తే జుర్మానా 100 పణములు. కండరాలు తెగితే జుర్మానా అందుకు కొన్ని రెట్లు. ఎముకలు విరిగితే ఆస్తిమొత్తం జప్తు చేసుకొని దేశబహిష్కరణ విధిస్తారు. ఈ శిక్షలు ఈ రోజు మనకు విపరీతంగా అనిపించినా, వాటిని నిర్ణయించడానికి ఉపయోగించిన ప్రమాణం హేతుబద్ధమైనదే.

అయితే జుర్మానాతో పాటు విధించే భౌతిక దండన దగ్గరికి వచ్చేటప్పటికి, శిక్షల వర్గీకరణలో హేతుబద్ధమైన ప్రమాణం పోయి వర్ణం ప్రధాన ప్రమాణం అవుతుంది. కొట్టినవాడి కులాన్ని బట్టి, దెబ్బలు తిన్నవాడి కులాన్ని బట్టి శిక్ష నిర్ణయం అవుతుంది. శూద్రుడు ద్విజుని గాయపరిస్తే ఏ శారీరక అంగంతో గాయపరుస్తాడో ఆ అంగాన్ని తెగనరకడం మనువు నిర్దేశించే సాధారణ శిక్ష. గాయం నిజంగా కలిగించనక్కరలేదు. ప్రయత్నం చేసినా అదే శిక్ష. కొట్టడానికి చేయి ఎత్తితే చేయి నరికేయాలి. తన్నడానికి కాలెత్తితే కాలు నరికేయాలి. ద్విజునిపైన శూద్రుడు ఉమ్మివేస్తే పెదిమలు నరికేయాలి. ఉచ్చ పోస్తే పురుషాంగం నరికేయాలి. నేరం నిర్వచనంలోకి కులాన్ని తీసుకొస్తే ఏమవుతుందంటే అసలు నేరం అప్రధానం అయిపోయి కులాధిక్యతను వ్యతిరేకించడమే నేరం అవుతుంది. కొట్టడం, తన్నడం, ఉమ్మివేయడం నేరాలంటే అర్థం ఉంది. కానీ వాటికి శిక్షలు నిర్దేశించేటప్పుడు ఆ నేరాలు

చేయడం కంటె తద్వారా వర్ణ ఆధిక్యతను ధిక్కరించడం ప్రధాన విషయం అయిపోవడం వల్ల నిజానికి నేరంగా భావించగల హింసాత్మక చర్య ఏదీ జరగకపోయినప్పటికీ వర్ణ ఆధికత్యను ధిక్కరిస్తే చాలు అదే నేరం అయిపోతుంది. కాబట్టి ద్విజుడిని కొట్టిన శూద్రుడి చేయి నరికేయాలనీ, ద్విజుడిని తన్నిన శూద్రుని కాలు నరికేయాలనీ చెప్పిన చోటనే ద్విజుడు కూర్చున్న ఆసనం మీదనే సమానస్థాయిలో శూద్రుడు కూర్చుంటే అతని పిర్రలు తెగనరికేయాలని మనుస్మృతి అంటుంది. ఈ చర్యలో వర్ణ వ్యవస్థను ధిక్కరించడం తప్ప కొట్టడం తన్నడం వంటి నేరాలతో సమానమయిన హింస ఏదీ లేకపోవడం వల్ల వీటినన్నిటినీ ఒకే చోట ప్రస్తావించడం తర్కరహితం అని కూడ ఆ స్మృతి కారునికి తోచదు.

అదే స్మృతికారుడు మళ్ళీ మనుషులకు పశువులకు కలిగే గాయాలనే కాక చెట్లకూ పక్షులకూ చేసే హానిని కూడ శిక్షార్హమయిన నేరాలన్నాడు. వాటికి జుర్మానాలు నిర్దేశించాడు. పైగా ఈ నేరాలను చాలా సున్నితంగా వర్గీక రించాడు. పండ్లిచ్చే చెట్టును నరికేస్తే ఎక్కువ జుర్మానా, పూలిచ్చే చెట్టును నరికేస్తే అంతకంటే తక్కువ జుర్మానా. కేవలం నీడనిచ్చే చెట్టును నరికేస్తే ఇంకా తక్కువ జుర్మానా నిర్దేశించాడు. అయితే ఇక్కడ కూడ బ్రాహ్మణుల ప్రయోజనాలను మరచిపోలేదు. బ్రాహ్మణుల ఆశ్రమాలలోని చెట్టును నరికేస్తే దానికి ప్రత్యేకమయిన జుర్మానా పెట్టాడు.

దూషణ: ఒక వ్యక్తిని దూషించడం, నిందించడం, పరువునష్టం కలిగించడం ఆధునిక నేరస్మృతిలాగ మనుస్మృతిలో కూడ నేరాలే. వీటిని మనువు 'వాక్ పారుష్యం' అన్నాడు. ఈ నేరాల విషయానికొచ్చేనరికి కులం తప్ప వేరే ప్రమాణమే లేదు. దూషించే వ్యక్తి కులం, దూషణకు గురయ్యే వ్యక్తి కులం నేరం తీవ్రతనూ శిక్షనూ నిర్ణయిస్తాయి. క్షత్రియుడు బ్రాహ్మడిని దూషిస్తే శిక్ష 100 పణముల జుర్మానా. దూషించినది శూద్రుడయితే మరణదండనే శిక్ష. బ్రాహ్మణుడు క్షత్రియుడిని దూషిస్తే శిక్ష 50 పణములు, వైశ్యుడిని దూషిస్తే 25 పణములు, శూద్రుడిని దూషిస్తే 12 పణములు మాత్రమే. దూషించిన వ్యక్తిదీ దూషించబడిన వ్యక్తిదీ ఒకే వర్ణం అయితే (అది ఏ వర్ణం అయినా) శిక్ష కేవలం 12 పణములే. దీనిని బట్టి చూస్తే దూషణ వల్ల వ్యక్తికి కలిగిన బాధ లేక నష్టం కంటే వర్ణ ఆచారాలకు జరిగిన అపచారమే మనువు దృష్టిలో ప్రధానం అని అర్థం అవుతుంది. ఆ అపచారం వల్లనే అది నేరం అయినట్లుంది.

దూషించింది శూద్రుడయితే శిక్ష జార్మానా కాదు. తీవ్రమయిన భౌతిక దండన దానికి శిక్ష. అంటే శూద్రులు అణిగి మణిగి పడి ఉండాలి అనే వర్ణనియమాన్ని నేరస్మృతి ద్వారా సాధించడానికి మనుస్మృతి ప్రయత్నిస్తుంది. అగ్రవర్ణాల వారిపైన శూద్రుడు తిట్లు ప్రయోగిస్తే అతని నాలుక తెగగోయడం దానికి శిక్ష. (తిట్టింది బ్రాహ్మణుడినయితే మరణదండనే శిక్ష) శూద్రుడు అగ్రవర్ణాలవారిని కులం పేరు పెట్టి నిందిస్తే అతని నోట్లో కాలిన ఇనుపమేకు దూర్చి శిక్షించాలని మనుస్మృతి అంటుంది. శూద్రుడు అహంభావం కొద్దీ బ్రాహ్మణుడికి నీతులు చెప్పే సాహసం చేస్తే అతని నోట్లో, చెవులలో కాగుతున్న నూనె పోయాలని అంటుంది.

III. లైంగిక నేరాలు

ఒక స్త్రీని ఆమె ఇష్టానికి వ్యతిరేకంగా లైంగికంగా లోబరచుకోవడానికి ఒక మగవాడు ప్రయత్నం చేస్తే అది నేరం అవుతుంది. ఇది అన్ని సమాజాలలో నిత్యం జరుగుతున్న నేరం. అన్ని సమాజాలు దీనిని నేరంగా గుర్తించాయి కానీ రకరకాల మినహాయింపులు పెట్టాయి. ఆధునిక భారత నేరస్మృతి సహితం ఆ స్త్రీ ఆ మగవాడి భార్య అయినట్టయితే ఆమెను బలాత్కారం చేయడం నేరం కాదని అంటుంది. ఆ భార్య ఒకవేళ కోర్టు ఆర్డర్ పొంది వేరుపడి వుంటున్నప్పటికీ ఆమెను రేప్ చేయడానికి ఆమె భర్తకు భారత శిక్షాస్మృతి కొంచెం హక్కు కల్పించింది. అటువంటి రేప్ సాధారణ రేప్ కంటె చిన్న నేరం అని ఐపిసి సెక్షన్ 376ఎ అంటుంది. సాధారణ రేప్‌కు కనీస శిక్ష 7 సంవత్సరాల ఖైదు కాగా, వేరుపడి బ్రతుకుతున్న భార్యను రేప్ చేస్తే గరిష్ఠ శిక్ష 2 సంవత్సరాలు! వేరుపడకుండ తన యింట్లోనే వుంటున్న భార్యతో ఆమె ఇష్టానికి వ్యతిరేకంగా లైంగిక క్రియ జరిపితే శిక్షే లేదు (ఆమె వయస్సు 15 కంటే తక్కువ అయితే తప్ప).

మగవాడికి తన భార్య శరీరంపైన, లైంగికతపైన యాజమాన్య అధికారం వుందన్న పితృస్వామ్య భావాన్ని ఆధునిక సెక్యులర్ చట్టాలు సహితం ఈ విధంగా తమలో ఇముడ్చుకున్నాయి. దీనికి మరొక కోణం అడల్టరీకి (వివాహేతర లైంగిక సంబంధం) సంబంధించిన సెక్షన్ 497, 498లు. భర్త తన భార్యను ఆమె ఇష్టానికి వ్యతిరేకంగా బలాత్కరించినా అది నేరం కాదన్న చట్టమే, ఒక మగవాడు మరొకడి భార్యతో ఆమె సమ్మతితోనే లైంగిక సంబంధం పెట్టుకొన్నా, దానికి ఆమె భర్త సమ్మతి లేకపోతే అది నేరం అని (సెక్షన్ 497) అంటుంది. భర్త విషయానికొచ్చే సరికి ఆమె సమ్మతి లేకపోయినా ఫరవాలేదు. పరాయి మగవాడి విషయంలో ఆమె సమ్మతి వున్నా సరిపోదు. సెక్షన్ 498 ఇంకొంచెం ముందుకు పోయి, ఒక వివాహిత స్త్రీతో లైంగిక సంబంధం పెట్టుకునే ఉద్దేశ్యంతో ఆమెను మైమరపించి ఆమె భర్త దరినుండి

తీసుకుపోవడం సహితం నేరం అని అంటుంది. భార్య శరీరానికీ లైంగికతకూ భర్త యజమాని అనే భావన ఆధునిక చట్టాలలో సహితం ఇంత బలంగా వుంది.

అడల్టరీ అనే చర్యను క్రిమినల్ చట్టాలలో నిర్వచించడం గమనార్హం. చట్టాలలో క్రిమినల్ చర్యలకూ సివిల్ నేరాలకూ ఒక తేడా వుంది. సివిల్ నేరం కేవలం బాధిత వ్యక్తికి నష్టం కలిగించే చర్యగా భావించబడుతుంది. క్రిమినల్ నేరాలు అందుకు భిన్నంగా కేవలం బాధితులకే కాక మొత్తంగా సమాజానికి నష్టం కలిగించే చర్యలుగా భావించబడతాయి. అందుకే వాటిని నిరోధించడం, విచారించి శిక్షించడం బాధితుల బాధ్యత కాదు, సమాజం బాధ్యత. ఈ తర్కాన్ని సెక్షన్ 497కు అన్వయిస్తే ఒక వివాహిత స్త్రీ ఆమె భర్త అనుమతి లేకుండ మరొకరితే లైంగిక సంబంధం పెట్టుకుంటే, తద్వారా ఆమె భర్త తన 'హక్కు'ను కోల్పోవడమే కాక, సామాజిక వ్యవస్థకే అన్యాయం జరిగి పోయిందని అర్థం చేసుకోవలసి వుంటుంది! ఇది ఆధునిక లౌకిక చట్టాల వైఖరి.

స్త్రీ లైంగికతపైన ఆమె భర్తకు, ఆమె కుటుంబానికి, కులానికి, గ్రామానికి, సమాజానికి పెత్తనం కల్పించే పితృస్వామ్య వ్యవస్థకు సుదీర్ఘమైన చరిత్ర వుంది. అది అన్ని దేశాలలో అన్ని జాతులలో వుంది. భారతదేశంలో అది బ్రాహ్మణీయ వర్ణ వ్యవస్థతో ముడిపడి వుంది. 'హైందవ ధర్మం'లో వర్ణ ధర్మాన్నీ, పితృస్వామ్యాన్నీ వేరు చేయడం కష్టం. పితృస్వామ్య భావజాలం వర్ణధర్మం పరిభాషలోనే వ్యక్తం అయింది.

నేరస్మృతికి స్త్రీ లైంగికతతో ఏం పని అని అడిగితే, స్త్రీ లైంగిక జీవితాన్ని నియంత్రించకపోతే వర్ణసాంకర్యం జరిగిపోతుందని మనువు జవాబిస్తాడు. వర్ణసాంకర్యం జరిగితే ప్రపంచంలో పాపం పెరిగిపోతుంది. పాపం పెరిగిపోతే ప్రపంచం నాశనం అయిపోతుంది. మనువు భాష్యకారులలో ఒకడయిన కుల్లూక భట్టు ఇంకొంచెం స్పష్టంగా అంటాడు. 'వర్ణ సాంకర్యం జరిగితే కర్మకాండను ఆచరించలేము. ఎందుకంటే కర్మలు ఆచరించే అర్హత కలవాళ్ల సంఖ్య తగ్గిపోతుంది. కర్మకాండ ఆచరించకపోతే వర్షాలు పడవు. వర్షాలు పడకపోతే సర్వనాశనం అవుతుంది'. కాబట్టి వర్షాలు పడాలంటే, భూమి సస్యశ్యామలంగా వుండాలంటే ఆడవాళ్లందరూ 'పవిత్రం'గా వుండాలి.

కులవ్యవస్థ లేని హైదవేతర సమాజాలలో కూడా స్త్రీ శరీరంపైన మగవాళ్లకూ సమాజానికీ ఇదే రకమైన పెత్తనం వుండింది. కాబట్టి భారతదేశ చరిత్రలో పితృస్వామ్యానికి వర్ణవ్యవస్థను మూలంగా భావించలేము. అయితే పితృస్వామ్యం ఇక్కడ వర్ణవ్యవస్థతో పెనవేసుకుని వుండింది. పితృస్వామ్యానికి

వర్ణవ్యవస్థ భావ జాలాన్ని కల్పించింది. పితృస్వామ్య భావాలు వర్ణ ధర్మం పరిభాషలో వ్యక్తం అయ్యాయి.

ఈ నేపథ్యంలో మనువు ఏ లైంగిక క్రియలను నేరాలుగా భావించాడో వాటికి ఏ రకమైన శిక్షలు నిర్దేశించాడో చూద్దాం.

తన భార్య కాని స్త్రీతో ఒక మగవాడు లైంగిక సంబంధం పెట్టుకోవడం నేరం అనేది (క్లుప్తంగా) మనువు అభిప్రాయం. అది ఆమె సమ్మతితో కావచ్చు. సమ్మతి లేకుండ కావచ్చు. ఏదయినా నేరమే. ఆధునిక నేరస్మృతిలో కూడ వివాహిత స్త్రీ విషయంలో ఆమె సమ్మతితో సంబంధం లేకుండ, ఆమె భర్త సమ్మతించకపోతే, అది నేరం అవుతుందని పైన చూసాం. మనువు దృష్టిలో ఆమె వివాహిత అయినా కాకున్నా, ఆమె సమ్మతించినా సమ్మతించకున్నా, ఆమె భర్త 'అనుమతించినా' లేకున్నా అది నేరమే. అంతే కాదు లైంగిక సంబంధం అంటే భౌతిక సంయోగమే కానవసరం లేదు. ఆమె దుస్తులు ముట్టుకోవడం, ఆమె పడకపైన కూర్చోవడం, శరీరాన్ని తాకడం, చివరికి అనవసరంగా పలకరించడం కూడా లైంగిక నేరమే. 'నా భార్యతో నువ్వు మాట్లాడవద్దు' అని ఆమె భర్త హెచ్చరించిన తరువాత ఆమెతో మాట్లాడితే, ఆ పలకరింపు అమాయకమయినదైనా అది నేరమే. నిర్జన ప్రదేశంలో ఒక స్త్రీ ఎదురయితే 'బాగున్నారా' అని పలకరించడం కూడ మనువు దృష్టిలో లైంగిక నేరమే. 'ఊరి బయట, అడవిలో, వాగు దగ్గర స్త్రీని పలకరించడం అక్రమ లైంగిక సంబంధం క్రిందికి వస్తుంది' అని మనుస్మృతి అంటుంది. మనుస్మృతి వ్యాఖ్యాతలలో ఒకడయిన మేధాతిథి ఇంకొంచెం ముందుకు పోయి ఒక స్త్రీ లేని సమయంలో సహితం ఆమె ఆభరణాలను, బట్టలను అవి ఆమెవని తెలిసి అనవసరంగా ముట్టుకుంటే, అది కూడా ఆమెతో లైంగిక సంబంధం పెట్టుకోవడంతో సమానం అంటాడు. మరీ ఇంత చాదస్తం ఎందుకని అడిగితే, మొగ్గలోనే తుంచేయకపోతే ఆ సంబంధం పెరిగి పెరిగి భౌతిక సంయోగానికి దారి తీయవచ్చుననీ ఆ తరువాత వర్ణసాంకర్యాన్నీ, వినాశనాన్నీ ఆపలేమనీ చెప్తాడు.

పై వివరణలో మగవాడు నేరం చేసే వాడిగా, స్త్రీ ఆ నేరానికి ఒక వస్తువుగా, ఆమె భర్త బాధితుడిగా కనిపిస్తాడు (భర్తతో పాటు ఆమె కుటుంబం, కులం, సమాజం, ధర్మం బాధితులు అవుతారు). ఇది కాకతాళీయం కాదు. ఈ నేరాల నిర్వచనంలోని భావజాలమే అట్లాంటిది. ఆధునిక నేరస్మృతిలో కూడా వివాహేతర లైంగిక సంబంధం పెట్టుకోవడం (సెక్షన్ 497) మగవాడు మాత్రమే చేయగల నేరం. ఈ నేరంలో బాధితుడు ఆ

స్త్రీ భర్త. అతని భార్య శరీరంపైన, లైంగికతపైన అతనికి వున్న 'హక్కు'కు భంగం కలిగింది. ఆ హక్కును భంగపరచిన వాడు అతని భార్యతో సంబంధం పెట్టుకొన్న వాడు. అతను నేరస్తుడు. ఈ ఘర్షణకు ఆమె ఇష్టాయిష్టాలతో ఏమీ సంబంధం లేదు. ఆమె నిమిత్తమాత్రురాలు. స్త్రీపైన ఆమె భర్తకున్న హక్కును పరాయి మగవాళ్ల దాడి నుండి కాపాడడం ఈ చట్టం లక్ష్యం. ఆమె ఈ ఘర్షణలో ఒక వస్తువు మాత్రమే. పరాయి మగవాడితో సంబంధానికి ఆమె సమ్మతించినా అది చెల్లదు. సమ్మతించే వ్యక్తిత్వాన్ని ఆమెకు నిరాకరించిన చట్టం, నేరంలో ఆమె దోషి కాదని ఔదార్యం చూపించింది. ఒక దొంగతనం కేసులో దొంగిలించబడిన నగ దోషి కానట్టే అడల్టరీ కేసులో స్త్రీ కూడా దోషి కాదు!

ఆధునిక చట్టానికే వున్న ఈ దృక్పథం మనువుకు కూడ వుండడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. నిజానికి ఇది దాని కొనసాగింపే. అందువల్ల మనువు నేరస్మృతిలోని లైంగిక నేరాల నిర్వచనంలో కూడ నేరస్తుడు ఒక మగవాడు, బాధితుడు ఇంకొక మగవాడు (లేక పితృస్వామ్య సాంఘిక వ్యవస్థ). స్త్రీ ఆ నేరానికి ఒక వస్తువు మాత్రమే. అయితే కర్కోటకుడయిన మనువు ఆ స్త్రీకి అసలే శిక్ష వేయకుండ వుండలేదు. వివాహేతర లైంగిక సంబంధం పెట్టుకొన్న స్త్రీకి అతను భౌతిక దండన విధించడుగానీ ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోవాలంటాడు. చాంద్రాయన వ్రతం వంటివి ఆచరించాలంటాడు. అయితే ఆ స్త్రీ ఒకవేళ 'నా భర్త కంటే నేను గొప్పదానిని' లేదా 'నా వాళ్ళు గొప్పవాళ్లు' అనే అతిశయ భావంతో పరాయి మగవాడితో సంబంధం పెట్టుకోవడం జరిగి వుంటే మట్టుకు, అటువంటి అతిశయాన్ని ప్రదర్శించే ఆడవాళ్లకు వేసే అతి క్రూరమైన మరణదండను ఆమెకు విధించాలంటాడు. అంటే ఆమెను సజీవంగా ఆకలిగొన్న కుక్కలకు వేయాలి.

లైంగిక నేరాల నిర్వచనంలో కాపాడబడేది నేరంలో భాగస్తురాలయిన స్త్రీ భర్త హక్కులే కాబట్టి, కొంత మంది స్త్రీలకు అది వర్తించదు. 'నటులు, గాయకులు, తార్పుడుగాళ్లు' తమ భార్యలను తామే ఇతరుల దగ్గరకు పంపిస్తారు కాబట్టి అటువంటి స్త్రీలతో పరాయి మగవాళ్ళు పెట్టుకొనే వివాహేతర లైంగిక సంబంధంలో నేరమేమీ లేదని మనువు అంటాడు. అయితే అటువంటి భార్యలు మామూలుగా పరాయి పురుషుల దగ్గరకు పోతుంటారనేది ఆ చర్యను సమర్థించడానికి సరిపోదనీ, ప్రతి సందర్భంలోనూ నిజంగా అనుమతి తీసుకున్నారా లేదా అనేది చూడాలనీ మనువు జాగ్రత్త చెప్పాడు. అటువంటి స్త్రీలతోనయినా సరే, భర్త అనుమతి లేకుండ సంపర్కం

పెట్టుకుంటే ఆ భర్త హక్కు ఆ మేరకు పోయినట్టే కాబట్టి కొంచెం ఫైన్ చెల్లించాలని మనువు అంటాడు. ఏ మాత్రం ఫైన్ చెల్లించనవసరం లేనిది 'మగదిక్కు' అసలే లేని స్త్రీల విషయంలో వాళ్ల విషయంలో హక్కులు కోల్పోయే మగవాడెవడూ వుండడు కదా! మళ్లీ ఒక కుటుంబంలో, కుటుంబ యజమాని సంరక్షణలో బ్రతికే వితంతువులకు ఇది వర్తించదు. ఎందుకంటే ఆ కుటుంబ ప్రతిష్ఠ, కుటుంబానికి ఆమెపైన వున్న అజమాయిషీ దెబ్బతింటాయి. ఇది నూటికి నూరుశాతం వర్తించేది (మనుస్మృతి ప్రకారం) ఎటువంటి మగదిక్కు లేని వ్యభిచారిణులకు, సన్యాసినులకు. వాళ్లతో ఏ మగవాడు లైంగిక సంబంధం పెట్టుకున్నా అందులో నేరం లేదు. తర్కం కోసమైనా మనువు వ్యభిచారిణులనూ సన్యాసినులనూ ఒక గాటన కట్టడం ఆశ్చర్యం కలిగించవచ్చును. కానీ సన్యాసులను గొప్పగా గౌరవించిన ఈ బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రకారుడికి సన్యాసినులంటే పెద్దగా సదభిప్రాయం లేదు. వాళ్లు తమ కామవాంఛను కాషాయ వస్త్రాలలో దాచుకుంటారని ఆ మహానుభావుడి అభిప్రాయం.

లైంగిక నేరాలను మనువు ఎంత కఠోరంగా నిర్వచించాడో చూసాం. ఇష్టం లేని స్త్రీని బలాత్కారం చేయడమే కాదు, ఇష్టపూర్వకంగా లైంగిక సంబంధం పెట్టుకున్నా, ముట్టుకున్నా, మాట్లాడినా, పక్కన కూర్చున్నా, ఒంటరి ప్రదేశంలో పలకరింపుగా 'హల్లో' అన్నా నేరమేనన్నాడు. అంతేకాక, భౌతిక సంయోగం జరిగితే శిక్ష ఎంతో పై అన్ని నేరాలకూ అంతే శిక్ష అన్నాడు. దోషి బ్రాహ్మణుడయితే తప్ప – పై నేరాలన్నింటికీ మరణ దండనే శిక్ష అన్నాడు. తరువాతి కాలపు వ్యాఖ్యాతలను ఈ వర్ణ వివక్ష బాధ పెట్టలేదు కానీ మనువు కాఠిన్యత బాధ పెట్టింది. అన్నింటికీ మరణ దండన విధించకూడదనీ జుర్మానాతో మొదలుపెట్టి అన్నిరకాల శిక్షలు విధించవచ్చుననీ అన్నారు. భౌతిక సంయోగం కూడా శూద్ర పురుషుడు బ్రాహ్మణ స్త్రీతో పెట్టుకుంటే మరణ దండవ తప్పనిసరిగా విధించాలి గానీ అగ్రకులాల మగవాళ్లు కిందికులాల స్త్రీలతో వివాహేతర లైంగిక సంబంధం పెట్టుకుంటే అంతకంటె తక్కువ శిక్ష వేయవచ్చునని అన్నారు. వివాహేతర లైంగిక సంబంధంలో మగవాడి కులం పెరిగే కొద్దీ, స్త్రీ కులం తగ్గేకొద్దీ, శిక్ష తక్కువ అవుతుంది. బ్రాహ్మణుడు శూద్ర వివాహిత స్త్రీతో సంబంధం పెట్టుకుంటే అతి తక్కువ శిక్ష. మగవాడి కులం తగ్గి స్త్రీ కులం పెరిగే కొద్దీ శిక్ష పెరుగుతుంది. వివాహిత బ్రాహ్మణ స్త్రీతో సంబంధం పెట్టుకున్న శూద్రుడికి మరణ దండనే శిక్ష. మధ్యస్తంగా

వుండే కేసులలో శిక్షలు రకరకాలు. ఉదాహరణకు క్షత్రియుడు వివాహిత అయిన బ్రాహ్మణ స్త్రీతో లైంగిక సంబంధం పెట్టుకుంటే అతను 1000 పణముల జుర్మానా చెల్లించడమే కాక, అతని తలను గాడిద మూత్రంలో తడిపి గొరుగుతారు. అదే ఆమె వైశ్య స్త్రీ అయితే 1000 పణముల జుర్మానాతో తప్పు తీరిపోతుంది. వైశ్యుడు బ్రాహ్మణ వివాహితతో సంబంధం పెట్టుకుంటే అతని ఆస్తి మొత్తం జప్తు చేసి 1 సంవత్సరం జైలులో పెడతారు. అదే ఆమె క్షత్రియ స్త్రీ అయితే 1000 పణముల జుర్మానాతో చెల్లు అయిపోతుంది.

లైంగిక సంబంధం వివాహిత స్త్రీతో కాక అవివాహితతో పెట్టుకుంటే నేరం తీవ్రత తగ్గుతుంది. ఇక్కడ కూడ శూద్రుడు బ్రాహ్మణ అవివాహితతో సంబంధం పెట్టుకుంటే క్షమించేది వుండదు. మరణదండనే మనువు శిక్ష. మొత్తం మీద కింది కులాలకు చెందిన మగవాళ్ల అగ్రకులాల అవివాహిత స్త్రీలతో లైంగిక సంబంధం పెట్టుకుంటే శిక్ష అనుభవించవలసి వుంటుంది. కానీ ఇద్దరి కులం ఒకటే అయితే అమ్మాయి తండ్రికి కట్నం చెల్లించి పెళ్లి చేసుకోవచ్చు. మగవాడి కులం ఎక్కువ, స్త్రీ కులం తక్కువ అయితే మనువు ఆమోదించడు కానీ మరీ సీరియస్ విషయంగా భావించడు. ధర్మం చూసీ చూడనట్టు పోతుంది. ఈ విధంగా అగ్రకులాల పురుషులు తమకంటె తక్కువ కులాలకు చెందిన స్త్రీలను 'వుంపుడు కత్తెలు' గా వుంచుకొనే సంప్రదాయాన్ని అన్ని విషయాలలో చాలా కఠోరంగా కనిపించే మనువు సహితం అనుమతిస్తాడు. వాళ్ల వివాహిత స్త్రీలయితే ఆ సంబంధాన్ని క్షమించడు గానీ అవివాహితలయితే పోనీ లెమ్మంటాడు.

లైంగిక నేరాలలో శిక్ష తీవ్రతను ప్రధానంగా నిర్ణయించేది కులం కాగా, ఆ స్త్రీ 'పవిత్రత' కు కూడా కొంత పాత్ర వుంటుంది. బ్రాహ్మణీయ భావజాలంలో వర్ణధర్మాన్నీ పితృస్వామ్య నియమాలనూ వేరుచేసి చూడడం కష్టం అని ఇదివరకే చెప్పాము. ఉదాహరణకు ఒక క్షత్రియ, లేక వైశ్య పురుషుడు వివాహిత బ్రాహ్మణ స్త్రీతో లైంగిక సంబంధం పెట్టుకుంటే కొంత జుర్మానా, కొంత భౌతిక దండన అనుభవించవలసి వుంటుందని పైన చెప్పాము. అయితే ఆ బ్రాహ్మణ స్త్రీ 'శీలవతి' కాకపోతే జుర్మానా సగం చెల్లిస్తే సరిపోతుంది. కానీ ఆమె అత్యంత 'శీలవతి' గా, 'పవిత్రురాలి' గా పేరు పొంది వుంటే ఆమెతో సంబంధం పెట్టుకున్న క్షత్రియ, లేక వైశ్య పురుషుడు శూద్రుడితో సమానంగా మరణ దండన అనుభవించవలసి వుంటుంది. వాడిని ఎండుగడ్డితో సజీవంగా దహనం చేయాలని మనుస్మృతి అంటుంది (మరణ దండనను ఆదేశించి

ఊరుకోకుండ, రకరకాల క్రూరమైన మరణశిక్షలను ఏకరువు పెట్టడం బ్రాహ్మణ ధర్మ శాస్త్రకారులు ప్రదర్శించే ఒక మానసిక వికారం).

వివాహితులయినా అవివాహితులయినా, పరస్పర సమ్మతి లేకుండానయినా సమ్మతితోనయినా, లైంగిక సంపర్కం పెట్టుకున్నా లేక కేవలం సాన్నిహిత్యాన్ని కాంక్షించినా అది నేరమేనని భావించేటట్టయితే వివాహానికి ముందు ప్రేమించుకోవడం సహితం మనువు దృష్టిలో నేరం అనుకోవాలా? మగవాళ్ల విషయంలో అది నేరమేనని మనువు అభిప్రాయం. ఎటొచ్చీ అగ్రకులాల పురుషులు (వివాహితులయినా కాకున్నా) కింది కులాల స్త్రీలతో సంబంధాన్ని కోరుకుంటే మట్టుకు పోనీలెమ్మంటాడు. ఇక్కడ అతను ఆమోదిస్తున్నది ప్రేమ అనే భావనను కాదు, కింది కులాల స్త్రీల శరీరాలపైన అగ్రకులాల మగవాళ్లకుండే హక్కును. అంతే తప్ప వివాహానికి పూర్వం ఒక పురుషుడు ఒక స్త్రీని లైంగికంగా కాంక్షించడాన్ని మనువు ఆమోదించడు. పురుషుడి కులం తక్కువది, స్త్రీ కులం ఎక్కువది అయినట్టయితే మరణదండన; పురుషాంగం నరికి వేయడం మొదలయిన శిక్షలుంటాయి. ఇద్దరిదీ ఒకే కులం అయినా, అతని కోరికకు ఆమె స్పందించినా ఆ ప్రేమ నేరమే. కొంచెం జుర్మానా చెల్లించవలసి వుంటుంది. అయితే అతను ఆమె తండ్రికి కానుకలిచ్చి ఆమెను పెళ్లి చేసుకోవచ్చు. కానీ ఇటువంటి సవర్ణీయుల ప్రేమ వ్యవహారంలో స్త్రీయే చొరవ తీసుకుంటే మట్టుకు మనువు ఆమోదిస్తాడు. వివాహానికి పూర్వం తన కులంలోని ఒక అవివాహితుడిని ఎంచుకొని ప్రేమించే హక్కు అమ్మాయిలకు మాత్రం మనువు ఇచ్చాడు. ఈ ఒక్క విషయంలో ఆ రాతి గుండె ఎందుకు కరిగిందో తెలీదు!

స్వలింగ సంపర్కాన్ని మనువు ఒక ప్రత్యేకమైన నేరంగా భావించాడని వేరే చెప్పనవసరం లేదు. అన్ని దేశాలలో అన్ని జాతులలో స్వలింగ సంపర్కం ఏదో ఒక మేరకు ఎప్పుడూ వుంది. అయినా దానిని నేరంగా, పాపకార్యంగా భావించడం అన్ని దేశాల సంప్రదాయక లైంగిక భావజాలంలో ఒక సామాన్య అంశం. మనువు స్త్రీలలో స్వలింగ సంపర్కానికే ఎక్కువ ప్రాముఖ్యం ఇచ్చాడు. బహుశా స్త్రీలు స్వలింగ లైంగిక సంతృప్తికి అలవాటు పడితే మగవాళ్ల కంట్రోల్‌లో లేకుండపోతారని భయపడ్డాడేమో! అందువల్ల మగవాళ్ల స్వలింగ లైంగిక క్రియకు పాల్పడితే వారికి మనువు భౌతిక దండన విధించలేదు. తీవ్రమైన ప్రాయశ్చిత్తం మాత్రం చేసుకోవాలన్నాడు. కానీ స్త్రీలకు మట్టుకు భౌతిక దండన విధించాడు. అందులోనూ వివాహితులకూ అవివాహితులకూ

తేడా చూసాడు. ఒక అవివాహిత స్త్రీ మరొక అవివాహిత స్త్రీతో లైంగిక సంబంధం పెట్టుకుంటే ఆమెకు 10 కొరడాదెబ్బలు వేసి 200 పణములు జుర్మానా వసూలు చేయాలన్నాడు. అదే ఒక వివాహిత స్త్రీ ఆ పనిచేస్తే వేళ్ళు తెగనరికి గుండుగొరిగి గాడిద మీద ఊరేగించాలన్నాడు. ఈ తేడా ఎందుకనేది మనువు వ్యాఖ్యాతలు వివరిస్తారు. స్వలింగ లైంగిక కాంక్ష వారి దృష్టిలో అసహజమయినది. సహజమైన పరలింగ సంపర్కానికి అవకాశం లేనివాళ్ళు స్వలింగ సంపర్కానికి ఆకర్షితులయితే కొంతవరకు క్షమించవచ్చు (అన్నం దొరకని వాళ్ళు ఆకలి తీర్చుకోవడానికి గడ్డి తింటే క్షమించినట్టు). కాబట్టి అవివాహితలు అటువంటి చర్యలకు పాల్పడితే తక్కువ శిక్షతో వదిలి పెట్టవచ్చు. కానీ వివాహిత అయివుండి తన లైంగిక కాంక్ష తీర్చడానికి ఒక భర్త వున్న స్త్రీ స్వలింగ సంబంధానికి పూనుకుంటే అది క్షమించరాని నేరం అవుతుంది.

తోబుట్టువులు, సన్నిహిత రక్తసంబంధీకులు లైంగిక సంబంధం పెట్టుకోవడాన్ని అన్ని దేశాలలో అన్ని మతాలలో నిషేధించడం జరిగింది. ఈ రకమైన లైంగిక సంబంధాన్ని ఇంగ్లీషులో incest అంటారు. తెలుగులో క్లుప్తంగా సపిండ లైంగిక సంబంధం అనవచ్చునేమో. ఎందుకంటే సోదరీసోదరుల లైంగిక సంబంధం, తలిదండ్రులూ పిల్లల లైంగిక సంబంధం ఇందులో ప్రధానమయినవి. ఆపైన ఏ రకమైన బాంధవ్యాన్ని ఈ నిషిద్ధ జాబితాలో చేరుస్తారనేది ఒక్కొక్క జాతిని బట్టి, దేశాన్ని బట్టి, మతాన్ని బట్టి వుంటుంది. ఉదాహరణకు మనుస్మృతి మేనరికాన్ని కూడ లైంగిక నిషేధాన్ని ఆకర్షించే సపిండ సంబంధాల సరసన చేర్చింది. కానీ మనుస్మృతిని శిరోధార్యంగా భావించిన ద్రవిడ ప్రాంత బ్రాహ్మణులు సహితం మేనరికపు పెళ్ళిళ్ళు చేసుకున్నారు, చేసుకుంటున్నారు.

అయితే అన్ని సంస్కృతులకు సామాన్యమైన ఈ సపిండ లైంగిక నిషేధాన్ని బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రకారులు వర్ణవ్యవస్థతో అనుసంధానం చేసారు. మనుస్మృతి ప్రకారం అన్నిటికంటే అభ్యంతరకరమైన సపిండ లైంగిక సంబంధం తల్లీకొడుకుల సంబంధం కాదు; తండ్రీకూతుళ్ల సంబంధం కాదు; గురుపత్నితో శిష్యుడు పెట్టుకొనే సంబంధం. గురుపత్నిని కాంక్షించడం, ఆమెతో లైంగిక సంబంధం పెట్టుకోవడం (ఆమె సమ్మతితోనే అయినప్పటికీ) మనువు దృష్టిలో అన్నిరకాల లైంగిక నేరాలలోనికీ అతి తీవ్రమైన నేరం. ఈ నేరానికి మనువు తీవ్రమైన భౌతిక దండననూ అంతే తీవ్రమైన ప్రాయశ్చిత్తాన్నీ విధిస్తాడు. ఆయన సూచించే భౌతిక దండనలు మూడు. ఒకటి, వేడిగా కాల్చిన

ఇనప మంచం మీద పడుకోవడం. రెండు, వేడిగా కాల్చిన ఇనప స్త్రీ ఆకృతిని కౌగిలించుకోవడం. మూడు, తన పురుషాంగాన్ని తానే తెగనరికి చేతిలో పట్టుకొని స్పృహ కోల్పోయేంత వరకు నైరుతి దిక్కుగా నడవడం.

రక్తసంబంధీకురాలు కాని గురుపత్నితో లైంగిక సంబంధం పెట్టుకోవడం ఇంత తీవ్రమైన నేరం ఎందుకు కావాలి? వేరే ఏదయినా లైంగిక నేరం (ఉదాహరణకు తల్లీ కొడుకుల లైంగిక సంబంధం) తీవ్రతను సూచించదలకున్నప్పుడు దానిని మనువు ఈ నేరంతో పోల్చి 'అటువంటిది' అంటాడు. దీనికి కారణాన్ని వర్ణవ్యవస్థ స్వభావంలో వెతకాలి. చతుర్వర్ణాలలో మొదటి మూడు వర్ణాలకు గురువు బ్రాహ్మణుడే అయివుంటాడు. శాస్త్రజ్ఞానం కలిగి వుండే అర్హత, ఆయావర్ణాలకు ఉచితమైన జ్ఞానం అందించే అర్హత బ్రాహ్మణులకు మాత్రమే వుండేది. శాస్త్రజ్ఞానానికి సంబంధించి బ్రాహ్మణులకుండే ఈ గుత్తాధిపత్యం వర్ణవ్యవస్థ సుస్థిరతకు అత్యవసరమైన అంశం. అయితే ఈ గుత్తాధిపత్యం సామాజిక ఆమోదం పొందాలంటే గురువు అయిన బ్రాహ్మణుని ప్రతిష్ఠ చెక్కుచెదరకుండా వుండాలి. ఆ ప్రతిష్ఠలో గురుపత్ని పాతివ్రత్యం అతి ముఖ్యమైన అంశం. అది దెబ్బతింటే గురువు ప్రతిష్ఠ దెబ్బ తింటుంది. గురువు ప్రతిష్ఠకు భరోసా లేకపోతే శాస్త్ర విద్య మీద బ్రాహ్మణులకుండే గుత్తాధిపత్యానికి పునాది పోతుంది. అందుచేత గురుపత్నితో శిష్యుడు లైంగిక సంబంధం పెట్టుకోవడం మహాపాపం. అది అన్నిరకాల లైంగిక నేరాలలోకీ పెద్ద నేరం. సపిండ లైంగిక సంబంధాల జాబితాలో మొదటి స్థానంలో మనువు ఈ నేరాన్ని చేరుస్తాడు.

అందుకే గురుపత్ని ఒకవేళ ముందే 'అపవిత్రురాలు' అయివుంటే ఇది పెద్ద నేరం కాదంటాడు. గురువుగారికి బ్రాహ్మణ స్త్రీలు, ఇతర సవర్ణ స్త్రీలే కాక ఒకవేళ ఒక అవర్ణ స్త్రీ కూడా భార్య అయివుంటే ఆ అవర్ణ స్త్రీతో శిష్యుడు లైంగిక సంబంధం పెట్టుకోవడం మనువు లెక్కలో పెద్ద నేరం కాదు. ఆమెకెట్లాగూ 'పవిత్రత' అంటదు కదా! కాబట్టి అపవిత్రత కూడా అంటదు. కాబట్టి ఆ మగవాడికి ప్రాయశ్చిత్తం చేస్తే సరిపోతుందంటాడు.

గురుపత్నితో కాక ఇతర సపిండ లైంగిక సంబంధాలకు మనువు విధించే శిక్ష కొంచెం తక్కువ తీవ్రమైనది. ఈ శిక్షలో భౌతిక దండన కంటే ప్రాయశ్చిత్తం పాలు ఎక్కువ. మనువు ఆదేశించే ప్రాయశ్చిత్తం కఠినమైనదే. ఉదాహరణకు చెట్టు బెరడును ధరించి గడ్డం, జుట్టు పెంచి ఒక సంవత్సరం అడవిలో ఒంటరిగా వ్రతం ఆచరించడం ఒక ప్రాయశ్చిత్తం. అయితే దీనిని ఆచరిస్తే వేరే శిక్ష

వుండదు. ఆచరించడంలో విఫలం అయితే మట్టుకు రాజ్యాంగయంత్రం రంగంలోకి దిగి భౌతిక శిక్షలు విధిస్తుంది. కాలిన ఇనుముతో స్త్రీ యోనిని పోలిన ముద్ర నుదిటి మీద వేసి ఆస్తి మొత్తం జప్తుచేసి సంఘ బహిష్కరణ చేయాలని మనువు అంటాడు.

ఇంత కఠోరమైన లైంగిక నియమాలు, నేరస్మృతి నిజంగా ఎప్పుడయినా అమలయ్యాయా అని పాఠకులకు సందేహం రావచ్చు. ఇంతగా ఏ సమాజాన్నయినా లైంగికంగా కట్టడి చేయడం బహుశా ఆచరణ సాధ్యం కాని ఆలోచన. అయితే మొదట్లో చెప్పినట్టు, బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రాలు ఆధునిక రాజ్యాంగ చట్టాల వంటివి కావు. ఆధునిక కాలంలో పీనల్‌కోడ్ అనేది రాజ్యాంగ యంత్రానికి శిరోధార్యం. దానిని అమలు చేయడం ఆధునిక రాజ్యాంగయంత్రానికి వుండే ముఖ్యమైన కర్తవ్యాలలో ఒకటి. మధ్య యుగాలలో కూడ ధర్మశాస్త్రాలలోని నియమాలను రాజులు తుచ తప్పకుండా అమలు చేయాలని, అమలు చేసిన వాడే ధర్మ ప్రభువు అనీ బ్రాహ్మణ శాస్త్రకారులు (ముఖ్యంగా మనుస్మృతి కర్త) భావించారు. అయితే రాజులందరూ ధర్మ శాస్త్రాల నియమాలను ఆధునిక రాజ్యం తన శాసనాలను చూసే పద్ధతిలో చూడలేదు. తమ పరిపాలనకు తప్పనిసరి నియమాలుగా భావించలేదు. బ్రాహ్మణులను రంజింపజేసిన ధర్మపరిపాలకులూ వున్నారు. అందుకు భిన్నంగా కొంచెం ఉదారంగా పరిపాలించిన రాజులూ వున్నారు. బహుశా మనువు నేరస్మృతిని తన పీనల్‌కోడ్‌గా భావించి తుచ తప్పక అమలుచేసిన రాజు ఎవ్వడూ వుండి వుండడు. అంత కఠోరమైన పాలన మనువు వంటి సాడిస్టు ఊహలలో మాత్రమే సాధ్యం.

అయితే ఆ రోజులలో న్యాయ నిర్ణయం, ధర్మనిర్ణయం కేవలం రాజ్యాంగయంత్రం చేత జరగలేదు. సాంఘిక వ్యవస్థలో అనేక స్థాయిలలో జరిగింది. న్యాయ నిర్ణయం దాకా పోనవసరం లేకుండ, సాంస్కృతిక నియంత్రణ మనుషుల ప్రవర్తనపైన (ఆనాడయినా ఈనాడయినా) ప్రత్యక్ష ప్రభావం వేస్తుంది. మనుషుల ప్రవర్తనను వ్యవస్థ గీసే లక్ష్మణ రేఖ పరిధిలో అది వుంచుతుంది. ఆ నియంత్రణ విఫలమయినప్పుడు అధర్మం, నేరం, పాపం అనేవి ముందుకొస్తాయి. ఈ తీర్పు వివిధ స్థాయిలలో జరుగుతుంది. ప్రతి కుటుంబమూ ఒక న్యాయస్థానమే. ఆపైన కుల పెద్దల పంచాయితీలు, గ్రామ పెద్దల పంచాయితీలు, శాస్త్రాలు చదువుకున్న బ్రాహ్మణుల తీర్పులు, రాజాస్థానంలో జరిగే న్యాయ నిర్ణయం వుంటాయి. ఈ రోజు కూడ అధికారిక

న్యాయస్థానాలకు సమాంతరంగా అనేక సాంఘిక న్యాయస్థానాలున్నాయి. ఆ రోజులలో ఇవి మరీ ఎక్కువ. ఏ స్థాయిలో జరిగే న్యాయ నిర్ణయమూ నూటికి నూరుపాళ్లూ మనువు నేరస్మృతిని అమలుచేసి వుండకపోవచ్చు. అయితే నూటికి యాభైపాళ్లు అమలు చేసినా అది కఠోరమైన సాంఘిక నీతే. అంతకంటే ముఖ్యం, అన్ని స్థాయిలలోనూ తప్పు, ఒప్పు, నేరం, అధర్మం అనే వాటికి సంబంధించిన విచక్షణను, నిర్వచనాన్నీ, అవగాహనను మనునీతి బలంగా ప్రభావితం చేసింది. బహుశా సజీవంగా ఎండుగడ్డితో దహనం చేయడం వంటి శిక్షల కంటె ఈ అవగాహన, సాంస్కృతిక వివేచన ముఖ్యమైనవి. సాంఘిక జీవితాన్ని ఇవి మనునీతికి అనుగుణంగా కట్టడి చేసాయి. ఈనాటికీ ఒక మేరకు చేస్తున్నాయి. కులం కట్టడికీ, లైంగిక నీతికీ సంబంధించి ఈనాటికీ కుల పంచాయితీలలోనూ, పెద్దమనుషుల తీర్మానాలలోనూ ఇచ్చే తీర్పులను పరిశీలిస్తే, పైన వివరించిన మనునీతి ఛాయలు బలంగా కనిపిస్తాయి. ఈ తీర్పులిచ్చే వాళ్లెవరూ మనుధర్మశాస్త్రాన్ని చదివి వుండకపోవచ్చు. అసలు మనుస్మృతి అనేది ఒకటి వుందని వారికి తెలియకపోవచ్చు. కానీ ఆ ఆలోచనలు, అవి తలపెట్టిన సాంఘిక కట్టడి, సామాజిక వ్యవస్థలో అంత బలంగా భాగం అయిపోయాయి.

అందుకే ప్రజాస్వామ్య జీవితాన్ని కాంక్షించేవారు ఈ రోజు కూడ వీటిని గురించి తెలుసుకోవలసిన అవసరం వుంది. సాంఘిక జీవితంలో మనునీతి అవశేషాలను క్షాళన చేయవలసిన అవసరం వుంది.

బ్రాహ్మణధర్మశాస్త్రాలలో
రాజ్యాంగయంత్రం

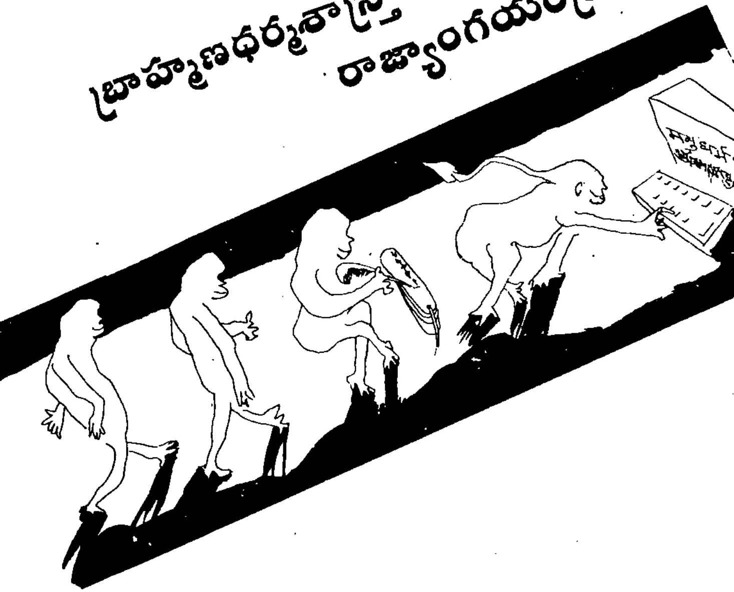

ఏ సమాజంలోనయినా వ్యవస్థిత జీవితాన్నీ దాని నిర్దిష్ట చట్రం అయిన ఆనాటి సాంఘిక ఆర్థిక వ్యవస్థను కాపాడడం రాజ్యాంగ యంత్రం నిర్వహించే ప్రధాన బాధ్యత. అందుకోసం రాజ్యం శాసనాలు చేస్తుంది, వాటిని బలప్రయోగంతో అమలు చేస్తుంది. ఇంకొకరకంగా చెప్పాలంటే సంఘ జీవితానికి సంబంధించిన ప్రమాణాలను ప్రకటంచే అధికారం, వాటిని నిర్భంధంగా అమలుచేసే అధికారం రాజ్యానికి వుంటాయి. వేరే ఎవ్వరికీ ఈ అధికారం వుండనే వుండదని కాదు. ఆధునిక రాజ్యానికున్న అధికార గుత్తాధిపత్యం మధ్య యుగాలలోనూ, ప్రాచీన కాలంలోనూ రాజ్యానికి లేదు. ఆనాడు సమాజంలో అధికార బాహుళ్యం వుండేది. కుటుంబంలో, గ్రామంలో, కులంలో, శ్రేణిలో, తెగలో బహుళ అధికార కేంద్రాలుండేవి. ఆ అధికార కేంద్రాలకు కూడ ప్రామాణిక నియమాలను ప్రకటించే అధికారం, వాటిని నిర్భంధంగా అమలు చేసే అధికారం వుండేవి. వాటన్నిటిపైన ఒక తుది అధికార కేంద్రంగా రాజ్యం వుండేది. దీనిని అప్పటి సామాజిక తత్వవేత్తలు సిద్ధాంతీకరించారు. సంప్రదాయకంగా అమలవుతున్న సంఘ నియమాలనూ వాటిపైన అజమాయిషీ చేసే పెద్దల అధికారాన్నీ రాజ్యం గౌరవించాలనేది బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రాలు చెప్పే ముఖ్య విషయాలలో ఒకటి.

అయితే అన్ని దేశాలలోనూ కాలక్రమంలో బహుళ అధికార కేంద్రాలు క్షీణించి, రాజ్యమే ఏకైక అధికార కేంద్రం అయింది. ప్రామాణిక సంఘ జీవిత నియమాలను శాసనాల రూపంలో ప్రకటించి వాటిని బల ప్రయోగంతో అమలు చేసే అధికారం రాజ్యానికే మిగిలింది. సమాజంలో వేరే ఆధిపత్య కేంద్రాలు లేనేలేవని కాదు. అవి బలప్రయోగానికి పాల్పడవనీ కాదు. ఉన్నాయనడానికి కుటుంబ వ్యవస్థ ప్రపంచవ్యాప్తమయిన ఒక ఉదాహరణ. పెట్టుబడిదారీ మార్కెట్ మరొక ఉదాహరణ. కులం మన దేశానికి సంబంధించిన ఇంకొక ఉదాహరణ. అయితే వాటి ఆధిపత్యం సాంస్కృతిక భావజాలం రూపంలోనూ సాంఘిక కట్టుబాట్ల రూపంలోనూ ఆర్థిక ఒత్తిడుల రూపంలోనూ

అమలవుతుంది తప్ప వాటికి శాసనాలు చేసే అధికారం లేదు. ఆధునిక సమాజాలలో బలప్రయోగంపైన రాజ్యానికే గుత్తాధిపత్యం వుంది. రాజ్యం ఉపేక్షిస్తేనూ, ప్రత్యక్షంగా లేక పరోక్షంగా అనుమతిస్తేనూ మాత్రమే ఇతరులు చేయగలరు. ఈ ఉపేక్ష లేదా అనుమతికి సాంస్కృతిక సాధికారత వుంటుంది. అది ఆధిపత్య వర్గాలకు ఒకమేరకు లభ్యం అవుతూనే వుంటుంది. చట్టాలలోనూ చట్టబాహ్యం గానూ లభ్యం అవుతుంది. అయితే ఆ ఆధిపత్యాలను పరిమితం చేసే బాధ్యత కూడ ఆధునిక రాజ్యాలపైన వుంటుంది. ఇది రాజ్యంపైన ప్రజాతంత్ర ఆకాంక్షలు పెట్టిన ఒత్తిడి ఫలితం.

సమాజంలో అధికార బాహుళ్యం క్షీణించి రాజ్యమే అధికార కేంద్రంగా మారడం ఒక చారిత్రక పరిణామం. దానికి దారితీసిన చారిత్రక పరిస్థితుల విశ్లేషణ ఇప్పటికి అప్రస్తుతం. అయితే వ్యక్తి స్వేచ్ఛా స్వతంత్రాలకూ, వికాసానికీ ఈ బహుళ అధికార కేంద్రాలు ఆటంకంగా వున్నాయని గుర్తించి వాటి ప్రాబల్యాన్ని తగ్గించడం కోసం రాజ్యం చేతిలోనే అధికారాన్నంతా కేంద్రీకరించి ఆ రాజ్యాధికారానికి కొన్ని ప్రామాణికమైన పరిమితులు పెట్టడం ఉచితం అనే ఆలోచన ఆ చారిత్రక క్రమంలో ముందుకొచ్చింది. ఆ పరిమితులు ఆధునిక రాజ్యాన్ని నియంత్రించే ప్రజాతంత్ర విలువలు. కాలక్రమంలో వివిధ ఉద్యమాల ఒత్తిడివల్ల, నిర్మాణాత్మక కృషివల్ల ఆ పరిమితులు మరింత పదునుదేలాయి. ఈనాటి రాజ్య భావనకు వున్న పరిమితులు ఇవి:

1. రాజ్యం శాసనబద్ధమైన అధికారాన్ని మాత్రమే చలాయించాలి. చట్టబాహ్యమైన అధికారం చెల్లదు.
2. ఆ శాసనాలు చట్టసభలు చేసినవయి వుండాలి. ఆ విధంగా అవి పరోక్షంగా ప్రజామోదం పొందినవి అయి వుండాలి.
3. చట్టసభలు చేసే శాసనాలు కూడ పౌరుల 'సహజ హక్కులకు' లేక 'ప్రాథమిక హక్కులకు' లోబడి వుండాలి.
4. చట్టాలను అమలుచేయడంలో నిష్పాక్షికంగా వ్యవహరించే అధికార యంత్రాంగం, చట్టాన్ని నిర్భయంగా అమలుచేయించే స్వతంత్ర న్యాయ వ్యవస్థ ఉండాలి.

రాజ్యానికి సంబంధించిన భావన ఇక్కడితో ఆగిపోలేదు. వ్యక్తికి చట్టం ఎంత స్వేచ్ఛ, స్వతంత్రం ఇచ్చినా వాటిని వాస్తవంలో అనుభవించడం సాధ్యం కావాలంటే కొంత కనీస ఆర్థిక స్తోమత, సాంఘిక స్థితిగతులు వుండాలి. చట్టం అనుమతించినా ఆర్థిక స్థితి దానికి అవకాశం ఇయ్యకపోవచ్చును, రెండూ

అనుమతించినా సాంఘిక వ్యవస్థలోని కట్టుబాట్లు, నిర్బంధాలు అడ్డం రావచ్చును. వీటిని ప్రయత్నపూర్వకంగా తొలగించే ఒక పాజిటివ్ బాధ్యత కూడ పీడిత ప్రజల పోరాటాల నుండి పుట్టిన విలువలు, ఆకాంక్షల ఫలితంగా ఆధునిక కాలంలో రాజ్యానికి కట్టబెట్టబడింది. అంటే,

5. సమాజ నియమాలనూ, వ్యవస్థిత సంబంధాలనూ సంస్కరించి వ్యక్తుల మధ్య సమానత్వాన్నీ సమాన అవకాశాలనూ పెంచడం, ఆర్థిక లేమిని తగ్గించి జీవన ప్రమాణాలు పెంచడం రాజ్యానికి వుండే 'సంక్షేమ బాధ్యత'.

ఆధునిక సమాజంలో వ్యవస్థిత జీవితం పెట్టుబడిదారీ చట్రంలో సాగుతుంది. దానితోబాటు తత్పూర్వ కాలంనుండి సంక్రమించిన ఇతర సాంఘిక అసమాన సంబంధాలు వుంటాయి. రాజ్యం ఈ చట్రంలో వున్న వ్యవస్థిత జీవితాన్ని పదిలంగా కాపాడేటప్పుడు పైన పేర్కొన్న ప్రామాణిక నియమాలకు లోబడి వ్యవహరించాలనేది ఆధునిక రాజ్య భావన. ఈ నియమాలను మరింత సరళీకృతం చేసి, మార్పుకు రాజ్యం నుండి వచ్చే అవరోధాలను బలహీన పరిచే కృషి ఒక ముఖ్య ప్రజాతంత్ర కృషి. రాజ్యానికి సంబంధించినంత వరకు ఇది పౌరహక్కుల ఉద్యమం చేపట్టే ప్రధాన కృషి. ఆధునిక జీవితంలోని కొత్త, పాత అసమానతలను అధిగమించి సమానత్వంవైపు పురోగమించడానికి ఈ కృషి చాలా అవసరం.

ఈనాటి ప్రజాతంత్ర భావనకు చెందిన పై ప్రమాణాల వెలుగులో బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రాలలోని రాజ్య వ్యవస్థను పరిశీలిస్తే అది దాదాపు అన్ని విషయాలలోనూ అప్రజాస్వామికంగా కనిపిస్తుందంటే ఎవరూ పెద్దగా ఆశ్చర్యపోక పోవచ్చు. అది ఏ నిర్దిష్ట రూపాలలో అప్రజాస్వామికం అనేదే ఆసక్తి కలిగించగల విషయం. సంక్షేమ భావన ఆనాడు ఎట్లాగూ లేదు. లేకపోగా బ్రాహ్మణీయ దృక్పథంలో అది 'ధర్మ విరుద్ధం' కాబట్టి అది వుండాలని ఎవరయినా అంటే వారు శిక్షార్హులు అవుతారు. ఇతర విషయాలలో కూడ బ్రాహ్మణీయ రాజ్య వ్యవస్థలో ప్రజాతంత్ర లక్షణాలు మృగ్యం. ఆ రాజ్యం శాసనాలను అనుసరించి పరిపాలించదు. అది ధర్మాన్ని అనుసరించి పరిపాలించాలి. ఆ ధర్మం ప్రజలు రూపొందించినది కాదు. ప్రజలచేత ఎన్నుకోబడిన ప్రతినిధులు రూపొందించినది కాదు. అది బ్రాహ్మణులు కాంక్షించినది, బ్రాహ్మణులు రూపొందించినది. పోనీ ఆ ధర్మం సమాజంలోని మనుషుల సహజ హక్కులను గౌరవించే శాసనమా అంటే కాదు. అది

పమానత్వాన్నీ, సమాన ప్రతిపత్తినీ ఏ రూపంలోనూ ఒప్పుకోని అసమ ధర్మం. పోనీ దానిని అమలుచేసే అధికార గణం ఆ వర్ణధర్మం పరిధిలోనయినా నిష్పాక్షికంగా వ్యవహరిస్తారా అంటే దానికి భరోసా లేదు. ఎందుకంటే వాళ్లు 'ఉన్నత వంశాలకు' (అంటే అగ్రవర్ణాలకు అని వేరే చెప్పనవసరం లేదు) చెందినవారే అయి వుండాలి. పైగా వారిని నియమించేది, తీసేసేది రాజుగారి ఇష్టానుసారమే కాబట్టి ఆ పరిధిలో కూడ వారు స్వతంత్రంగా వ్యవహరిస్తారన్న నమ్మకం లేదు. పోనీ న్యాయవ్యవస్థయినా నిష్పాక్షికంగా న్యాయం చేస్తుందా అంటే అది చేసే న్యాయమే ధర్మశాస్త్రాల న్యాయం, అంటే వర్ణ ధర్మ న్యాయం కాగా ఆ పరిధిలో కూడ అది రాజుగారి ఇష్టాలకు అతీతంగా నడుచుకో జాలదు. ఎందుకంటే రాజదర్బారే దేశంలోని అత్యున్నత న్యాయస్థానం. రాజే దేశానికి చీఫ్ జస్టిస్.

ఇక్కడ మనం రెండు విషయాలను పరిశీలిస్తున్నాము. ఒకటి రాజ్యం నిర్వహించే పాలనా వ్యవహారాల లోనూ, న్యాయ వ్యవస్థలోనూ 'న్యాయం' ఎంత వుంది అనే ప్రశ్న. అంటే అది సమాన హక్కులనూ, సమాన ప్రతిపత్తినీ ఏ మేరకు గుర్తించిందనే ప్రశ్న. రెండవది, తన వ్యవహారాల నిర్వహణకు రాజ్యం (అందులో భాగంగా న్యాయవ్యవస్థ) అనుసరించే పద్ధతులలోనూ, నిర్మాణంలోనూ నిష్పాక్షికతకు తావు ఎంత వుందనే ప్రశ్న. ప్రజాస్వామ్య భావనకు ఇవి రెండూ ముఖ్యమే. బ్రాహ్మణీయ సంస్కృతిలో మొదటి అంశం వర్ణధర్మ ప్రాపంచిక దృక్పథం చేత నిర్ణయించబడింది. రాజు ధర్మవర్తనుడు కావాలి. ధర్మాన్ని నిలబెట్టాలి. అంటే సకల పరిపాలనా వ్యవహారాలు, న్యాయవ్యవస్థ ప్రమాణాలు చాతుర్వర్ణ్యాన్ని అనుసరించి వుండాలి. సమానత్వం అనే భావనకు ఈ ధర్మంలో చోటు లేదు. అయితే దీనికి ప్రతిఘటన భారతీయ సమాజంలో తొలినాటి నుండి వుంది కాబట్టి వర్ణధర్మ కాఠిన్యాన్ని సవరించే అంశాలు కూడ అందులో అక్కడక్కడ కనిపిస్తాయి. ఇంక రాజ్య వ్యవహారాల నిర్వహణకూ, దానికి సంబంధించిన నిర్మాణాలకూ, పద్ధతులకూ వస్తే అందులో కేంద్రీకృత రాచరిక నియంతృత్వ లక్షణాలు ప్రధానం కాగా ఆ లక్షణాలను కొంతమేరకు పరిమితం చేసే నాగరికతా విలువలు కూడ కనిపిస్తాయి. అయితే ఇవి ఎక్కువభాగం రాజులు తమకు బుద్ధి పుడితే ఆచరించగల నైతిక ప్రమాణాల రూపంలో వున్నాయే తప్ప ఆ నైతిక ప్రమాణాలకు వ్యవస్థిత రూపం ఇచ్చే నిర్మాణసూత్రాల రూపంలో వున్నట్లు కనిపించదు. అంటే ఈ నాగరికతా విలువలు రాజులు పాటించవలసిన ఆదర్శాల

రూపంలో నిర్వచించబడ్డాయే తప్ప రాజ్య వ్యవహార శైలిలో అనుల్లంఘనీయమైన నియమాలుగా వ్యవస్థీకరించబడ లేదు. రాజు ఎల్లప్పుడూ నిష్పాక్షికంగా వ్యవహరించాలి అని చెప్పడం వేరు. రాజ్య వ్యవహారాల నిర్వహణ నిష్పాక్షికంగా వుండడం కోసం అనుల్లంఘనీయమయిన పద్ధతినీ, సూత్రాలనూ ప్రతిపాదించి అవి ఉల్లంఘించబడితే ఆ చర్య చెల్లుబాటు కాదనీ దానికి ఎవరూ బద్ధులు కారనీ శాసనం చేయడం వేరు. బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రాలలో మొదటి రూపంలో మాత్రమే మంచి అనేది ఏమేరకయినా కనిపిస్తుంది.

మొత్తానికి ఈ ధర్మశాస్త్ర సాహిత్యంలోని రాజ్యవ్యవస్థలో ప్రజాతంత్ర లక్షణాలు చాలా స్వల్పంగా కనిపి స్తాయి. సమకాలీన (క్రీ.శ తొలి శతాబ్దాల) పాశ్చాత్య, ప్రాచ్య రాజ్యాల పరిస్థితి ఇంతకంటే భిన్నంగా లేదు కానీ భారత సమాజానికిగల ప్రత్యేక లక్షణమైన బ్రాహ్మణీయ వర్ణధర్మం తనకు స్వంతమైన అమానుషత్వాన్ని ఇక్కడి రాజ్య వ్యవస్థకు అంటించింది. ఆ రాజ్యవ్యవస్థ గురించి ఈరోజు తెలుసుకోవలసిన అవసరం ఏముందంటారేమో! చరిత్ర అధ్యయనానికే కాక ఈనాటి ప్రజాతంత్ర కృషికి కూడ ఆ అవసరం వుంది. ఎందుకంటే రాజ్యవ్యవస్థ గురించి మన సమాజంలో ప్రచారంలో వున్న అభిప్రాయాలలో అలనాటి ధర్మశాస్త్రాల ప్రాపంచిక దృక్పథం అవ్యక్తంగానే అయినా గట్టిగా వుంది. మను ధర్మశాస్త్రం చదవని వాళ్ల చాలామంది మనువులాగే మాట్లాడతారు. సాంస్కృతిక సంప్రదాయాల బలం అటువంటిది. సమకాలీన ప్రజాతంత్ర కృషి మనువునూ, యాజ్ఞవల్క్యుడినీ, కౌటిల్యుడినీ అడుగడుగునా ఎదుర్కొంటూనే వుంటుంది.

ఈ ఉపోద్ఘాతానికి ముగింపుగా ఇంకొక్క విషయం చెప్పి అసలు విషయానికి పోదాము. బ్రాహ్మణ ధార్మిక సాహిత్యాన్ని స్థూలంగా రెండుగా విభజించవచ్చును. మొదటివి క్రీస్తుపూర్వం రాసిన ధర్మసూత్రాలు. ఇవి వర్ణవ్యవస్థ సమాజంపైన ఆధిపత్యం నెలకొల్పుతున్న తొలిదశకు చెందినవి. ఇవి ఆపస్తంబ, బౌధాయన, గౌతమ, వశిష్ఠ ధర్మసూత్రాలు. వీటిని క్లుప్తంగా 'సూత్రాలు' లేక 'సూత్ర సాహిత్యం' అంటారు. ఇవి రాసిన కాలంలో బ్రాహ్మణ్యం సామాజిక ఆధిపత్యం కోసం బౌద్ధంతో ఇంకా పోటీపడుతూ వుంది. అందువల్లనేనేమో ఈ సూత్ర సాహిత్యంలో వర్ణ మౌఢ్యం మరీ తీవ్రంగా కనిపించదు. రెండవ దశకు చెందిన ధర్మశాస్త్రాలు ఆ తరువాత రాయబడ్డాయి. కొన్ని క్రీస్తు పూర్వానికే చెంది వుండవచ్చునుకానీ ఎక్కువగా క్రీస్తు తరువాతి కాలానికి చెందినవి. వీటి రచనా కాలంలో బ్రాహ్మణ్యం (కనీసం ఉత్తర

భారతదేశంలో) తన ఆధిపత్యాన్ని గట్టిగా నెలకొల్పి సమాజాన్ని శాసించే స్థాయికి చేరింది. అందువల్ల ఈ ధర్మశాస్త్రాలలో వర్ణధర్మం పరిణతి చెందిన సమగ్ర రూపంలో కనిపిస్తుంది. వీటిని 'స్మృతులు' అంటారు. ఇవి మను, యాజ్ఞవల్క్య, కాత్యాయన, నారద, విష్ణు, పరాశర స్మృతులు.

ఇవికాక బ్రాహ్మణీయ రాజనీతిని వివరించే మరి రెండు రచనలున్నాయి. ఒకటి కౌటిల్యుడి అర్థశాస్త్రం, రెండు మహాభారతంలోని శాంతిపర్వం. అర్థశాస్త్రం, పైన వివరించిన రెండు దశలలో తొలిదశకు చెందినది. శాంతిపర్వం పరిణతి చెందిన బ్రాహ్మణీయ వ్యవస్థకు - రెండవ దశకు - ప్రతినిధి.

I. రాజ్యం, రాజు, రాచరికం

సమాజంలో ఏ వ్యవస్థ అయినా నిలవాలంటే దానికి ప్రజల దృష్టిలో కొంతయినా సాధికారత వుండాలి. దాని ఉనికికి సామాజిక ఆమోదం కొంతయినా వుండాలి. ఆ వ్యవస్థ సామాజిక జీవితానికి అవసరమైన ఒక ప్రయోజనాన్ని ఒనగూరుస్తుందన్న నమ్మకం సాధికారతకు ప్రాతిపదిక కాగలదు. ఈ నమ్మకం ఎల్లప్పుడూ ఒక భ్రమే కానవసరం లేదు. అది ఒక్కొక్క సారి హేతుబద్ధమైన నమ్మకం కావచ్చు. ఒక్కొక్కసారి ఆధిపత్య భావజాలం ప్రభావం కావచ్చు. తరచుగా ఇవి రెండూ కలిసే వుంటాయి. అవసరం ఒక మేరకు ఉంటే భావజాలం దానిని పెంచి చూపిస్తుంది. ఉదాహరణకు ప్రశాంతమయిన జీవితానికి భద్రత అవసరం. అయితే ఆ ప్రశాంతత చాటున అన్యాయం వుందని ఉద్యమిస్తే అది భద్రతకు భంగకరం కాబట్టి దానిని న్యాయం కోసం జరిగే ఆందోళనగా కాక 'అభద్రత'గా అర్థం చేసుకొని తిరస్కరించడం భద్రతను ఒక అవసరం స్థాయి నుండి భావజాలం స్థాయికి తీసుకొనిపోవడం.

అయితే ఆ వ్యవస్థ తమకు ప్రయోజనకారి అనే విశ్వాసాన్ని - సహేతుకంగానో, అహేతుకంగానో - ప్రజలలో కల్గించడం సాధ్యం కాకపోతే ఆ వ్యవస్థకు సాధికారత బయటినుండి తెచ్చుకోవలసి వుంటుంది. రాజు దేవుడనీ, రాజ్యం దైవదత్తమైన అధికారమనీ రాచరికం దివ్య లక్షణమనీ నమ్మింపజూసే ఆలోచనలు, రాజ్యాంగ యంత్రానికి ఏ లౌకిక ప్రయోజనంతోనూ నిమిత్తం లేకుండ సాధికారతనూ, ప్రజామోదాన్నీ కల్పించే సాధనాలు. అన్ని సమాజాలలోనూ ప్రాచీన, మధ్యయుగాలలో ఈ ఆలోచన ఏదో ఒక రూపంలో వుంది. బ్రాహ్మణ ధార్మిక సాహిత్యంలో ఈ ఆలోచన ఏమేరకు వుందనేది పరిశోధకులలో వివాదాస్పద విషయంగా వుంది. తొలినాటి సూత్ర సాహిత్యంలోనూ, కౌటిల్యుడి అర్థ శాస్త్రంలోనూ రాజుకూ, రాచరికానికీ దైవత్వం ఆపాదించే ఆలోచనలు లేవని పరిశోధకులు అంటారు. అప్పటికింకా

బౌద్ధం ప్రభావం బలంగా వుండడం దీనికి కారణం కావచ్చునంటారు. ఆనాడు వర్తకం, వ్యవసాయం విస్తరిస్తూ సంపద పెరుగుతూ వున్న కారణంగా రాజ్యానికి లౌకిక ప్రయోజనం చూపించడం సాధ్యమయిందనేది ఇంకొక వాదన. కానీ మలినాటి స్మృతులలోనూ, మహాభారత శాంతిపర్వంలోనూ రాజాకు దైవత్వాన్ని అంటగట్టే సూత్రీకరణలు పుష్కలంగా వున్నాయి. వీటిని కేవలం ఆలంకారిక పదప్రయోగంగా అర్థం చేసుకోవాలనే పరిశోధకులు లేకపోలేదు కానీ ఒక పద్ధతి ప్రకారం ప్రతీ స్మృతికారుడూ ఆ రకమైన సూత్రీకరణలు చేసేటప్పుడు దానిని కేవలం ఆలంకారికంగా అర్థం చేసుకోవడం కష్టం. అది అప్పటి బ్రాహ్మణ ప్రాపంచిక దృక్పథంలో భాగమనే అనుకోవలసి వుంటుంది.

రాజా తన వివిధ కర్తవ్యాల నిర్వహణ నిమిత్తం ఇంద్రుడు, వాయువు, యముడు, సూర్యుడు, అగ్ని, వరుణుడు, చంద్రుడు, కుబేరుడు ఆదిగా గల దేవుళ్ల ప్రతిరూపమయి వ్యవహరిస్తాడని మనువు అంటాడు. నారద స్మృతికారుడు ఆ లిస్టును కొంచెం కుదించి రాజాకు అగ్ని, ఇంద్రుడు, సోముడు, యముడు, కుబేరుడు అనే అయిదుగురు దేవుళ్ల గుణాలు వున్నాయంటాడు. ఇంద్రుడే భువికి దిగివచ్చి రాజా రూపంలో ప్రజలకు దర్శనం ఇస్తాడని కాత్యాయనుడు అంటాడు. ఇంద్రుడు రాజా రూపంలో సింహాసనం అధిష్టిస్తాడని మహాభారత శాంతిపర్వం కూడ అంటుంది.

దేవుడంటే వున్న 'భయ భక్తులను' రాజాపట్ల కలిగించడం ద్వారా రాజ్యాధికారానికి సాధికారత (పరిపాలించే అర్హత, విశ్వసనీయత, ఆమోదం, ప్రజల విశ్వాసాన్ని డిమాండ్ చేసే హక్కు) కలిగించడం ఈరకమైన సూత్రీకరణల లక్ష్యం. ఇది భ్రమలు పెట్టి, భయపెట్టి పాలించే గుణం. 'రాజావైపు చూడడం కష్టం కాబట్టి రాజా సూర్యుని వంటివాడు' అని అగ్ని పురాణం అంటుంది. నిజానికి రాజావైపు చూడడం కష్టమేమీ కాదు – ఎవరూ భయపెట్టకపోతే. 'రాజా సూర్యుని వంటివాడు' అనడంలో ఉద్దేశ్యం – రాజావైపు కన్నెత్తి చూసేవు జాగ్రత్త అని హెచ్చరించడం. ఇంక రాజాను ఎదిరించే ప్రసక్తి ఎక్కడుంటుంది? రాజ్యాధికారాన్ని ధిక్కరించడం సంగతి అటుంచుదాం. అది మనుషులు చలాయించే అధికారమనీ దాని మంచిచెడుల గురించి మనుషులు వివేచించగలరనీ అనుకోవడానికి సహితం ఇక్కడ చోటు లేదు.

రాజ్యాంగ యంత్రానికి సాధికారత కల్గించడానికి రాజాకు దైవత్వం

ఆపాదించవలసి వచ్చిందంటే, రాజ్యాధికారం సమాజ శ్రేయస్సుకోసం అవసరం అనే ఆలోచన సరిపోలేదనుకోవాలి. ఆ శ్రేయస్సులో ఎప్పుడయినా నిజమైన శ్రేయస్సుతోబాటు సామాజిక శ్రేయస్సుగా చలామణి అయ్యే ఆధిపత్య వర్గాల ప్రయోజనాలు కూడ వుంటాయి. వాటిని సమాజ శ్రేయస్సుగా చూపించడానికి దేవుడు, ధర్మం అనే భావనలు అవసరం అవుతాయి. అయితే అదికూడ చాలకపోతే రాజే దేవుడు కాబట్టి ఏ శ్రేయస్సుతోనూ నిమిత్తం లేకుండ రాజాజ్ఞను శిరసావహించాలి అనవలసి వస్తుంది. ఇది నియంతృత్వ భావ జాలానికి పరాకాష్ఠ. రాజు ప్రధానంగా చేయవలసిన పని దండ ప్రయోగం ద్వారా వర్ణ వ్యవస్థను కాపాడడం అనే మనువు అభిప్రాయాన్ని దీనితో పాటు లెక్కలోకి తీసుకుంటే 'స్మృతులు' రాసేనాటికి వర్ణవ్యవస్థే సామాజిక జీవితాన్ని శాసించే స్థితి వచ్చిందనీ, దానికి సామాజిక ప్రయోజనం ఏమీ లేదు కాబట్టి దానిని బలప్రయోగంతో నిర్బంధంగా అమలుచేసే రాజును దేవుడితో సమానం చేసి చూపించడం తప్ప సాధికారతకు వేరే మార్గం లేదనీ అర్థం చేసుకోవచ్చును. ఆనాటినుండి ప్రభువులను ప్రశ్నించడం దేవుడిని ధిక్క రించడంతో సమానం అనే అప్రజాస్వామిక సంస్కృతి భారతదేశంలో బలంగా నిలిచిపోయింది.

రాజు దేవుడేననే నమ్మకం ప్రజలలో బలంగా కలిగించడానికే కాబోలు బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రకారులు రాజు ధగద్ధగాయమానంగా అలంకరించు కోవాలని అన్నారు. విష్ణు, కాత్యాయన స్మృతులు మాత్రమేగాక మహాభారతం లోని శాంతి పర్వం కూడ రాజు వస్త్రధారణ దివ్యంగా వుండాలంటుంది.

రాజు లేని రోజులలో సమాజంలో అరాచకం తాండవించేదనీ, అరాచకం వల్ల భీతిల్లిన ప్రజలకు ధైర్యం కలిగించడానికి దేవుడు రాజును సృష్టించి పంపించాడనీ మనువు అంటాడు. 'మీ భద్రత కోసం దేవుడు రాజును పంపిస్తే మీరే ధిక్కరిస్తారా' అని ప్రశ్నించడానికిది పనికొస్తుంది. ధిక్కరించడం హక్కు కాకపోగా విశ్వాసఘాతుకత్వం అవుతుంది. పైగా దేవుడిపట్ల విశ్వాస ఘాతుకత్వం! అంతకంటే పాపం వేరే ఏముంటుంది?

ధర్మం రాజు రూపంలో భూమిపైన తిరుగుతుందనీ దానికి వెయ్యి కళ్లుంటాయనీ నారదస్మృతి అంటుంది. నమ్మేవాళ్లను ఇది చాలా భయపెట్టగల ఆలోచన. వర్ణధర్మం కట్టుబాట్లను అతిక్రమించే వాళ్లను ఒక కంట కనిపెట్టడానికి ఈ వెయ్యికళ్ల సిఐడి సంచరిస్తుంటాడనే ఆలోచన చాలా బెదరగొట్టగలదు. చేతకాని మొగుడినయినా భార్య ఆరాధించ వలసిందేనన్నట్టు

చేతకాని రాజును సహితం ప్రజలు ఆరాధించ వలసిందేనని కూడ నారదుడు అంటాడు. రాజాజ్ఞను ధిక్కరించేవాళ్లు బ్రతకలేరని అంటాడు. నిప్పు జోలికిపోతే నీ కుటుంబాన్ని మొత్తం దహించి వేస్తాడు జాగ్రత్త అని మనువు దాపరికం లేకుండ బెదిరిస్తాడు.

ఇంత సంపూర్ణంగా దైవత్వం ఆపాదించబడ్డ ఈ రాజుగారి కర్తవ్యాలేమిటి? బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రాల ప్రకారం రాజ్యాంగ యంత్రం నిర్వహించవలసిన కర్తవ్యం ఏమిటి? స్మృతులు ఏకరవు పెట్టిన కర్తవ్యాలలో కొన్ని ఈరోజు కూడ రాజ్యం కర్తవ్యాలుగా భావించబడుతున్నాయి. రాజ్యం సరి హద్దులనూ సార్వభౌమత్వాన్నీ పొరుగు రాజ్యాల దాడులనుండి కాపాడాలి. రాజ్యం లోపల జరిగే తిరుగుబాట్లనుండి కూడ రాజ్యాన్ని కాపాడాలి. రాజ్యంలోపల శాంతి భద్రతలు నెలకొల్పాలి. అయితే తిరుగు బాట్లకూ అశాంతికీ అభద్రతకూ ఆనాడున్న నిర్వచనం చాలా కఠినమైనది. అందులో అభిప్రాయ స్వేచ్ఛకు, అసమ్మతి హక్కుకు రవ్వంత కూడ చోటు లేదు. 'దుర్బుద్ధి గల వాళ్లను, అసమ్మతి రేకెత్తించే వారిని, హింసకు పాల్పడేవారిని, రాజుపట్ల శత్రుభావం గల వాళ్లను' రాజ్యంనుండి బహిష్కరించ మని బృహస్పతి స్మృతి అంటుంది. రాజద్రోహం (సెడిషన్) అనే నేరం ఈనాటి నేరస్మృతిలో కూడ ఉంది కానీ దాని నిర్వచనం అభిప్రాయ స్వేచ్ఛ అనే ప్రాథమిక హక్కుకు లోబడి వుండక తప్పదు. బృహస్పతి స్మృతికి అటువంటి అడ్డంకులేవీ లేవు.

తిరుగుబాట్లనే కాక సాధారణ నేరాలను కూడ రాజ్యం అరికట్టాలి. దొంగల నుండి, మోసగాళ్ల నుండి, హింస చేసేవాళ్ల నుండి, లంచగొండ్ల నుండి, జూదరుల నుండి, అక్రమ వర్తనులయిన వ్యక్తులనుండి ప్రజలను రాజు కాపాడాలని ధర్మశాస్త్రాలు చెప్తాయి. ఇది ఈనాడు కూడ రాజ్యానికి ఉండే బాధ్యతే. ఈ బాధ్యత సహేతుకమైనదే కానీ ఇది అనేక సందర్భాలలో పేదలకు, నిరుద్యోగులకు, నిరాశ్రయులకు వ్యతిరేకంగా పని చేస్తుందనేది మనకు అనుభవ పూర్వకంగా తెలుసు. అయితే ఈనాడు లేనిదీ ఆనాడు వున్నదీ ఏమిటంటే ఈ నేరాల నిర్వచనంలోనూ శిక్షల పరిమాణంలోనూ అడుగడుగునా కులం ప్రభావం వుండడం. మనువు ఇచ్చిన నేరాల నిర్వచనాన్నీ శిక్షల పరిమాణాన్నీ ఇదివరకే చూసాము. నేరం చేసిన వ్యక్తి కులాన్ని బట్టీ, నేరానికి గురి అయిన వ్యక్తి కులాన్ని బట్టి నేరం స్వభావమే మారిపోతుంది. శిక్ష మారిపోతుంది.

అయితే ఇంత అసహ్యాకరమైన వర్ణవివక్ష సరసనే కొన్ని మంచి ఆలోచనలు కనిపిస్తాయి. తమ వృత్తిలో అక్రమంగా ప్రవర్తించే వైద్యుల నుండి ప్రజలకు రక్షణ కల్పించాలని మనువు అంటాడు. కరణాల నుండి, ఇతర రెవెన్యూ అధికారుల నుండి ప్రజలకు రక్షణ కల్పించాలని యాజ్ఞవల్క్యుడు అంటాడు. వ్యాపారంలోనూ వర్తకంలోనూ మోసాన్నీ కల్తీనీ మను, విష్ణు, యాజ్ఞవల్క్య స్మృతులు నేరంగా గుర్తించాయి. ఒక్కొక్క రకమైన మోసానికీ కల్తీకీ ఎంతెంత జుర్మానా వేయాలో నిర్దేశించాయి. వినియోగవస్తువుల ధరలనూ వర్తక లాభాలనూ నియంత్రించే కర్తవ్యం రాజ్యానికి ఉందని యాజ్ఞవల్క్యుడు అంటాడు. ఇది వైశ్యులపట్ల ఆ బ్రాహ్మణుడి ఈర్ష్య కావచ్చుకానీ ప్రజలకు ఉపయోగపడే ఆలోచనే!

వ్యక్తుల స్వంత ఆస్తిని కాపాడే బాధ్యత కూడ ఈనాడున్నట్టే ఆనాటి రాజ్యానికి ఉండింది. దొంగిలించగల చరాస్తిని దొంగల బారినుండి కాపాడడమేకాక, స్థిరాస్తిని దురాక్రమణదారుల బారినుండి కాపాడే బాధ్యత కూడ ధర్మశాస్త్రాలు రాజుపైన పెట్టాయి. ఎటొచ్చీ బ్రాహ్మణులకు మాత్రం ఇతరుల ఆస్తులను తమ అవసరాలకోసం వినియోగించుకునే హక్కు వుంటుంది. మైనర్లు తమ ఆస్తులను తాము కాపాడుకోలేరు కాబట్టి వారికి వయసు వచ్చేదాకా వారి ఆస్తులను రాజు కాపాడాలని – అంటే ట్రస్టీగా వ్యవహరించాలని – స్మృతి కర్తలన్నారు. ఇది బాగానే ఉంది. స్త్రీలకు తమ వ్యవహారాలు చూసుకునే స్వతంత్రం, అవకాశం వుండవు కాబట్టి వారి ఆస్తులకు రాజు సంరక్షకుడిగా వ్యవహరించాలని మనువు అంటాడు. స్త్రీల స్వాతంత్రాన్ని ఒప్పుకోవడానికి ఎంతమాత్రం ఇష్టపడని ఆ 'రుషి' వాళ్లకు ఈ రాయితీ ఇచ్చాడు. అయితే అక్కడ కూడ తన బుద్ధి చూపించుకున్నాడు. ఆ స్త్రీ 'శీలవతి' అయితేనే రాజు ఆమె ఆస్తిని సంరక్షించాలంటాడు. కాకపోయి నట్టయితే రాజుకు ఆ బాధ్యత లేదు. ఆమెకు చేతనయితే ఆమే కాపాడుకోవాలి. లేకపోతే ఎవడయినా ఆమె ఆస్తిని కాజేయవచ్చు. రాజ్యం ఆ తరువాత వాడిని శిక్షిస్తుందేమో కానీ 'శీలవతి' అయిన స్త్రీ విషయంలో ఉన్నట్టు ఆమె ఆస్తికి ట్రస్టీగా వ్యవహరించే బాధ్యత రాజుకు లేదు. లైంగిక నియమాలను అతిక్రమిస్తే నీ ఆస్తికి కూడ భరోసా వుండదు సుమా అని మనువు స్త్రీలను బెదిరించ దలచుకున్నాడు.

రాజ్యాంగ యంత్రం మనుషుల ప్రాణాలనేకాక పశువుల ప్రాణాలనూ, పచ్చటి ప్రకృతినీ కూడ కాపాడాలని స్మృతులు అంటాయి. వ్యవసాయానికీ,

పాడికీ, రవాణాకు ఉపయోగపడే ఆవు, ఎద్దు, ఒంటె, గుర్రం, ఏనుగు మొదలయిన జంతువులను చంపడం నేరమనీ ఆ నేరానికి పాల్పడితే ఒక కాలుగానీ చేయిగానీ తీసేయాలనీ విష్ణుస్మృతి అంటుంది. వేదకాలంలో ఈ జంతువులను క్రతువులలో బలి యిచ్చిన బ్రాహ్మణులు స్మృతుల కాలానికి ఇంతగా మారారు. పశుపోషక సమాజం వ్యవసాయక సమాజంగా మారడం దీనికిగల ఆర్థిక నేపథ్యం కాగా, తాత్వికంగానూ, నైతికంగానూ ఇది బౌద్ధమత ప్రభావం వల్ల వచ్చిన మార్పని భావించవచ్చును.

అంతేకాక ఫలం ఇచ్చే చెట్లనూ, పూలుకాసే మొక్కలనూ తీగలనూ నరికితే జుర్మానా వేయాలని విష్ణుస్మృతి అంటుంది. కోతకొచ్చిన పంటను ధ్వంసం చేస్తే జుర్మానా వేయాలని మనువు అంటాడు. బ్రాహ్మణులు మాత్రం పూజాపునస్కారాలకు అవసరం అయిన ఫలపుష్పాలు (ఎవరి తోటల నుండయినా) ఫ్రీగా తీసుకోవచ్చును. పూజా పునస్కారాలకోసమే కాదు, ఆకలిగొన్న బ్రాహ్మణుడు చేలలో క్రంకులు కోసుకొని తినవచ్చుననీ, ఎవరికీ చెందని ఏ వస్తువునయినా బ్రాహ్మణుడు స్వంతం చేసుకోవచ్చుననీ స్మృతులకంటే చాలా పూర్వం ఆపస్తంబ ధర్మసూత్రమే చెప్పింది. ఇదంతా ఒకెత్తయితే వర్ణ వ్యవస్థను పదిలంగా కాపాడడం బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రాలు రాజ్యాంగ యంత్రంపైన పెట్టిన ముఖ్య కర్తవ్యం. వర్ణసాంకర్యం జరగకుండ చూడడం రాజు ప్రధాన విధి అని మనువు అంటాడు. అవసరమైతే ఆ పని దండప్రయోగంతో చేయాలి. చతుర్వర్ణాలు తమతమ ధర్మాలను నిర్వర్తించేటట్టు ఒత్తిడి పెట్టడం రాజు కర్తవ్యం అని అంతకంటె పూర్వమే కౌటిల్యుడు అర్థశాస్త్రంలో అన్నాడు. అన్ని ధర్మశాస్త్రాలూ ఈమాటే అన్నాయి. రాజ్యానికి ఉండే బలప్రయోగ అధికారాన్ని వర్ణ వ్యవస్థను అమలుచేయడం కోసం ప్రయోగించాలి. బలప్రయోగం జరపకుండ కేవలం అది దైవసృష్టి అనే నమ్మకంతో దానిని నిలబెట్టడం సాధ్యం అవుతుందని బ్రాహ్మణులు విశ్వసించ లేదు. మనుషులు పుట్టుకతోనే అసమానులన్నది దైవ నిర్ణయమేనని ఎంతగా చెప్పినా అది సంపూర్ణంగా జీర్ణం కావడం కష్టం. ఆ భావజాలానికి బలప్రయోగం కూడ తోడయితేనే అది నిలుస్తుంది. అందుకే రాజ్యం అంటేనే దండన అనే అభిప్రాయం హైందవ సమాజంలో చాలా బలంగా స్థిరపడింది. ఈనాడు రాజ్యం చేసే హింసకు సామాజిక ఆమోదం సులభంగా లభించడానికి ఈ సంస్కృతి దోహదం చేస్తున్నదనడానికి సందేహించనవసరం లేదు.

II. అధికార యంత్రాంగం, న్యాయ వ్యవస్థ

బ్రాహ్మణ సిద్ధాంత కారుల దృష్టిలో రాజ్యం నిర్వర్తించ వలసిన ప్రధాన కర్తవ్యాలేమిటో చూసాము. వర్ణ వ్యవస్థను బలప్రయోగంతో కాపాడడం రాజ్యాంగ యంత్రానికి వుండే ప్రధాన కర్తవ్యమని ధర్మశాస్త్ర కారులు భావించారు. తక్కిన కర్తవ్యాలు దీనికి అనుబంధంగా, దీని వెలుగులో జరగాలి. అంతమాత్రం చేత ఆ తక్కిన కర్తవ్యాలలో సహేతుకమైన విషయాలు ఏవీ లేవని కాదు. నాగరికత పురోగమన క్రమంలో అసమ వ్యవస్థలలోనుండే ప్రజాతంత్ర ఆకాంక్షలూ, సహేతుకమైన సంఘ జీవిత నియమాలూ పుడతాయి. అవి పీడిత ప్రజల ఆందోళనలలోనూ, పీడననూ, అన్యాయాన్నీ తిరస్కరించే విమర్శ నాత్మక కృషిలోనూ వ్యక్తం అవుతాయి. సంఘ జీవితానికి అవసరమైన హేతుబద్ధమైన ప్రమాణాల అన్వేషణలో వ్యక్తం అవుతాయి. ఆ విధంగా పీడన గర్భంలోనే అవి నాగరిక జీవితానికి అవసరమైన విలువలనూ, నియమాలనూ సూచిస్తాయి.

రాజ్యాంగ యంత్రానికి ఒక కర్తవ్యాన్ని నిర్దేశించిన తరువాత దానికి అనువయిన నిర్మాణాన్ని రూపొందించవలసి వుంటుంది. అంటే అధికార యంత్రాంగాన్నీ, న్యాయ వ్యవస్థనూ పైన వివరించిన కర్తవ్యాలకు అనుగుణంగా తీర్చిదిద్దాలి. బ్రాహ్మణ ధర్మ శాస్త్రాలు ఆ పని ఏ విధంగా చేసాయో చూద్దాం. నిజానికి ఇందులోని ప్రధాన అంశాన్ని ఇప్పటికే చూసాం. దైవ సమానుడు, దైవాంశ సంభూతుడు అయిన రాజుకు సకల అధికారాలూ కట్టబెట్టి అతని నియంతృత్వ అధికారాన్నే పరిపాలనలో ప్రధాన అంశం చేసారు ధర్మశాస్త్ర కారులు. ఇది ఒక్క భారతదేశానికే పరిమితమైన వింత కాదుకానీ, ఇక్కడి హైందవ సమాజానికి ఇది ఎందుకు ప్రత్యేకంగా అవసరమయిందో చూసాము. మనుషులను పుట్టుకతోనే అసమానులుగా వర్గీకరించే వర్ణధర్మాన్ని కాపాడడం రాజ్యాంగ యంత్రానికి వుండే ప్రధాన కర్తవ్యం అయినప్పుడు, దైవత్వం ఆపాదించబడ్డ హింసాత్మక నియంతృత్వం దాని ప్రధాన గుణం కాక తప్పదు.

పాలితుల స్వచ్ఛంద సమ్మతి కోరే లౌకిక తర్కమయినా, ప్రయోజనాలయినా, భ్రమలయినా, భావజాలమయినా అందులో అప్రధానమే కాగలదు.

అయితే ఎంతటి నియంత అయినా ఒక్కడే పరిపాలించ లేడు కాబట్టి అధికారాన్ని – అతని ఆజ్ఞలకు లోబడి – చలాయించే మందీ మార్బలం అవసరం అవుతారు. ఇందులో మంత్రులు, అధికార గణం, న్యాయమూర్తులు ప్రధానమైన వారు కాగా రాజ పురోహితుడు అందరి కంటే ప్రముఖ పాత్ర వహిస్తాడు. రాజ పురోహితుడికి ప్రాముఖ్యం ఎందుకు వుండాలా అని సందేహం రావచ్చు. నిజానికి పురోహితుడి అవసరాన్ని ప్రస్తావించినప్పుడు ధర్మశాస్త్రాలు కర్మకాండ గురించే ప్రధానంగా చెప్తాయి. రాజయిన వాడు గృహస్తు ధర్మాలు నిర్వర్తించాలి. రాజధర్మాలు కూడ నిర్వర్తించాలి. బ్రాహ్మణ సంస్కృతిలో ఏ ధర్మాల నిర్వహణ అయినా కర్మకాండయుతంగా జరుగుతుంది. కర్మకాండ జరిపించడానికి బ్రాహ్మణుల అండ కావాలి. బ్రాహ్మణుల అవసరం లేకుండ బ్రతకలేని పరిస్థితి కల్పించడం బ్రాహ్మణాధిక్యాన్ని (తాత్విక రంగంలో), బ్రాహ్మణుల ఆధిక్యాన్ని (సామాజిక రంగంలో) నెలకొల్పడానికి ఉపయోగించిన ఒక సాధనం. కాబట్టి రాజా గృహస్తు ధర్మాల నిర్వహణలో భాగంగా జరపవలసిన గృహ కర్మకాండల కోసం అతనికి ఒక పురోహితుడు అవసరమనీ, యోగ్యుడు, వేద పండితుడు అయిన రాజ పురోహితుడిని నియమించాలనీ ధర్మశాస్త్రాలు చెప్తాయి. అయితే గృహధర్మాల కోసమే కాక రాజధర్మాల కోసం కూడ కర్మకాండ అవసరం అవుతుంది. యుద్ధాలలో గెలుపు కోసం, వర్షాల కోసం, పంటలు పండడం కోసం యజ్ఞాలు చేయవలసి వుంటుంది. దీనికోసం యజ్ఞాలు నిర్వహించే ఒక బ్రాహ్మణుడిని రాజా నియమించాలని ధర్మశాస్త్రాలు చెప్తాయి. ఈ బ్రాహ్మణుడిని రుత్విజుడు అంటారు.

అయితే ఈ బ్రాహ్మణుల పాత్ర – ముఖ్యంగా రాజ పురోహితుడి పాత్ర – ఇక్కడితో అయిపోదు. రాజ్య వ్యవహారాల నిర్వహణ శాస్త్రాల ప్రకారం జరగాలి. ఇదొక సూచన కాదు. ఒక కఠోరమైన నియమం. శాస్త్రాల ప్రకారం పరిపాలించని రాజుకు ఇహ లోకంలోనూ, పర లోకంలోనూ పుట్టగతు లుండవు. ఎంతో ఆత్మస్థైర్యంగల పాలకులు తప్ప ఇతరులు ఈ బెదిరింపుకు బాగా భయపడతారు. రాజుల కర్తవ్య నిర్వహణను వివరించేటప్పుడు ధర్మశాస్త్రాలు మధ్యమధ్యలో 'బ్రాహ్మణులను సంప్రదించి', 'శాస్త్రాలు చదువుకున్న సద్బ్రాహ్మణుల సలహాలు తీసుకొని' అంటుంటాయి. స్వతహాగా

ఎంతటి పండితుడయినా, రాజయినా బ్రాహ్మణులను సంప్రదించకుండ పనిచేస్తే ఏం కొంప మునుగుతుందో అని భయపడతాడు. దీని ఫలితంగా, రాజ్య వ్యవహారాలపైన బ్రాహ్మణ్యం (ఒక తాత్విక దృక్పథంగా, సిద్ధాంతంగా) ఆధిపత్యం చలాయించడమే కాక బ్రాహ్మణులు (అధికార వర్గంలో ముఖ్యులుగా) వ్యక్తిగత ఆధిపత్యం చలాయించేవారు. బ్రాహ్మణుల వ్యక్తిగత ఆధిపత్యం లేకుండ బ్రాహ్మణ్యం ఒక సిద్ధాంతంగా, ఒక భావజాలంగా ఆధిపత్యం చలాయించగలదని ధర్మశాస్త్ర కారులు నమ్మలేదు. ఎందుకంటే అది కనీసం క్షత్రియుడికి కూడ పూర్తి సమాన విలువ ఇచ్చే దృక్పథం కాదు.

'సలహా దారులుగా', 'సంప్రదించ వలసిన' వారిగా అధికార గణంలో ప్రముఖ స్థానంలో వున్న బ్రాహ్మణ పండితులలో ముఖ్యుడు రాజ పురోహితుడు. ఈ విధంగా క్షత్రియులకు కేటాయించిన రాజ్యాధికారంలో ఒక భాగాన్ని బ్రాహ్మణులే చేజిక్కించుకున్నారు. మనకందరికీ రామాయణ మహాభారత గాథలు బాగా పరిచయం కాబట్టి, ఆ కథలలో కేవలం రాజ పురోహితులయిన వశిష్ఠ, విశ్వామిత్ర తదితర 'రుషుల' కుండే విపరీత ప్రాముఖ్యాన్ని ఇప్పుడు అర్థం చేసుకోవచ్చు.

అవ్యవస్థితంగా అధికారం చలాయించే ఈ బ్రాహ్మణ పండితులే కాక ఒక వ్యవస్థిత అధికార యంత్రాంగం కూడ రాజ్య పాలనకు అవసరం అని ధర్మశాస్త్రాలు గుర్తించాయి. దీనిలో మంత్రిమండలి, అధికారులు, న్యాయ మూర్తులు అని మూడు రకాలు. పరిపాలనా సౌలభ్యం కోసం రాజు మంత్రులను నియమించాలనీ, వారికి వివిధ శాఖలు కేటాయించాలనీ అర్థ శాస్త్రంలో కౌటిల్యుడు అంటాడు. మంత్రుల సలహా తీసుకొని ఆయా శాఖల పరిపాలన నిర్వహించాలని తరువాతి కాలపు ధర్మశాస్త్రకారులు అంటారు. 'రాజు మంత్రులను నియమించాలి. ఆ మంత్రులందరినీ లేక వారిలో కొందరిని సంప్రదించి రాజ్య వ్యవహారాల నిర్వహణ చూసుకోవాలి. అంటే, వాళ్ల అభిప్రాయాలు తెలుసుకొని, శాస్త్ర కోవిదుడయిన రాజ పురోహితుడి సలహా పొంది తన వివేచన ప్రయోగించి పని చేయాలి' అని యాజ్ఞవల్క్య స్మృతి అంటుంది.

'మంత్రి మండలి' అన్న మాట వాడుతున్నామంటే దానిని పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యంలోని కేబినెట్‌తో సమానంగా చూడకూడదు. మంత్రులకు తమ శాఖల విషయంలో స్వయం ప్రతిపత్తి ఉండాలని కానీ, రాజుకూ మంత్రులకూ కలిసి ఉమ్మడి అధికారం, సమిష్టి బాధ్యత వుండాలని కానీ బ్రాహ్మణ

శాస్త్రకారులు భావించలేదు. పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యంలో కూడ సిద్ధాంతం ఏం చెప్పినా ఆచరణలో మంత్రులపైన అంతో యింతో నియంతృత్వం చలాయించడం ప్రధాన మంత్రులకు అలవాటే. కానీ ధర్మశాస్త్రాల భావనలో ఆ సిద్ధాంతం కూడ లేదు. మంత్రులు కేవలం రాజుకు సహాయకులు మాత్రమే. వాళ్లకు స్వయం ప్రతిపత్తి ఎంతమాత్రం లేదు. రాజుకు నచ్చితేనే వాళ్ల అభిప్రాయానికి విలువ. సలహాలు, సూచనలు ఇవ్వడం వరకే వాళ్ల కర్తవ్యం. అసలు నిర్ణయం రాజుదే. ఇది ఏకవ్యక్తి నియంతృత్వమే. ఇంకా ఏమయినా నిజమైన అధికారముంటే అది మంత్రులకు కాక రాజ పురోహితుడికీ రాజాస్థానంలోని ఇతర బ్రాహ్మణ పండితులకూ వుంటుంది. 'శాస్త్రం ఒప్పుకోదు జాగ్రత్త' అని బెదిరించగలరు, 'శాస్త్రం చేయమంటుంది, ఆపైన నీ యిష్టం' అని హెచ్చరించగలరు.

అంతంత మాత్రం అధికారాలున్న ఈ మంత్రిమండలిలోనయినా బ్రాహ్మణేతరులకు ప్రవేశం వుండిందా? స్త్రీలకు ప్రవేశం వుండిందా? స్త్రీలకు మాత్రం ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ లేదు. మంత్రిమండలిలో స్థానం సంగతి అటుంచి, అసలు మంత్రిమండలి సమావేశం జరిగేటప్పుడు అక్కడ స్త్రీలెవ్వరూ వుండడానికి వీలు లేదని మనువు అంటాడు. ఎందుకంటే మంత్రిమండలి వ్యవహారాలు రహస్యంగా వుండడం అవసరం అనీ, 'స్త్రీ నోట్లో రహస్యం దాగదు' అనీ అంటాడు. ఏ విషయంలోనయినా స్త్రీల గురించి అతి అల్పమైన అభిప్రాయం కావాలంటే మనువును అడగాలి. ఇంక మంత్రిమండలిలో స్త్రీలు ఎట్లా వుంటారు?

మగవాళ్లలోనయినా బ్రాహ్మణేతరులు మంత్రులుగా వుండవచ్చునా? బ్రాహ్మణులు మాత్రమే మంత్రులు కావచ్చని కాత్యాయన స్మృతి అంటుంది. కౌటిల్యుడు, మనువు ఏమంటారంటే 'ఉన్నత వంశానికి చెందినవారు' మాత్రమే మంత్రులు కావడానికి అర్హులని. అంటే బ్రాహ్మణులతో పాటు క్షత్రియులు, బహుశా వైశ్యులు కూడ అర్హులని అనుకోవచ్చు. శూద్రులవి 'ఉన్నత వంశాలు' కావడానికి వీలు లేదు కాబట్టి శూద్రులకు కౌటిల్యుడి ప్రకారం, మనువు ప్రకారం మంత్రులయ్యే అర్హత శూన్యం. అయితే బ్రాహ్మణేతర అగ్రవర్ణాల వాళ్లు మంత్రులు కావచ్చునని మనువు ఒప్పు కున్నప్పటికీ, రాజ్యపాలనలో అతి ముఖ్యమైన విషయాలలో మాత్రం రాజా బ్రాహ్మణులయిన మంత్రులను మాత్రమే సంప్రదించాలని అంటాడు. యాజ్ఞవల్క్యుడు కూడ, మంత్రులుగా రాజా ఎవరిని నియమించినప్పటికీ రాజ

పురోహితుడి సలహా మేరకు మాత్రమే నియమించాలని అంటాడు. సారాంశంలో, రాజ్యాధికారం క్షత్రియ ధర్మం అని చతుర్వర్ణ సిద్ధాంతం చెప్పినప్పటికీ శాస్త్రాల ప్రకారం ఆ క్షాత్ర ధర్మాన్ని బ్రాహ్మణులు చాలా భాగం తమ గుప్పిట్లోకి తీసుకున్నారని అర్థం అవుతుంది. అంటే బ్రాహ్మణ్యం కేవలం ఒక సిద్ధాంతంగానే కాక, చెప్పుకోదగ్గ మేరకు భౌతికంగా కూడ రాజ్యం చేసిందని అర్థం అవుతుంది. సంప్రదాయ హైందవ రాజ్య స్వభావాన్ని అర్థం చేసుకునేటప్పుడు ఇదొక ముఖ్య విషయం. దీనికి మరికొంత వివరణ దిగువ చూస్తాం.

మంత్రులే కాక రాజ్యంలో ఒక అధికార గణం కూడ వుంటారు. వీళ్లు ఈ రోజుల్లోగా పరీక్షలు రాసి ఎంపిక కారు. అది కొంతమేరకయినా అధికారాన్ని విస్తృతం చేస్తుంది. ప్రాచీన చైనాలో ఈ వ్యవస్థ వుండింది. కానీ ధర్మశాస్త్రాల ప్రకారం అధికారులను రాజు నియమిస్తాడు. రాజ పురోహితుడిని సంప్రదించి నియమిస్తాడు. వాళ్లకు బాధ్యతలు పంచుతాడు. ఎన్నిరకాల శాఖలకు అధికారులుండాలో బ్రాహ్మణ శాస్త్రాలు ఏకరవు పెడతాయి. అది సామాజిక ఉత్పత్తిలోనూ, జీవన విధానంలోనూ ఆనాటికే నెలకొన్న వైవిధ్యాన్నీ, పరిణతినీ సూచిస్తుంది.

సంక్షేమ బాధ్యత ఆనాడు రాజ్యానికి లేదు కాబట్టి ప్రధాన అధికార శాఖలు రెవెన్యూ సేకరణకూ, సాంఘిక భద్రతకూ (అంటే పన్ను వసూలు, పోలీసు కర్తవ్యాలకు) సంబంధించినవి. వీటితోబాటు కొన్ని రకాల ఉత్పత్తి (ప్రధానంగా ఖనిజాల ఉత్పత్తి) రాజ్యం ఆధ్వర్యంలో జరిగేది. దానికి కూడ అధికారులుండేవారు. న్యాయశాఖను కూడ అధికార యంత్రాంగంలో భాగంగా నిర్వచించవచ్చునేమో. ఎందుకంటే ఈనాడున్నంత స్పష్టంగా ఆనాడు కార్య నిర్వాహక, న్యాయ శాఖలకు మధ్య బేధం పాటించబడలేదు. అయినప్పటికీ సౌలభ్యం కోసం న్యాయ వ్యవస్థను విడిగా చర్చిస్తాము.

రాజే అధికారులను నియమిస్తాడు కాబట్టి వాళ్ల యోగ్యతకు రాజు విచక్షణే తప్ప వేరే భరోసా లేదు. రాజు తగిన విచక్షణ పాటించాలని ధర్మ శాస్త్రాలు చెప్తాయి. ప్రభుత్వ అధికారి 'సాహసవంతుడు, నిజాయితీ పరుడు, రాజుపట్ల విశ్వాసం గలవాడు, శత్రువుకు లొంగని వాడు, తన స్వంత భవిష్యత్తు గురించి ఆలోచన లేనివాడు, తెలివయినవాడు, యోగ్యుడు' అయి వుండాలని మహాభారతంలోని శాంతిపర్వం అంటుంది. ఇందులో 'రాజు పట్ల విశ్వాసం కలిగి వుండడం' అనే ఫ్యూడల్ గుణాన్ని మినహాయిస్తే మిగిలినవి మంచి

లక్షణాలే, ప్రభుత్వ అధికారిలో వుండవలసిన గుణాలే. కానీ ఈ గుణాలు కలవాళ్లు మాత్రమే ఎంపిక కాగలిగేటట్లు చూసే ఎంపిక విధానం ఏదీ లేదు. ఎంపిక రాజు ఇష్టమే. శాస్త్రాలు పెట్టే పరిమితులు, రాజ పురోహితుడి సలహాలు మినహా మంత్రుల ఎంపికలోనూ, అధికార్ల ఎంపిక లోనూ రాజు స్వతంత్రుడు. అతని నియంతృత్వ అధికారానికిది ఒక దృష్టాంతం. దుర్మార్గుడయిన రాజు దుర్మార్గులనే ఎంపిక చేస్తే భరించడం తప్ప ప్రజలు చేయగలిగింది లేదు. మంత్రుల ఎంపికలోనూ, అధికార్ల నియామకంలోనూ కొంతవరకైనా ప్రజల పరోక్ష ప్రమేయం, హేతుబద్ధమైన ప్రమాణాలు వున్న ఆధునిక కాలంలోనే అధికార యంత్రాంగం దుర్మార్గాలను నివారించడం కష్టతరంగా వుంది. ఇంక దైవస్వరూపుడయిన రాజు, ఆయనగారి పురోహితుడు కలిసి చేసే నియామకాలను భరించక తప్పని పరిస్థితిలో సామాజిక జీవితం ఎంత దుర్భరంగా వుండేదో!

ప్రభుత్వ అధికార్లకు ఇవి వుండి తీరాలి అని మహాభారతంలో ఏకరవు పెట్టిన పై లక్షణాలలో ప్రత్యక్షంగా వర్ణ వివక్ష ప్రస్తావన లేదు. అయితే ఎవరి తెలివితేటలను, ఎవరి నిజాయితీనీ, వ్యక్తిత్వాన్ని గుర్తిస్తారనే విషయంలోనూ, ఎవరి విశ్వాసాన్ని నిజంగా నమ్ముతారన్న విషయంలోనూ వివక్షకు తావు వుంటుంది. శూద్రులపైన ఆ నమ్మకం వుండడం కష్టమే. అయితే పొరబాట్లకు తావు ఇవ్వకుండ, ముఖ్యమైన పదవులలో 'ఉన్నత వంశాలకు' చెందిన వారిని మాత్రమే నియమించాలని మనువు అంటాడు. రెవెన్యూ సేకరణ, ఖనిజాలు తదితర ఉత్పత్తుల నిర్వహణ, గిడ్డంగుల సంరక్షణలలో నియమితులయిన అధికారులు ఉన్నత వంశజులయి వుండాలని మనువు అభిప్రాయం. అంటే బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, మహా అయితే వైశ్యులు అయివుండాలని. ఇవికాక మిగిలిన శాఖలేమిటంటే పోలీసు విధులు, సెక్యూరిటీ విధులు; నేరస్తులను పట్టుకోవడం; అడవులు, తోటలు, చెరువులను కాపాడడం; శాంతి భద్రతల కోసం గస్తీ ఏర్పాటు చేయడం మొదలయినవి. ఈ శాఖలలో పదవులు 'ఉన్నత వంశజులు' కాని వారికి దక్కినా ఫరవాలేదని మనువు భావించినట్టున్నాడు.

రాజు ఇతర రాజుల ఆస్థానాలకు పంపించే రాయబారుల విషయంలో కూడ మనువు ఇదే జాగ్రత్త తీసుకుంటాడు. రాయబారి నిజాయితీ పరుడయి వుండాలి. సకల విద్యలు తెలిసినవాడయి వుండాలి. యోగ్యు డయి వుండాలి, తెల్వైన వాడయి వుండాలి, రాజు పట్ల విశ్వాసంతో నడుచుకోవాలి, ఎప్పుడు ఏమి చేయాలో ఎరిగి వుండాలి, సుందరాకారుడయి వుండాలి. ఇవన్నీ కాక

'ఉన్నత వంశం' లో పుట్టిన వాడయి వుండాలి.

బ్రాహ్మణీయ రాజ్యాంగ యంత్రంలో గూఢచారి వ్యవస్థకు ముఖ్యపాత్ర వుంది. బల ప్రయోగంపైన ప్రధానంగా ఆధార పడే నియంతృత్వ రాజ్యమేదయినా గూఢచారి వ్యవస్థను బాగా అభివృద్ధి చేసుకోక తప్పదు. బ్రాహ్మణీయ రాజ్యం ప్రధానంగా దండన మీద ఆధార పడిందనీ, రాజునే మనువు దండంతో పోల్చాడనీ పైన చూసాము. దానికి తగినట్టు కౌటిల్యుడి అర్థ శాస్త్రంతో మొదలుపెట్టి బ్రాహ్మణ ధార్మిక సాహిత్యం రాజనీతిలో సిఐడిలకు సముచిత స్థానం ఇచ్చింది. చిల్లర సిఐడిలే కాక ఇద్దరు ప్రధాన 'ఇంటలిజెన్స్' అధికారులు వుండాలని కాత్యాయన స్మృతి అంటుంది. వీళ్ల నేరాల గురించి ఎప్పటికప్పుడు తెలుసుకొని రాజుకు 'రిపోర్ట్' చేస్తుండాలి. వీళ్లను స్తోభకుడు, సూచకుడు అంటాడు కాత్యాయనుడు. స్తోభకుడు ప్రత్యేకించి వర్ణ ధర్మాన్ని ఎక్కడ, ఎవ్వరు అతిక్రమించినా, ధర్మశాస్త్రాల అతిక్రమణ ఎక్కడ జరిగినా తెలుసుకొని రాజుకు చెప్పాలి. వర్ణ ధర్మాన్ని కాపాడడం రాజు ముఖ్య కర్తవ్యం కాబట్టి రాజుకు ఆ సమాచారం చాలా అవసరం. లేకపోతే రాజుకు తెలియకుండ ధర్మవినాశనం జరిగిపోతూ వుండవచ్చు. సూచకుడనే వాడు శాస్త్ర ఉల్లంఘనాన్నే కాక ఇతర నేరాల గురించి కూడ ఎప్పటికప్పుడు రాజుకు తెలియజేస్తుంటాడు. ఒకడు ధార్మిక 'ఇంటలిజెన్స్' చీఫ్ కాగా రెండవ వాడు జనరల్ 'ఇంటలిజెన్స్' చీఫ్.

అధికార్లలో అవినీతి గురించి మాత్రం బ్రాహ్మణ శాస్త్రకారులకు మంచి పట్టింపే వుండింది. అవినీతిపరులను అధికార పదవుల నుండి తొలగించాలనీ, శిక్షించాలనీ, వాళ్ల ఆస్తులు జప్తు చేసుకోవాలనీ మనువు, యాజ్ఞవల్క్యుడు, కాత్యాయనుడు అంటారు.

ఆఖరుగా న్యాయవ్యవస్థను గురించి మాట్లాడుకోవాలి. అప్పట్లో న్యాయవ్యవస్థ అంటే రాజ్యాంగ యంత్రంలో భాగంగా ఏర్పాటయిన న్యాయమూర్తుల కోర్టులు మాత్రమే కాదు. అధికారం సంపూర్ణంగా రాజ్యం చేతిలో కేంద్రీకృతం కాలేదు. ఎక్కడికక్కడ సాంఘిక సంప్రదాయాలనూ ఆచారాలనూ అనుసరించి వివిధ సామాజిక బృందాల పెద్దలు చేసే న్యాయ నిర్ణయాన్ని కూడ రాజ్యం గుర్తించేది. గుర్తించాలని ధర్మశాస్త్రాలు చెప్తాయి. వీటి పరిధిలో పరిష్కారం కాని సమస్యలు మాత్రమే అధికారిక న్యాయస్థానాల దగ్గరకు వచ్చేవి. వీటిలో అత్యున్నతమైనది రాజుగారి కోర్టు.

కుటుంబ సమస్యలు కుటుంబం స్థాయిలో కులం సమస్యలు కులం

స్థాయిలో, వర్తక లేక వృత్తికారుల సమస్యలు వారి శ్రేణుల స్థాయిలో, గ్రామ సమస్యలు గ్రామం స్థాయిలో ఆయా వ్యవస్థల పెద్దల ఆధ్వర్యంలో, వాటి సంప్రదాయలనూ ఆచారాలనూ అనుసరించి పరిష్కారం కావాలని ధర్మశాస్త్ర కారులు అంటారు. ఒకవేళ ఏ స్థాయిలోనయినా న్యాయం ఏమిటి, శాస్త్రాలు ఏం చెప్పాయి అన్న సందేహం వస్తే స్థానిక న్యాయ సభలలో పరిష్కారం పొందాలి. ఈ న్యాయపభలలో 10 మంది శాస్త్ర పారంగతులయిన బ్రాహ్మణులు వుంటారని బృహస్పతి స్మృతి అంటుంది.

ఈ న్యాయవ్యవస్థ కుటుంబ వ్యవస్థనూ, కుల వ్యవస్థనూ – వెరసి వర్ణ ధర్మాన్ని – చాలా పదిలంగా కాపాడే ఏర్పాటు అని వివరించి చెప్పనవసరం లేదు. ఈ సంప్రదాయక వ్యవస్థలలో పరిష్కారం కాని సమస్యలు, శాస్త్రాల ప్రకారమే వీటి పరిధిలో లేని సమస్యలు రాజ్యాంగ యంత్రంలో భాగమైన న్యాయ మూర్తుల దగ్గరకు పోతాయి. వీరిలో అతి పెద్ద న్యాయమూర్తి రాజు. అత్యున్నత కోర్టు రాజు నిర్వహించే న్యాయస్థానమే

ఈ వికేంద్రీకరణ తొలినాడు చాలా దూరం పోయింది. క్రీస్తు పూర్వం రాసిన ధర్మసూత్రాల నాటికి రాజాస్థానం కేవలం వర్ణధర్మ అతిక్రమణను విచారించే న్యాయస్థానంగా వుండేది. న్యాయమూర్తిగా రాజు చేపట్టే కేసులు వర్ణ ధర్మ నియమాలను ఉల్లంఘించిన ఘటనలు, అగ్రవర్ణాల పైన శూద్రులు దాడులకు పాల్పడిన ఘటనలు, అగ్రవర్ణ స్త్రీలతో శూద్రులు లైంగిక సంబంధం పెట్టుకున్న ఘటనలు అని ఆపస్తంబ ధర్మసూత్రం అంటుంది. అంటే రాజ్యం ప్రధాన కర్తవ్యమయిన వర్ణ ధర్మ సంరక్షణకు సంబంధించిన కేసులు మాత్రమే అప్పట్లో సుప్రీంకోర్టుకు వచ్చేవి. మిగిలిన కేసులన్నీ కుటుంబ పంచాయితీలలో, కుల పంచాయితీలలో, శ్రేణుల సభలలో, గ్రామ సభలలో ఆయా పెత్తందార్ల ఆధ్వర్యంలో పరిష్కారమయ్యేవి.

కానీ కాలక్రమంలో ఒక్కటొక్కటిగా ఇతర కేసులు కూడ రాజుగారి న్యాయస్థానానికి రాసాగాయి. మనువు కాలం నాటికి ఈ జాబితా చాలా పెరిగింది. వర్తకం, వ్యవసాయం విస్తరించిన క్రమంలో సంప్రదాయ వ్యవస్థల స్థానాన్ని ఒక మేరకు రాజ్యవ్యవస్థ ఆక్రమించింది. అయితే రెండిటి సైద్ధాంతిక ప్రాతిపదికా ఒక్కటే – హైందవ వర్ణ ధర్మం.

రాజు న్యాయస్థానం ఏ విధంగా వుంటుందో చూద్దాం. దీని వర్ణన అన్ని స్మృతులలోనూ ఒకే విధంగా లేకపోయినా మొత్తం మీద ఒక చిత్రం గ్రహించవచ్చు. రాజు న్యాయ నిర్ణయం ఒంటరిగా చేయడు. అతనితో 'మూడు

వేదాలు చదువుకున్న పండితులు, పెద్దలు, సలహా దారులు' వుంటారు. వీరుకాక ప్రభుత్వ అధికారులైన న్యాయమూర్తులు వుంటారు. వారిలో ఒక ముఖ్య న్యాయమూర్తి వుంటాడు. న్యాయమూర్తులుగా బ్రాహ్మణులను మాత్రమే నియమించాలని అంటాడు 'కాత్యాయన స్మృతి కారుడు. నారద స్మృతి కారుడేమంటాడంటే ముఖ్య న్యాయమూర్తి పద్దెనిమిది న్యాయ శాఖలు, వాటి ఎనిమిది వేల ఉపశాఖలూ, సంప్రదాయ జ్ఞానం, వేద విజ్ఞానం తెలిసిన వాడయి వుండాలి. బ్రాహ్మణులు కాని వారికి ఇవన్నీ తెలిసి వుండే అవకాశం చాలా తక్కువ. అయితే ఒకవేళ ఈ లక్షణాలున్న బ్రాహ్మణుడు దొరకకపోతే ఇవన్నీ తెలిసిన క్షత్రియుడినయినా, వైశ్యుడినయినా రాజు ముఖ్య న్యాయమూర్తిగా నియమించ వచ్చును కానీ ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ శూద్రుడిని నియమించడానికి వీలు లేదని కాత్యాయనుడంటాడు. కానీ రాజు పక్కన కూర్చునే సలహాదారులలో ఒక క్షత్రియుడినీ, వైశ్యుడినీ తప్పక ఎంపిక చేసుకోవాలని కాత్యాయనుడంటాడు. రాజు ఒకరోజు ఏ కారణంగానయినా కోర్టుకు రాలేకపోతే తన స్థానంలో శాస్త్రపారంగతుడయిన బ్రాహ్మణుడిని నియమించాలని మనువు, కాత్యాయనుడు అంటారు. సాక్ష్యాలను మదింపు వేసేటప్పుడు వేద విజ్ఞానానికీ, మీమాంసకూ సంబంధించిన తర్క నియమాలనూ, రాజనీతికి సంబంధించిన తర్క నియమాలనూ ప్రయోగించాలని శాస్త్రకారులు అంటారు. ఆధునిక కోర్టులు అనుసరించే 'అప్రీషియేషన్ ఆఫ్ ఎవిడెన్స్' లౌకిక తర్కంపైన ఆధారపడి వుంటుంది.

మొత్తానికి అధికార యంత్రాంగం కంటె బహుశా ఎక్కువగా న్యాయవ్యవస్థ కేవలం బ్రాహ్మణ్యం గుప్పిట్లోనే కాక బ్రాహ్మణుల గుప్పిట్లో వుండిందని చెప్పుకోవచ్చు. అది బ్రాహ్మణ వర్ణధర్మం ప్రకారం న్యాయం చేయాలి. బ్రాహ్మణ న్యాయమూర్తులు, సలహాదారుల ద్వారా న్యాయం చేయాలి. క్షత్రియులనూ, వైశ్యులనూ పూర్తిగా కాదనే స్థితిలో బ్రాహ్మణులు లేరు కాబట్టి సలహాదారులలో వాళ్లను కూర్చోబెట్టమని కాత్యాయనుడు చెప్పాడని చూసాం. కానీ శూద్రులను ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ తీసుకోవద్దని అన్నాడు.

అయితే ఈ వికృతమైన వ్యవస్థలో కూడ కొన్ని నాగరికమైన లక్షణాలు ప్రతిపాదించబడ్డాయి. ఒకటి, సాక్ష్యాలను మదింపు వేయడంలో సహాయ పడడానికి ఒక 'జ్యూరీ' వుంటుంది. వీళ్లు ఇరుపక్షాలు ప్రవేశపెట్టిన సాక్ష్యాన్ని బేరీజు వేసి వాటి సత్యాసత్యాల గురించి ఒక అభిప్రాయానికి వచ్చి

న్యాయమూర్తులకూ, రాజుగారికీ తెలియజేస్తారు. వ్యాజ్యం ఏ సామాజిక రంగానికి సంబంధించినదయితే ఈ జ్యూరర్లు కూడ అదే సామాజిక రంగం నుండి ఎంపిక చేయబడతారు. ఉదాహరణకు వ్యాజ్యం ఇద్దరు కంసాలి వాళ్ల మధ్యనయితే జ్యూరర్లుగా కంసాలి వాళ్లే ఎంపిక చేయబడతారు. వీళ్లను ఎంపిక చేయడంలో నిష్పాక్షికంగా వ్యవహరించేటట్టయితే ఇది నిజానికి ఉపయోగ కరమైన ఏర్పాటే. సామాజిక జీవితంతో ఏమీ సంబంధం లేని జడ్జీలకు అన్నీ తెలిసినట్టు నటించడం కంటె ఇది మేలే. ఆధునిక న్యాయ వ్యవస్థలలో కూడ ఈ జ్యూరర్ల వ్యవస్థ కొన్ని చోట్ల వుంది. దాని మంచి చెడుల గురించి చాలా చర్చ జరుగుతూ వుంది. తగు జాగ్రత్తలు తీసుకునేటట్టయితే చెడు కంటే మంచే ఎక్కువ వుంటుంది.

ధర్మశాస్త్రాల న్యాయం వర్ణ వివక్షతో నిండినదే అయినా దానిని అమలు చేయడంలోనూ, అన్వయించడంలోనూ న్యాయస్థానాలు నిష్పాక్షికంగా వ్యవహరించాలని శాస్త్రకారులు అన్నారు. దోషిని శిక్షించక పోవడం ఎంత తప్పో నిర్దోషిని శిక్షించడం అంతే తప్పని అన్నారు. రాజుగానీ ఇతర న్యాయ మూర్తులు గానీ న్యాయం చేయడంలో గాడి తప్పుతుంటే సభికులలో ఎవరైనా నిర్భయంగా వారిని నిలువరించాలనీ, ఆ పని చేయడం వల్ల ఏ పాపం అంటదనీ కాత్యాయనుడు అంటాడు. జ్యూరర్లు రాజు కోరిన పద్ధతిలో సాక్ష్యాన్ని వ్యాఖ్యానించకూడదనీ న్యాయంగా వ్యాఖ్యానించాలనీ అప్పుడే వాళ్లకు పాపం అంటకుండ వుంటుందనీ కూడ నారదస్మృతి అంటుంది.

న్యాయస్థానాలలో నిజం తేల్చడం కోసం చిత్రహింసలు ప్రయోగించే పద్ధతి కూడ వుండేది. ఈనాడు కూడ నేరపరిశోధనలో చిత్రహింసలకు ముఖ్యస్థానం వుందిగానీ చట్టం ఒప్పుకోదు. చట్టబాహ్యంగా పోలీస్ స్టేషన్లలో అమలవుతుంటాయి. ఆ రోజులలో చిత్రహింసలు శాస్త్ర సిద్ధాంతంలో భాగమే. ఇతరత్రా వెలికి రాలేని వాస్తవాలను హింసించి వెలికి తీసే ఈ పద్ధతిని శాస్త్రకారులు వేరే విధంగా వ్యాఖ్యానించారు. మానవ శక్తితో తేల్చలేని విషయాలు దైవశక్తితో తేల్చడం అని దీనికి అర్థం చెప్పారు. అందుకే దీనిని సంస్కృతంలో 'దివ్యం' అంటారు (ఇంగ్లీషులో ఆర్డియల్స్ అంటారు. ఒక్క ఇస్లామిక్ రాజ్యాలలో తప్ప తక్కిన అన్ని నాగరికతలలోనూ ఈ 'దివ్య' పద్ధతి నేర పరిశోధనలో అధికారికంగానే గుర్తింపు పొందింది). ఇరుపక్షాల మాటలలో ఏది సత్యమో తేల్చలేక పోయినప్పుడు కాల్చిన ఇనుపకడ్డీని నోట్లో పెట్టడం, నీళ్లలో తల ముంచడం మొదలయిన అనేక హింసా పద్ధతులు న్యాయమూర్తుల

సమక్షంలోనే ప్రయోగిస్తారు. 'నీళ్ళ, నిప్పు' న్యాయ యంత్రాంగంతో భాగమేనని ధర్మశాస్త్రాలు చెప్పాయి. దేవుడు సత్యం వైపు వుంటాడు కాబట్టి నిజం చెప్పిన వ్యక్తికి ఈ హింసల వల్ల హాని జరగకుండ కాపాడతాడు. ఆ విధంగా నిజం బయటపడుతుంది. నిజానికి హింసకు భయపడి ఎవడో ఒకడు నిజమో అబద్ధమో ఒప్పేసుకుంటాడనుకోండి. కాని సిద్ధాంతం మాత్రం ఇది. సాంఘికంగా వెనుకబడిన ప్రాంతాలలో ఈనాటికీ కుల పంచాయితీలలోనూ, గ్రామ పెద్దల పంచాయితీలలోనూ 'దివ్య' మార్గాన్ని అనుసరిస్తూనే వున్నారు. దానిని అనాగరికం అని అసహ్యించుకునే ముందు ఒకప్పుడు సకల శాస్త్ర కోవిదులు ఆమోదించిన దివ్య మార్గమే ఇది అని జ్ఞాపకం వుంచుకోవడం మంచిది. చెప్పుకోదగ్గ విషయం ఏమిటంటే, దీనిలో కూడ బ్రాహ్మణ శాస్త్రకారులు బ్రాహ్మణులకు తేలికయిన హింసలు, ఇతరులకు కఠినమైన హింసలు ప్రతిపాదించారు. దేవుడు నిజంగా కాపాడతాడన్న నమ్మకం లేక కాబోలు!

III. ఉత్పత్తి వ్యవస్థ – ఆర్థిక జీవితం

సామాజిక ఆర్థిక వ్యవస్థనూ, వ్యవస్థిత జీవితాన్నీ నిలబెట్టడం, స్థిరీకరించడం, కాపాడడం, సాధికారంగా రూపకల్పన చేయడం రాజ్యాంగ యంత్రం ఎప్పుడయినా నిర్వహించే ముఖ్యపాత్రలలో ఒకటి. దీనికి అది అనుసరించే పద్ధతులు, పాటించే నియమాలు, చేసే ఆలోచన, అప్పటి నాగరికతా స్థాయికి, ప్రగతికి ఒక సూచిక. దానినుండి ఉత్పన్నమయ్యే విలువలు, ప్రమాణాలు సామాజిక మానవ సంబంధాల రూపకల్పనకు ఒక వివరమైన నమూనాను ఇస్తాయి. ఆ నమూనాను ప్రజాతంత్ర దృక్పథంతో వ్యాఖ్యానించుకుని అది మానవ పురోగమనంలో ఏమయినా పాత్ర నిర్వహించగలదా, లేక పురోగమనానికి పూర్తిగా అవరోధమా అని విశ్లేషించుకోవచ్చు. మానవ జీవిత పునర్నిర్మాణంలో దానికేమయినా పాత్ర ఉండగలదా లేక మొత్తంగా తిరస్కరించవలసిందా అని విశ్లేషించుకోవచ్చు.

సామాజిక ఆర్థిక జీవితంలో ఎవరు ఏ పాత్ర నిర్వహించవచ్చుననేది వర్ణ ధర్మం ద్వారా నిర్దేశించాలని బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రాలు భావించాయి. ఈ వర్ణ ధర్మ ఆచరణను కాపాడడం రాజ్యానికుండే ముఖ్య కర్తవ్యం. ఆ విధంగా ఆర్థిక జీవిత సంబంధాలనూ, ఉత్పత్తి వ్యవస్థనూ పరిరక్షించే రాజ్యాంగ యంత్ర కర్తవ్యానికి వర్ణ ధర్మం ద్వారా బాట వేసింది బ్రాహ్మణీయ ధర్మం.

వర్ణధర్మం నమూనా యజుర్వేద కాలం నాటికే దాదాపు స్థిరపడింది. అంటే క్రీ.పూ 1000 సంవత్సరాల నాటికే అని అర్థం. సమాజాన్ని అది ద్విజాలు – శూద్రులు అని విభజిస్తుంది. ద్విజాలు అంటే బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులు. ప్రకృతి మీద, సమాజంలోను, హక్కులంటూ ఉండేది వీరికే. శూద్రులకు సేవ చేసే బాధ్యత మాత్రమే వుంటుంది.

వేదాలు చదవడం, వైదిక కర్మకాండను ఆచరించడం, దానధర్మాలు చేయడం మొదటి మూడు వర్ణాల జీవన ధర్మం. మరి వారి జీవనం ఎట్లా గడవాలి అంటే ఒక్కొక్క వర్ణానికీ ఒక్కొక్క జీవన మార్గాన్ని సూచిస్తారు

బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రకారులు. ఇది ఒకే సమయంలో వారి హక్కు, వారి అధికారం, వారి సామాజిక హోదా, వారి సంపాదనా మార్గం. బ్రాహ్మణులు విద్యాబోధన చేస్తారు, ఇతరులు ఆచరించే కర్మకాండలో పౌరోహిత్యం నెరపుతారు, దానధర్మాలు స్వీకరిస్తారు. ఇందులో మొదటి రెండూ పనులు అనుకుందాం. కానీ దానధర్మాలు స్వీకరించడం ఒక 'పని' కాదు. అది శ్రమలేని ఆదాయమార్గం మాత్రమే. దీనిని బ్రాహ్మణుల 'ధర్మం' అనడంలో ఉద్దేశ్యం బ్రాహ్మణులకు దానాలు ఇవ్వడం ఇతరుల ధర్మం అని చెప్పడం. అబ్రాహ్మణుడికి దానం ఇస్తే దానివల్ల దాత పొందే ప్రతిఫలం రెండురెట్లు వుంటుంది కానీ శ్రోత్రియుడికి దానం ఇస్తే వచ్చే ఫలితం వెయ్యి రెట్లనీ, సకల వేదాలు తెలిసిన వాడికి ఇస్తే వచ్చే ఫలం అనంతం అనీ గౌతమ ధర్మసూత్రం అంటుంది.

క్షత్రియుల మాటకొస్తే, ద్విజులు కాబట్టి వాళ్లు కూడ వేదం చదవొచ్చు, కర్మకాండ ఆచరించవచ్చు, దానధర్మాలు చేయవచ్చు కానీ విద్యాబోధ చేయకూడదు, పౌరోహిత్యం చేయకూడదు, దానం స్వీకరించ కూడదు. మరి క్షత్రియుల సామాజిక ధర్మం ఏమిటి - వాళ్ల హక్కు, అధికారం, సంపాదనా మార్గం ఏమిటి అంటే యుద్ధాలు చేయడం, రాజ్యాన్ని పరిపాలించడం అని ఆపస్తంబుడూ, మనువూ అంటారు.

వైశ్యులు కూడా ద్విజులు కాబట్టి వాళ్లు సహితం వేదాలు చదవ వచ్చు, కర్మలు ఆచరించవచ్చు, దానధర్మాలు చేయవచ్చు. కానీ వాళ్లు చేయకూడని పనుల జాబితా పెరుగుతుంది. వాళ్లు విద్యాబోధ చేయకూడదు, పౌరోహిత్యం చేయకూడదు, దానాలు తీసుకో కూడదు, యుద్ధం చేయకూడదు, దేశాన్ని ఏలకూడదు. వర్ణ వ్యవస్థ మెట్లు దిగేకొద్దీ చేయకూడని పనుల జాబితా పెరుగుతుంది. మరి వైశ్యులు ఏమి చేయవచ్చువంటే వ్యవసాయం, పశుపోషణ, వ్యాపారం అని ధర్మశాస్త్రాలు అంటాయి.

మరి శూద్రులు? శూద్రులు ద్విజులు కారు కాబట్టి పైన పేర్కొన్న అర్హతలు, హక్కులు, అధికారాలు, జీవన మార్గాలు వాళ్లకు నిషిద్ధం. శూద్రులు ఎట్లా బ్రతకాలంటే అగ్రవర్ణాలకు సేవలు చేయడం ద్వారా అని శాస్త్రాలు చెప్తాయి. అందుకోసమే దేవుడు శూద్రులను సృష్టించా డంటాయి.

ఇక్కడ చెప్పుకోవలసిన విషయం ఏమిటంటే ఈ సాంఘిక ఆర్థిక జీవన నియమాలను తుచ తప్పక అమలు చేయించడం రాజ్యాంగ యంత్రానికి వుండే ప్రధాన కర్తవ్యం. సాంఘిక ఆర్థిక వ్యత్యాసాలు వుండడం భారతదేశం ప్రత్యేకత కాదు, హైందవ నాగరికతకున్న విశిష్టత కాదు. అన్ని దేశాలలో అన్ని కాలాలలో

వుంది. ఈ వ్యత్యాసాలు అన్ని దేశాలలోనూ ఎక్కువ భాగం వంశ పారంపర్యంగానే సంక్రమించాయి. అయితే ఇక్కడ అవి పుట్టుకతోనే సంక్రమించే తప్పనిసరి అయిన వర్ణధర్మాలు. ఈ వ్యత్యాసాలు ఏదో ఒక రూపంలో చట్టాలలో చోటు చేసుకోవడం, చట్టం పేరిట, న్యాయం పేరిట, రాజ్యవ్యవస్థ చేత అమలు పరచబడడం అన్ని దేశాలలోనూ చూస్తాం. కానీ ఇక్కడ ఈ ధర్మమే ప్రధానమైన చట్టం. అదే మళ్లీ అందరి పవిత్ర పారలౌకిక కర్తవ్యం. అదే లౌకిక నీతి, అదే దైవాజ్ఞ. దీనిని అమలు పరచడం రాజుకూ, రాజ్య వ్యవస్థకూ, రాజ్యాంగ యంత్రానికీ వుండే ముఖ్య కర్తవ్యం. ఆర్థిక అవకాశాలలో హెచ్చుతగ్గులు అన్ని నాగరికతలలోనూ వున్నాయి. కానీ ఆర్థిక స్వేచ్ఛపైన పరిమితి (ఇది కూడ అన్ని నాగరికతలలోనూ కొంతమేరకు ఉన్నప్పటికీ) ఇంత సంపూర్ణంగా పెట్టిన దేశం మరొకటి ప్రపంచంలో లేదు. ఆస్తిలేని వాళ్లు మరొకరి దగ్గర కూలి చేసుకొని బ్రతకక తప్పదు. ఇది అవకాశానికి సంబంధించిన విషయం. అయితే 'సవర్ణులకు సేవ చేయమని శూద్రులను నిర్బంధించ వచ్చును. ఎందుకంటే బ్రాహ్మణులకు బానిసగా బ్రతకమనే స్వయంభువు (బ్రహ్మ) వాళ్లను సృష్టించాడు' అని మనువు అంటాడు. ఇది గుణాత్మకంగానే భిన్నమైన స్థితి. తన వర్ణధర్మాన్ని కాదనకుండ పాటించే శూద్రుడు ఒక్కొక్క మెట్టుగా ఒక్కొక్క జన్మలో కొంచెం హెచ్చు కులంలో పుడతాడని ఆపస్తంబుడు అనగా, అందుకు భిన్నంగా ప్రవర్తించే శూద్రుడు చనిపోయిన తరువాత పురుగులను తినే ప్రేతంగా మారుతాడని మనువు అంటాడు. ఈ బెదిరింపు సరిపోతుందన్న నమ్మకం ఆ మహానుభావుడికి లేదు కాబట్టి రాజ్యవ్యవస్థ బలప్రయోగంతో ఎవరికి కేటాయించిన సాంఘిక ఆర్థిక పాత్రను వారు నిర్వర్తించేటట్టు చూడాలని నొక్కి చెప్తాడు. అగ్రకులాల వృత్తులను ఆచరించే క్రింది కులాల వారి ఆస్తులను రాజు జప్తు చేసుకొని వారిని రాజ్యం నుండి బహిష్కరించాలని మనుధర్మ శాస్త్రం అంటుంది. లేకపోతే 'యాజమాన్యం అనే మాటకే అర్థం లేకుండ పోతుంది. పైవాళ్ల స్థానాన్ని కిందివాళ్లు ఆక్రమించుకుంటారు' అని ఆందోళన వ్యక్తం చేస్తాడు. నారద స్మృతికారుడు ఇంకొంచెం స్పష్టంగా, 'రాజు తగిన రూపంలో దండించకపోతే వైశ్యులు పని చేయడం మానేస్తారు. శూద్రులు అందరినీ మించిపోతారు' అంటాడు. ఆర్థిక అసమానతలను కాపాడడంలో బ్రాహ్మణీయ రాజ్యానికుండే దండనాధికారానికి ఇంత స్పష్టమైన పాత్ర ఉండింది.

అయితే ఈ నియమాలను ఎంతవరకు వాస్తవంగా అమలు

చేయగలిగారనేది వేరే ప్రశ్న. అమలు చేయడంలో వున్న ఒక సమస్యను గత అధ్యాయాలలో ప్రస్తావించాము. ఆధునిక రాజ్యాలే తమ చట్టాలను సంపూర్ణంగా అమలు చేయలేకున్నాయి. ఆధునిక రవాణా ప్రసార సాధనాలు అందుకు కావలసిన అవకాశం కల్పిస్తాయి. పైగా ఆధునిక రాజ్యాలకుండే ఆయుధ శక్తి ముందు పౌరుల బలం చాలా అల్పమయినది. ప్రాచీన కాలంలోనూ, మధ్య యుగాలలోనూ రాజ్యానికి ఈ రెండు సౌకర్యాలూ లేవు.

ఇది సాధారణ సమస్య కాగా ఉత్పత్తి వ్యవస్థకు సంబంధించినంత వరకు వేరే సమస్యలున్నాయి. బ్రాహ్మణులు విద్యాబోధన చేసి, పౌరోహిత్యం చేసి, దానాలు స్వీకరించి పొట్టపోసుకోవాలని ధర్మశాస్త్రాలు చెప్తాయి. కానీ వీటితో పొట్టనిండని వాడు ఏం చేయాలి? ఏలడానికి రాజ్యాలు లేని క్షత్రియులు ఏం చేసి జీవనం సంపాదించుకోవాలి? అందరికీ ఎల్లవేళలా సైనికులుగా ఉద్యోగం దొరకక పోవచ్చు కదా? పశుపోషణ చేయడానికి పశువులు లేకపోతే, వ్యవసాయం చేయడానికి భూమి లేకపోతే, వ్యాపారం చేయడానికి పెట్టుబడి లేకపోతే వైశ్యుడేం తిని బ్రతకాలి?

కూలి దొరకక పోతే శూద్రులేం చేయాలని కూడ అడగొచ్చు. కానీ బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రకారులు ఆ ప్రశ్న వేసుకోలేదు. పై ప్రశ్నలు మాత్రం వేసుకున్నారు. ధర్మశాస్త్రాల ప్రకారం బ్రతకలేని సవర్ణులకు 'ఆపద్ధర్మం' పేరిట మినహాయింపులిచ్చారు. బ్రాహ్మణులు ఎవరి చేనిలోనయినా కంకులు ఏరుకొని తినవచ్చుననీ, ఎవరిదీ కాని వస్తువేదయినా స్వంతం చేసుకోవచ్చుననీ ఆపస్తంబ ధర్మసూత్రం అంటుంది. దానితో సర్దిపెట్టుకోలేక పోతే బ్రాహ్మణులు వైశ్యుల కులధర్మమైన 'వ్యవసాయం, వ్యాపారం' కూడ చేయవచ్చునని గౌతముడు అంటాడు. అయితే బ్రాహ్మణుడు శ్రమ మాత్రం చేయకూడదంటాడు. అంటే నాగలి పట్టకుండ వ్యవసాయం చేయవచ్చు, అంగట్లో కూర్చోకుండ వర్తకం చేయవచ్చు. అప్పుడు 'ధర్మం' దెబ్బ తినకుండ బ్రాహ్మణుల బ్రతుకు గడుస్తుంది. బ్రాహ్మణులు వడ్డీవ్యాపారం సహితం చేయవచ్చునని గౌతముడు అంటాడు.

క్షత్రియులకు కూడ ఇటువంటి 'ఆపద్ధర్మ' అవకాశాలు వర్తిస్తాయి. ఆ హక్కు ఏమిటంటే వైశ్య ధర్మమయిన వ్యాపారాన్నీ, వ్యవసాయాన్నీ చేపట్టడం. బ్రాహ్మణులకున్నట్టు చేతికి మట్టి అంటకూడదన్న నియమం క్షత్రియులకు లేదు. వాళ్లు యథేచ్ఛగా వైశ్యులలాగ బ్రతకవచ్చునని వశిష్ఠుడు అంటాడు.

ఈ విధంగా బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు ఆపద్ధర్మం పేరిట వ్యవసాయ

వ్యాపార రంగాలలోకి దిగి పోటీకి రావడం వల్లగానీ ఇతరత్రా గానీ తమ వర్ణధర్మం భుక్తికి సరిపోని వైశ్యులు ఏమి చేయాలి? వాళ్ల శ్రమశక్తిని అమ్ముకొని – అంటే కూలి చేసుకొని – శూద్రులలాగ బ్రతక వచ్చునని గౌతముడంటారు. కానీ ఈ విధంగా పైవాళ్లు ఒక్కొక్కరూ ఆపద్ధర్మం పేరిట కిందివాళ్ల వృత్తులలోకీ, జీవన విధానంలోకీ చొరబడుతుంటే శూద్రుల గతి ఏం కావాలి? వాళ్లు మాత్రం తప్పక 'సవర్ణుల దగ్గర కూలి చేసుకొని బ్రతకడం' అనే తమ ధర్మాన్ని ఆచరించాలి. వారికి మినహాయింపు లేదని వశిష్ఠ, విష్ణు శాస్త్రకారులంటారు. అంటే చాలా కఠోరంగా కనిపించే వర్ణధర్మం కిందివాళ్ల పట్ల ఉన్నంత కఠోరంగా పైవాళ్ల పట్ల లేదు. పై వాళ్లకు ఆపద్ధర్మం పేరిట మినహాయింపులిచ్చింది. కింది వాళ్లకు ఏ మినహాయింపూ లేదు. 'సవర్ణులకు సేవ చేయడం అనే ఒకే ఒక్క ధర్మాన్ని బ్రహ్మ శూద్రులకు కేటాయించాడు' అని మనువు అంటాడు. దీనికి తిరుగు లేదు. ఏక పక్షమైన ఈ కఠోర నియమాలను బలప్రయోగంతో అమలు చేయడం బ్రాహ్మణీయ రాజ్యాంగ యంత్రం కర్తవ్యం.

అయితే వర్ణధర్మ నియమాలను ఆర్థిక జీవితానికీ, ఉత్పత్తి రంగానికీ వర్తింపజేయడంలో ఇంకొక సమస్య వుంది. వర్ణధర్మం మార్పు లేనిది. అది ఆది పురుషుడి సృష్టి. ఆర్థిక జీవితం నిత్యం మారుతుంటుంది. కొత్తరకాల ఉత్పత్తులు పుడతాయి. కొత్త అవసరాలను కల్పిస్తాయి. కొత్త ఉత్పత్తి ప్రక్రియలు ముందుకొస్తాయి. శ్రమ విభజన ద్వారా ఉత్పత్తిలో వైవిధ్యం పెరుగుతుంది. ఈ మార్పులన్నీ ఉత్పత్తి రంగానికి సంబంధించినవి కాబట్టి ఇవి శూద్ర వర్ణాన్ని బలంగా ప్రభావితం చేసాయి. ఒక్క శూద్ర వర్ణం స్థానంలో అనేక శూద్ర కులాలు వచ్చాయి. వీళ్లు అందరూ సవర్ణుల దగ్గర కూలి చేసుకొని బ్రతికే సేవకులు కారు. వ్యవసాయం విస్తరించిన క్రమంలో శూద్ర కూలీలు వ్యష్టిగానో సమిష్టిగానో భూమిపైన యాజమాన్యం పొందారు. భూమి లేని కూలీలను అడవులలోకి పంపించి అడవి నరికి వ్యవసాయం చేయమని ప్రోత్సహించడం మౌర్యుల కాలంలో రాజులు ఒక విధానంగానే అమలు చేసారు. వాళ్లు ఆ తరువాత రైతులుగా స్థిర పడ్డారు. హైందవ రాజులు చుట్టుప్రక్కల వున్న ఆదివాసీ తెగలను జయించి తమ రాజ్యాలలో కలుపుకున్న క్రమంలో అప్పటికే భూమిపైన ఏదో ఒక రూపంలో యాజమాన్యపు హక్కు వున్న పరాజితులు 'శూద్ర' వ్యవసాయదారులుగా హైందవ సమాజంలో వచ్చి చేరారు. వ్యవసాయేతర రంగాలలో కొత్తరకం ఉత్పత్తులనూ, కొత్త ఉత్పత్తి ప్రక్రియలనూ ఆవిష్కరించిన కార్మికులు కూలివాళ్లుగా కాక స్వతంత్ర

వృత్తికారులుగా తమ మనుగడను సాధించుకోవడం మొదలు పెట్టారు. గౌతమ ధర్మసూత్రంలోనే ఈ విషయానికి గుర్తింపు వుంది. శూద్రులు సవర్ణుల సేవకులుగానే కాక వృత్తి పనివారిగా కూడ బ్రతకవచ్చునని గౌతముడు అంటాడు. తరువాతి కాలంలో పెరుగుతున్న శ్రమ విభజన ఫలితంగా ఇది పెద్దఎత్తునే జరిగి వుంటుంది.

అంటే వర్ణధర్మం శూద్రులకు ఇవ్వడానికి ఇష్టపడని మినహాయింపునూ స్వేచ్ఛనూ ఆర్థిక పురోగమనం కల్పించింది. మౌర్యుల కాలంలో మొదలయిన ఈ మార్పు గుప్తుల కాలంనాటికి చాలా దూరం పోయిందని చరిత్రకారులు భావిస్తారు. శూద్రులు అంటే కూలివాళ్లు, బానిసలు, సేవకులు అన్న భావన పోయి 'వ్యవసాయ దారులు, వృత్తిపని వారు' అనే అర్థం వచ్చింది. ప్రధానంగా కూలివాళ్లయిన పంచముల ఆవిర్భావం ఈ దశలోనే జరిగింది. వైశ్యుల ధర్మం 'వ్యవసాయం, వర్తకం' అన్న భావన పోయి వైశ్యులు ప్రధానంగా వ్యాపారస్తులుగా మిగిలారు.

మౌర్యుల కాలంనుండి గుప్తుల కాలం దాకా ఈ మార్పు జరిగిందన్నాము. ఇంకొక రకంగా చెప్పాలంటే తొలి ధర్మసూత్రాల నుండి చివరి ధర్మశాస్త్రాల దాకా అనవచ్చు. ఈ మార్పు ఫలితంగా శూద్రుల స్థితిగతులు మారడమేకాక సామాజిక సంపద చాలా పెరిగింది. పెరిగిన సామాజిక సంపదను క్షత్రియ బ్రాహ్మణ వర్ణాలకు చేరవేయడంలో రాజ్యాంగ యంత్రం నిర్వహించిన పాత్రను బ్రాహ్మణ ధార్మిక సాహిత్యంలో చూడవచ్చును. క్షత్రియ ధర్మంలోనూ బ్రాహ్మణ ధర్మంలోనూ మార్పు వచ్చినట్టు ధర్మశాస్త్రాలు ఎక్కడా చెప్పవు. వర్ణ ధర్మం అనాది అనీ మార్పుకు అతీతం అనీ నమ్మడం దాని సాధికారతకూ బలానికీ చాలా అవసరం. మార్పేమీ లేదంటూనే మార్పుకు చోటు కలిగించడం ధర్మశాస్త్రాల ప్రత్యేకత.

పరిపాలించడం, యుద్ధాలు చేయడం క్షత్రియ ధర్మాలు. వాళ్ల పరిపాలన 'ప్రజలందరికీ భద్రతను ఇస్తుంది కాబట్టి ప్రజలు పన్నుల రూపంలో ప్రతిఫలం ఇవ్వాలి. రాజ్యాంగ యంత్రం సేకరించే ఈ పన్నులు రాజులకూ రాజన్యులకూ సంపదను సమకూర్చిపెట్టాయి. వ్యవసాయం విస్తరించి ఉత్పత్తి వైవిధ్యమూ, సామర్థ్యమూ పెరిగిన క్రమంలో పన్నుల రూపంలో పాలకులు చాలా సంపదను చేజిక్కించుకున్నారు.

బ్రాహ్మణులనుండి రాజ్యాంగం ఏ రకమైన పన్ను వసూలు చేయ కూడదని ఆపస్తంబుడూ, వశిష్ఠుడూ, మనువూ స్పష్టం చేస్తారు. 'బ్రాహ్మణులు

చేసే పుణ్యకార్యాలే రాజుకు వాళ్ళు చెల్లించే పన్ను. వాళ్లనుండి వేరే పన్ను వసూలు చేయనవసరం లేదు' అని విష్ణు ధర్మశాస్త్రం అంటుంది. 'ప్రజలు చేసే పుణ్యకార్యాలలోనూ పాప కార్యాలలోనూ ఆరవ భాగం రాజుకు చెందుతుంది' అని వశిష్ఠుడు అంటాడు. బ్రాహ్మణులు చేసేవన్నీ పుణ్యకార్యాలే కాబట్టి వాళ్ళ అదనంగా పన్నేమీ చెల్లించనవసరం లేదనుకోవాలి. పాప కార్యాలు చేసే వైశ్యులు, శూద్రులు మాత్రమే పన్ను చెల్లించాలి. వీళ్ళ చెల్లించే అదనపు సంపద మీదనే రాజు బ్రతుకుతాడు.

వ్యవసాయ ఉత్పత్తిలో ఆరవ వంతు రాజుకు పన్నుగా చెల్లించాలనేది ప్రాచీన కాలం నుండి వున్న నియమం. అది కాక పశువులు, పండ్లు, పూలు, మాంసం, బంగారం, వంటచెరకు, చివరకు గడ్డిలో కూడ వైశ్యులూ శూద్రులూ రాజుకు వాటా ఇవ్వాలి. గ్రామ ముఖ్యుడి ద్వారా ఇవన్నీ సమర్పించుకోవాలి. అన్నిటిలోనూ ఆరవ వంతు వాటా రాజుకు చెందుతుంది కానీ పశుసంపదలోనూ, బంగారంలోనూ వచ్చిన పెరుగుదలలో 50వ వంతు రాజుకివ్వాలి. వృత్తి పనివాళ్ళు మట్టితో, రాతితో, వెదురుతో, తోలుతో చేసే వస్తువులలో కూడ ఆరవ వంతు పన్ను రూపంలో రాజ్యానికి చెల్లించాలి. రాజులూ, రాజాస్థానవాసులూ, అధికార గణం ఈ సంపదను అనుభవించే వారు. ఈ విధంగా వ్యవసాయం, వర్తకం, అన్నిరకాల శ్రమ చేసే వైశ్య శూద్ర ప్రజానీకం నుండి పెద్ద మొత్తంలో అదనపు ఉత్పత్తిని రాజ్యాంగ యంత్రం ద్వారానే పాలకవర్గం సేకరించి అనుభవించేది. ఒక్క బ్రాహ్మణుల ఆస్తి తప్ప వేరే ఎవ్వరి ఆస్తినయినా రాజు స్వాధీనం చేసుకోవచ్చునని కూడ మహాభారత శాంతిపర్వం అంటుంది.

వ్యవసాయం అభివృద్ధి చెందే కొద్దీ భూమి ఒక ముఖ్య ఉత్పత్తి సాధనం అయింది. సంపద అయింది. బ్రాహ్మణులు రాజుల వద్దనుండి పెద్ద యెత్తున భూదానాలు పొందసాగారు. భారత దేశంలో భూమిపైన వ్యక్తి యాజమాన్యం ఈ విధంగానే మొదల యిందని చాలా మంది చరిత్రకారుల అభిప్రాయం. 'విద్యాబోధ, పౌరోహిత్యం, దానాలు స్వీకరించడం' అనే మూడు జీవన మార్గాలను ధర్మశాస్త్రాలు బ్రాహ్మణులకు నిర్దేశించాయని చెప్పాము. ఇప్పుడు దానం పేరిట పెద్దయెత్తున భూదానాలు పొందసాగారు. మారిన పరిస్థితులలో వర్ణధర్మాన్ని ఏ మాత్రం మార్చనవసరం లేకుండ కొత్త సంపదను బ్రాహ్మణులు చేజిక్కించుకున్నారు. 'చేతికి మట్టి అంటకుండ వ్యవసాయం చేయవచ్చు' నని ఒక ఆపద్ధర్మంగా బ్రాహ్మణులకు ధర్మశాస్త్రాలు ఇచ్చిన అవకాశం ఈ విధంగా

బ్రహ్మదేయాలు (అగ్రహారాలు) స్వీకరించి భూస్వాములు కావడానికి ఉపయోగపడింది. చెప్పుకోదగ్గ విషయం ఏమిటంటే ఈ భూదానాలు రాజ్యాంగ యంత్రం ద్వారానే పొందారు. ధర్మశాస్త్రాల ప్రకారం రాజ్యంలోని భూమికంతా రాజే యజమాని అనే అభిప్రాయం కొంతమంది చరిత్రకారులు వ్యక్తం చేసారు. దానితో విభేదించేవారు కూడ వున్నారు. ఏది ఏమైనా నిరాటంకంగా భూదానాలు చేసే అధికారాన్ని రాజులు ప్రకటించుకున్నారు. భూదానాలు చేసారు. రాజుకు భూపతి, మహీపతి అని పేర్లు వచ్చాయి. దీని వల్ల మొట్టమొదట ప్రయోజనం పొందినది బ్రాహ్మణులు. ఆ తరువాత ఇతర ప్రభుత్వ అధికార్లకు కూడ జీతాల బదులు భూదానాలు ఇవ్వడం మొదలయింది. ఈ విధంగా దానం పొందిన భూమిలో అంతకుముందే కొందరు రైతులు సాగు చేసుకుంటూ ఉండవచ్చును. లేదా కొత్తగా సాగుదార్లను నియమించ వచ్చును. ఈ రైతులు (కర్షకులు) సాగుదార్లుగా వుంటూ ఆ భూమిని దానం పొందిన యజమానికి (క్షేత్రస్వామికి) కౌలు చెల్లించాలి. వాళ్లు ఎన్ని సంవత్సరాలుగా అప్పటికే ఆ నేలలో సాగుదార్లుగా వున్నా వారి హక్కు భూదానం పొందిన క్షేత్రస్వామి హక్కుకు అడ్డం రాదు. దానికి లోబడే వుంటుంది. ఒకరు ఒక వస్తువును నిరాటంకంగా పది సంవత్సరాలు అనుభవిస్తే అది వారిదే అయిపోతుందని కౌటిల్యుడూ, గౌతముడూ అంటారు. కానీ ఇది భూమికి వర్తించదని గౌతముడు స్పష్టం చేస్తాడు. వశిష్ఠుడు అన్నిరకాల భూమికీ మినహాయింపు ఇవ్వడు కానీ బ్రాహ్మణులు దానం పొందిన శ్రోత్రియం భూములకు మినహాయింపు ఇస్తాడు. భూముల కాడికి – లేక శ్రోత్రియం భూముల కాడికి – వచ్చేసరికి బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రకారులు ఏమంటారంటే భూమిని మూడు తరాలు గానీ అనుభవించి వుంటే నాలుగవ తరానికి యాజమాన్యం హక్కు లభిస్తుందని. దీనిని రుజువు చేయడం కష్టం కాబట్టి దీని అర్థం ఏమిటంటే రాజు దగ్గర భూదానం పట్టా పొందితే ఆ భూమిపైన ఎంతమంది రైతులు ఎంతకాలంగా శ్రమిస్తున్నా ఫరవాలేదు. యాజమాన్యం భూదానం పొందిన వాడిదే అవుతుంది.

ఈ విధంగా, మారిన ఆర్థిక పరిస్థితులలో క్షత్రియులూ బ్రాహ్మణులూ ఏకమై రాజ్యాంగ యంత్రాన్ని అడ్డం పెట్టుకొని అపూర్వంగా పెరిగిన సామాజిక సంపదను స్వంతం చేసుకున్నారు. ఈ దోపిడీని ధర్మశాస్త్రాలు సిద్ధాంతీకరించాయి.

క్షేత్రస్వామి–కర్షకుడు, కర్షకుడు– కూలి అనే వర్గాల మధ్యనున్న

వైరుధ్యాల విషయంలో కూడ ధర్మశాస్త్రాలు ఆధిపత్యవర్గాలకే అనుకూలంగా మాట్లాడతాయి. భూమిని కౌలుకు తీసుకున్న కర్షకుడు ఏ కారణం చేతనయినా సరే దానిని సాగు చేయనట్లయితే, ఒకవేళ సాగుచేసి వుంటే ఎంత ఫలం వచ్చేదో అంతమొత్తం భూస్వామికి చెల్లించాలని యాజ్ఞవల్క్యుడు, బృహస్పతి అంటారు. కూలివాడు కూలి డబ్బులు తీసుకొని పని సరిగ్గా చేయకపోతే అతను పని ముగించేంత వరకు నిర్బంధించాలనీ, జుర్మానా వసూలు చేయాలనీ కౌటిల్యుడు అంటాడు. పని అసలే చేయకపోతే కూలి డబ్బులు యజమానికి వెనక్కి ఇవ్వడమే కాక రాజుగారికి 100 పణముల జుర్మానా చెల్లించాలని విష్ణుస్మృతి అంటుంది. పశువుల కాపరి పశువులను సరిగ్గా కాయకపోతే కొరడా దెబ్బలు వేయాలని ఆపస్తంబుడు అంటాడు. 'పొగరుబోతు తనం' వల్ల పని ఎగ్గొట్టే కూలివాడు జీతం వదులుకోవడమే కాక జుర్మానా చెల్లించాలని మనువు అంటాడు. జీతం తీసుకొని పని చేయని కూలివాడు తాను తీసుకున్న జీతానికి రెండురెట్లు యజమానికి తిరిగి ఇవ్వాలని యాజ్ఞవల్క్యుడు అంటాడు. ఒప్పుకొన్న పనిలో కొంతభాగం చేయడంలో విఫలమైనా సరే మొత్తం జీతం వదులుకోవాలని బృహస్పతి అంటాడు. నౌకరు తాను మొదలు పెట్టిన పనిని పూర్తి చేయకపోతే రాజు యజమాని తరఫున జోక్యం చేసుకొని బల ప్రయోగంతో పూర్తి చేయించాలని కాత్యాయనుడు అంటాడు.

ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రకారులకు కూలివాళ్లపైన బొత్తిగా దయ లేదు.

మరి ఆస్తి సంబంధాల విషయంలో మెచ్చుకోదగ్గ అంశాలేవీ ధర్మశాస్త్రాలలో లేవా అంటే వున్నాయి. ఎవరి వస్తువయినా దొంగల పాలయితే, దానిని ప్రభుత్వం వెతికి ఇవ్వలేని పక్షంలో దాని మూల్యం చెల్లించి ఇవ్వాలని మనుధర్మ శాస్త్రం అంటుంది. గ్రామలనూ, పట్టణాలనూ సంరక్షించడం రాజ్యం ధర్మం కాబట్టి అందులో విఫలమైతే, దాని వల్ల జరిగిన నష్టానికి పూర్తి పరిహారం రాజ్యమే కట్టి ఇవ్వాలని అంటుంది. తొలినాటి ఆపస్తంబ ధర్మ సూత్రంలో ఇది ఆ కాపలాదార్ల వ్యక్తిగత బాధ్యత కాగా, మనువు కాలానికి రాజ్యం బాధ్యత అయింది. పోలీసుల వైఫల్యానికి ప్రభుత్వం ప్రజలకు నష్టపరిహారం కట్టివ్వాలనే సాధారణ సూత్రం ఈనాటికీ ఆహ్వానించదగ్గదే. ఒక్క ఆస్తి నష్టానికే కాక ఇతర విషయాలకు కూడ దీనిని వర్తింపజేయగలిగితే (ఇప్పటి చట్టాలలో ఆస్తినష్టానికి సహితం ఈ నష్టపరిహార సూత్రం లేదు) అది మంచి మార్పే అవుతుంది.

VII. స్త్రీల స్థితిగతులు

వర్ణాశ్రమ ధర్మం ప్రకారం స్త్రీల స్థానం కుటుంబానికే పరిమితం అయింది. కుటుంబం బయట నడిచే జీవితంలో స్త్రీకి స్థానం లేదు. స్థానం కోరుకోవడం 'అధర్మం'. అంటే దేవుడి కళ్లకు పాపం, చట్టం కళ్లకు శిక్షార్హం. సాంఘిక కట్టుబాట్లను ఏకసమయంలో దైవశాసనంగానూ రాజ్యాంగ చట్టంగానూ నిర్వచించి ఇహంలోనూ పరంలోనూ శిక్ష పడుతుందని బెదిరించడం హైందవ ధర్మభావనకు ఉండే ప్రత్యేక లక్షణమని ఇదివరకే వివరించి ఉన్నాము.

అయితే వాస్తవ జీవితంలో కుటుంబం బయట వృత్తులు నిర్వహించే స్త్రీలు ఎప్పుడూ ఉండే ఉంటారు. సామాజిక ఆర్థిక ఒత్తిడులు ధర్మశాస్త్రాల నియమాలకు లోబడి ఉండవు. అటువంటి పరిస్థితుల ఉనికిని గుర్తిస్తూనే, వాటికి విచిత్రమైన కుతర్కంతో వివరణ ఇవ్వడం బ్రాహ్మణ ధర్మ శాస్త్రకారుల అలవాటు. శూద్రవర్ణాలకు చెందిన స్త్రీలు ఇంటి బయట కూలి చేస్తారు. సంతలలో సరుకులు అమ్ముతారు. వేశ్యల లైంగిక జీవితం కుటుంబ నియమాలకు విరుద్ధంగా ఉంటుంది. బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రాలు వీటిని నిషేధించవు. ఆ శూద్రుల బ్రతుకే అధర్మమైనది కాబట్టి ఆ వర్ణానికి చెందిన స్త్రీలు, వేశ్యావృత్తిలో ఉన్న స్త్రీలు 'ధర్మవిరుద్ధంగా' (అంటే స్త్రీలు బ్రతకకూడని విధంగా) బ్రతకడంలో ఆశ్చర్యం ఏమీ లేదని వివరిస్తారు. ఆ బ్రతుకు వాళ్లకు అనుమతించబడుతుంది–అయితే వాళ్ల హేయమైన అధర్మ జీవితంలో భాగంగా మాత్రమే. ఆ విధంగా కుటుంబం బయట బ్రతికే స్వేచ్ఛ లేక అవకాశం అగౌరవపరచబడతాయి. గౌరవనీయులైన స్త్రీలకు అవి ఉండవు. అంటే గౌరవనీయులైన స్త్రీలు వాటిని కోరుకో కూడదు. కాబట్టి వాటిని కోరుకునే స్త్రీలు గౌరవనీయులు కారు.

ఉదాహరణకు హైందవ ధర్మశాస్త్రాలు గుర్తించే ఎనిమిది రకాల వివాహాలలో ఒక్క గాంధర్వ వివాహం మాత్రమే (ఈనాటి పరిభాషలో దీనిని

ప్రేమవివాహం అనవచ్చు) స్త్రీపురుషులకు సమాన ప్రతిపత్తి ఇస్తుంది. దానికి ఒకవైపు (మగవాళ్లు) బలాత్కారంగా చేసుకునే పెళ్లిళ్లు ('రాక్షస', 'పైశాచ' వివాహాలు), మరొకవైపు మగవాడు అమ్మాయి తండ్రికి డబ్బిచ్చి ఆమెను కొనుక్కునే పెళ్లిళ్లు ('అసుర' వివాహాలు), మగవాడికి కర్మకాండ నిర్వహణ కోసం, పుత్రప్రాప్తి కోసం, ఇతర ధార్మిక అవసరాల కోసం ఒక భార్య కావాలి కాబట్టి ఆ పాత్ర నిర్వహించే 'సహధర్మచారిణి'ని తెచ్చుకునే పెళ్లిళ్లు (బ్రహ్మ, ప్రజాపత్య, ఆర్ష, దైవ వివాహాలు) ఉన్నాయి. గాంధర్వం తప్ప తక్కిన వివాహ రూపాలన్నిటికీ మగవాడి అవసరం కేంద్రం. ఆ అవసరాన్ని బట్టి, దానిని అమలు చేసుకునే శక్తిసామర్థ్యాలను బట్టి ఆ వివాహరూపాలు నిర్వచించబడ్డాయి. స్త్రీపురుషులకు సమాన ప్రతిపత్తినిచ్చే గాంధర్వాన్ని కేవలం శూద్రులకు తగినదిగా ధర్మశాస్త్రాలు నిర్వచిస్తాయి. వాళ్లు శూద్రులు కాబట్టి అటువంటి హీనపద్ధతులలో పెళ్లిళ్లు చేసుకోవచ్చు నంటాయి. సేద్యగాళ్లు, కూలివాళ్ళు మొదలయిన నికృష్ట జీవులకు గాంధర్వ వివాహం ఉచితమేనని మనువు, బౌధాయనుడు అంటారు. శూద్రులు గాంధర్వ వివాహం చేసుకుంటే 'వాళ్ళు శూద్రులు కాబట్టి చేసుకుంటారు' అని ధర్మశాస్త్రాలు అంటాయి. ద్విజులు చేసుకుంటే 'శూద్రులు చేసే పని చేసారు మీరు' అని ఈసడిస్తాయి.

అంటే మగవాడి అవసరం నుండి పుట్టే వివాహ రూపాలను తిరస్కరించి, ఇద్దరి అవసరాలకూ సమాన ప్రతిపత్తి కల్పించే వివాహ రూపాన్ని ఆశ్రయించడం సాంఘికంగా (అప్పటి పాలక నీతి ప్రకారం) నికృష్టమైన పని అనీ నికృష్ట జీవులు ఆచరించే హీన ధర్మమనీ అగౌరవపరిచారు. అదే విధంగా శూద్రస్త్రీలు కుటుంబసేవకు పరిమితం కాకుండ బయటకు పోయి పని చేస్తే 'వాళ్లు శూద్రులు కాబట్టి చేస్తారు' అనీ, అగ్రవర్ణ స్త్రీ అదే పనిచేస్తే 'నువ్వు శూద్రులు చేసే పని చేసావు' అనీ ధర్మశాస్త్రాలు దానిని అగౌరవపరుస్తాయి. అగ్రవర్ణ స్త్రీ తన గౌరవాన్ని కాపాడుకోవాలంటే హక్కులు వదులుకోవాలి. శూద్రస్త్రీ సాంఘికంగా గౌరవం పొందాలంటే తన నికృష్ట జీవితానికి అనుమతించబడిన స్వేచ్ఛను వదులుకొని ఆర్యస్త్రీని బానిసత్వంలో అనుకరించాలి. మనం కోరుకునే హక్కులను సాంస్కృతికంగా, నైతికంగా అగౌరవపరచడం ఒక అణచివేత రూపం అని వేరే చెప్పనవసరం లేదు. స్త్రీలు ఆనాడైనా ఈనాడైనా ఎదుర్కొనే ముఖ్యమైన అణచివేత రూపాలలో ఇది ఒకటి, బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రాలు దీనిని సిద్ధాంతీకరించాయి. స్త్రీకి ఏ మేరకైనా స్వేచ్ఛ, సమానత్వం కల్పించే లక్షణం ఏదయినా 'శూద్ర ధర్మం' (శూద్రుల బ్రతుకే

అధర్మం కాబట్టి అదొక ధర్మమే కాదు). అట్లా అనడం ద్వారా ఆ స్వేచ్ఛనూ సమానత్వాన్నీ ద్విజాలు ఆచరించినా శూద్రులు ఆచరించినా అది అధికార భావజాలంలో అగౌరవపరచబడింది. (దీని అర్థం శూద్రస్త్రీలు స్వేచ్ఛగా సమానంగా ఉన్నారని కాదు. ఆ లక్షణం ఏ కొంచెం ఉన్నా అది శూద్ర లక్షణం అని ప్రకటించడం ద్వారా అధికారికంగా అగౌరవపరచబడిందని మాత్రమే).

వివాహానికి సంబంధించిన మగవాడి అవసరం బ్రాహ్మణీయ సిద్ధాంతంలో అతడి వర్ణాన్ని బట్టి నిర్వచించబడింది. ఏ వివాహరూపం ఏ వర్ణానికి ఉచితం అనేది ఈ అవసరాన్ని బట్టి వుంటుంది. బ్రాహ్మణ పురుషుడికి భార్య కావలసింది కర్మకాండ నిర్వహించడానికీ స్వర్గలోక ప్రాప్తికి అవసరమైన కొడుకును కనడానికీ. అందువల్ల బ్రాహ్మణులకు తగిన వివాహరూపాలు బ్రహ్మ, ప్రజాపత్య, అర్ష, దైవాలు. క్షత్రియుడికి కూడ ఇవి అనుమతించిన రూపాలే కానీ అతడికి మనువు రాక్షస వివాహ పద్ధతి కూడ అనుమతించాడు. నిజానికి రాక్షసం ఒక్క క్షత్రియులకు మాత్రమే అనుమతించబడింది. ఈ వివాహ పద్ధతిలో మగవాడు అమ్మాయిని ఆమె ఇష్టాయిష్టాలతో ప్రమేయం లేకుండ బలవంతంగా ఎత్తుకుపోయి పెళ్లి చేసుకుంటాడు. మగవాడి 'మగతనానికి' స్త్రీపైన ప్రయోగించే హింస ఆనాడూ ఈనాడూ ఒక కొలబద్దగానే వుంది. ఆ 'మగతనం' క్షత్రియ వర్ణ ధర్మానికి తప్పనిసరి అయిన లక్షణం కాబట్టి స్త్రీని బలాత్కారంగా అపహరించి పెళ్లి చేసుకునే రాక్షస వివాహం క్షత్రియులకు ధర్మ వివాహమే అయింది.

సారాంశంలో, వర్ణ ధర్మం నుండి మగవాడికి పుట్టే అవసరాలు వివాహ రూపాలలో ధార్మికతకు ప్రాతిపదిక అయ్యాయి. స్త్రీ ఈ అవసరాలకు లోబడి ఒక సాధనంగా ఆ సంబంధంలోకి ప్రవేశిస్తుంది. దీనికి గల ఒకే ఒక మినహాయింపయిన ప్రేమ వివాహాన్ని ధర్మశాస్త్రకారులు నిషేధించ లేదు కానీ, అది 'శూద్ర సంస్కృతి' అని ఈసడించారు. తద్వారా అగ్రవర్ణాలకు అది తగనిది అనే అభిప్రాయం కలిగించారు. శూద్రులకు ఆ వివాహ రూపాన్ని తాము అనుసరించడం ద్వారా ఒక తక్కువ పని చేస్తున్నామన్న న్యూనతా భావాన్ని కల్గించారు.

కుటుంబ జీవితానికి మాత్రమే పరిమితం చేయబడిన స్త్రీ ఆ కుటుంబ జీవితంలో కూడ సంపూర్ణంగా మగవాడి నియంత్రణలోనే బ్రతకాలని ధర్మశాస్త్రాలు నిర్దేశించాయి. ఆ నియంత్రణకు అవసరమయిన నియమాలను ప్రకటించాయి. ఈ నియమాలు స్త్రీ లైంగిక జీవితంపైన, ఆర్థిక జీవితం పైన

మగవాడి నియంత్రణను నెలకొల్పుతాయి. ఈ రెండు రకాల నియంత్రణలో ఏది ప్రధానం, ఏది దేనికి ప్రాతిపదిక, అసలు ఈ నియంత్రణను మగవాళ్ల నెలకొల్పడం వెనుకనున్న కారణాలేమిటి అనే విషయాల గురించి మార్క్సిజంలోనూ ఫెమినిజంలోనూ చాలా చర్చ జరుగుతూ వుంది. ఆ చర్చ వివరాలలోకి పోకుండ ఈ నియమాల స్వభావాన్నీ అవి స్త్రీల హక్కుల పైన పెట్టిన పరిమితులనూ ప్రయోగించిన అణచివేతనూ క్లుప్తంగా పరిశీలిద్దాం.

స్త్రీకి స్వతంత్రంగా బ్రతికే అర్హత లేదనీ చిన్నతనంలో తండ్రి అదుపాజ్ఞలలో, పెద్దయినాక భర్త అదుపాజ్ఞలలో, ముసలి తనంలో కొడుకుల అదుపాజ్ఞలలో బ్రతకాలనీ మనువు చెప్పిన సంగతి తెలిసిందే. మనువే కాదు, బౌధాయనుడు, యాజ్ఞవల్క్యుడు, వశిష్ఠుడు, విష్ణువు, నారదుడు కూడ ఈ మాటే అన్నారు. ఆ అదుపాజ్ఞలను అమలు చేసేటప్పుడు మగవాడు నిర్దయగా వుండకూడదనీ దయ చూపించాలనీ ధర్మశాస్త్రకారులు అంటారనుకోండి. కౌటిల్యుడయితే భార్యను భర్త 'చేతితోనయినా కర్రతోనయినా తాడుతో నయినా కొట్టడం తప్పు' అంటాడు కూడ. స్త్రీలను గౌరవించే కుటుంబమే సంతోషంగా, సంపన్నంగా వుంటుందని మనువు, యాజ్ఞవల్క్యుడు కూడ అంటారు. పాపం చేసిన భార్యను సహితం మందలించాలి తప్ప విడిచి పెట్టకూడదని వశిష్ఠ స్మృతికారుడు అంటాడు.

అయితే ఇవి మినహాయింపులు. అసలు విషయం చూసిన తరువాతే మినహాయింపులను సరిగ్గా అర్థం చేసుకోగలుగుతాము. అసలు విషయం ఈ ప్రపంచంలో స్త్రీల పాత్ర, స్థానం, 'ధర్మం' ఏమిటి, స్త్రీల స్వభావాన్ని గురించి ధర్మ శాస్త్ర కారుల అభిప్రాయం ఏమిటి అనేది. ఈ విషయాన్ని ధర్మ శాస్త్రాలు స్పష్టంగానే ప్రకటించాయి.

స్త్రీకి స్వతంత్రంగా కర్మలు ఆచరించే అర్హత లేదని గౌతముడు అంటాడు. కర్మలు ఆచరించడంలో భర్తకు సహకరించడం ఆమె ముఖ్య ధర్మాలలో ఒకటి. బ్రాహ్మణీయ అవగాహనలో ఏ పని చేయాలన్నా ఏ లక్ష్యం సాధించాలన్నా కర్మకాండయుతంగా చేయాలి కాబట్టి స్వతంత్రంగా కర్మలు ఆచరించే హక్కు లేకపోవడం స్త్రీని ఆ సంస్కృతిలో అశక్తురాలిని చేస్తుంది.

భర్తకు సేవచేయడం, భర్తకు ఉపయోగ పడడం స్త్రీ ప్రధాన కర్తవ్యం. ఆమెను దేవుడు అందుకోసమే సృష్టించాడు. చివరికి ఆమె సౌందర్యం కూడ భర్త కోసమే. భర్త లేని సమయంలో ఆమె సరదాగా కాలక్షేపం చేయకూడదు, అలంకరించుకో కూడదు అని విష్ణుస్మృతి కారుడు అంటాడు. భర్త పట్ల

విధేయురాలయి వున్న స్త్రీకి మాత్రమే పరలోకం దక్కుతుందని కూడ ఆ స్మృతికారుడే అంటాడు. 'ధర్మాన్ని అతిక్రమిస్తే మోక్షం దక్కదు' అనేది బ్రాహ్మణీయ సంస్కృతి వర్ణ ధర్మ నియమాలను అమలు చేయడానికి ప్రయోగించిన సాధారణ హెచ్చరిక. స్త్రీల మాటలు నమ్మడానికి వీలు లేదనీ కాబట్టి న్యాయస్థానంలో స్త్రీల సాక్ష్యం చెల్లదనీ నారద స్మృతికారుడు అంటాడు. స్త్రీని పొరుగింటికి పోనీయకూడదనీ తలుపు దగ్గరా కిటికీ దగ్గరా నిలబడనీయకూడదనీ విష్ణువు అంటాడు. స్త్రీలను అదుపులో వుంచడం అన్ని కులాలకూ అత్యంత ప్రధానమైన కర్తవ్యమనీ ఎంత చేతకాని మగవాడయినా తన భార్యను తప్పనిసరిగా అదుపులో వుంచుకోవాలనీ మనువు అంటాడు.

స్త్రీని ఇంతగా మగవాడికి సేవచేసే కట్టు బానిసగా మార్చడం ఎందుకు అవసరం అయింది అనే విషయంలో విభిన్న అభిప్రాయాలు వున్నాయి. తన ఆస్తి తనకు పుట్టిన వారికే సంక్రమించాలంటే భార్యను లైంగికంగా కట్టడి చేయడం మగవాడికి అవసరం అయిందనీ స్త్రీ స్వేచ్ఛను పూర్తిగా హరించడానికి అదే కారణమనీ కొందరు అంటుండగా, మగవాడికి శారీరక మానసిక సేవల కోసం స్త్రీ ఒక బానిసగా అవసరం అయిందనీ అందువల్లనే ఆమె స్వేచ్ఛ పూర్తిగా కోల్పోవలసి వచ్చిందనీ మరికొందరు వాదిస్తున్నారు. స్త్రీ చేసే శారీరక శ్రమ ఫలాన్ని మొత్తం ఖర్చు లేకుండ పొందడానికి మగవాడికి ఈ అధికారం అవసరం అయిందన్న వాదన కూడ వుంది. ఈ వాదాల తప్పొప్పుల సంగతి అటుంచి, ఇంతగా స్త్రీని మగవాళ్ల అదుపాజ్ఞలలో వుంచుకోవడాన్ని సమర్థించుకోవడానికి బ్రాహ్మణ ధర్మశాస్త్రకారులు ఉపయోగించిన వాదనలను తెలుసుకుందాం.

ఎవరినయినా ఇంతగా అదుపు చేయడం అవసరమయిందంటే వాళ్లు చాలా నీచులు, దుర్మార్గులు అయి వుండాలి. బ్రాహ్మణ ధర్మ శాస్త్రకారులకు స్త్రీల గురించి వుండే అభిప్రాయం అదే. స్త్రీది చపలచిత్తం అనీ దయలేని మనస్సనీ నిలకడ లేని స్వభావం అనీ మనువు అంటాడు. దుర్బుద్ధి, నీచమైన కాంక్షలు, అబద్ధాలు, ఈర్ష్యాసూయలు, అలంకార ప్రీతి, ఉక్రోషం స్త్రీ సహజమైన గుణాలని అంటాడు. అన్నిటినీ మించి లైంగిక విచ్చలవిడితనం స్త్రీకి వుండే సామాన్య గుణం అని మనువు, విష్ణువు అంటారు. మగవాళ్లను ఆకర్షించి లోబరచుకోవడం స్త్రీలకు సంతోషం కలిగించే విషయమనీ ఆ మగవాడు కుర్రవాడా కాడా అందగాడా కాడా అని చూసేపాటి విచక్షణ సహితం స్త్రీలకు వుండదనీ ఎంతటి జ్ఞానికైనా స్త్రీల వల్ల ప్రమాదమేననీ కూడ మనువు అంటాడు. స్త్రీని సంపూర్ణంగా భర్త అదుపులో వుంచుకోవాలని భావించడానికి

గల సామాజిక కారణాలు ఏవోగానీ సిద్ధాంతమైతే ఇది. అంతటి చపలచిత్తను కేవలం భౌతికంగా బలప్రయోగం చేసి అదుపులో వుంచుకోవడం కష్టం. కాబట్టి ఆమెకు చేతినిండా పని కల్పించాలనీ ఇంటిని శుభ్రం చేయడం, ఇంటి వస్తువులనూ సంపదనూ భద్రపరచడం, పెద్దలకు సేవలు చేయడం, వ్రతాలూ పూజలూ ఆచరించడం, వంట చేయడం, అంట్లు తోమడం మొదలయిన పనులతో ఆమెను నిరంతరాయంగా 'బిజీ' గా వుంచాలనీ మనువు, బృహస్పతీ అంటారు. స్త్రీల చేత ఈ చాకిరీ చేయించడానికి అసలు కారణం ఇది కాకపోవచ్చు. కానీ దానిని సమర్థించే సిద్ధాంతం ఇది. ఈ సిద్ధాంతం బ్రాహ్మణీయ ధర్మశాస్త్ర కారులకు స్త్రీల పట్ల వుండే వైఖరిని సూచిస్తుంది.

స్త్రీ జీవితం కుటుంబానికే పరిమితమయిన చోట ఆమెకు ఆర్థిక స్వేచ్ఛ ఏమయినా వుండాలంటే ఆస్తి హక్కు వుంటేనే అది సాధ్యం. కుటుంబ ఆస్తిలో ఆమెకు వాటా వుండాలి. ఇది బ్రాహ్మణీయ ధర్మంలో మొత్తంగా తిరస్కరించ బడింది. తండ్రి ఆస్తిపైన కొడుకుకే తప్ప కూతురికి వారసత్వ హక్కు లేదని అన్ని స్మృతులూ అంటాయి. 'కొడుకు' అంటే అతనికే పుట్టిన కొడుకు కానవసరం లేదు. యాజ్ఞవల్క్యుడి ప్రకారం వారసత్వ చట్టం 12 రకాల కొడుకులను గుర్తిస్తుంది. తనకూ తన భార్యకు పుట్టిన కొడుకు, దత్తత తీసుకున్న కొడుకు, తన కోరిక మీద పరాయి మగవాడితో తన భార్య సంభోగించి కన్న కొడుకు, పెళ్లి చేసుకున్నప్పుడే గర్భవతిగా వున్న భార్య ఆ తరువాత కన్న కొడుకు, డబ్బు పెట్టి కొనుక్కున్న కొడుకు మొదలయిన పన్నెండు రకాల పుత్రులను ధర్మశాస్త్రాలు గుర్తిస్తాయి. కూతుళ్లే తప్ప కొడుకులు లేనివాడు ఒక కూతురిని ఎంపిక చేసి 'ఈమెకు పుట్టబోయే కొడుకును నా కొడుకుతో సమానంగా గుర్తిస్తున్నాను' అని ప్రకటిస్తే ఆమెకు ఆ తరువాత పుట్టిన కొడుకు కూడ ఈ పన్నెండు రకాలలో ఒకడవుతాడు. కొడుకులలో ఇన్నిరకాలు ఎందుకు అవసరమంటే ఆస్తికి వారసుడు కావాలి, శ్రాద్ధ కర్మలు చేసేవాడు ('పిండం పెట్టేవాడు') కావాలి. పుత్రుడు లేకపోతే స్వర్గానికి పోవడం అసాధ్యమే కాక నరకం తథ్యం. 'నీ కొడుకులోనే నువ్వు మళ్లీ జీవిస్తావు. అదే నీ అమరత్వం' అని ఆపస్తంబ ధర్మసూత్రం అంటుంది. పుత్రుడుగల వాళ్లకు పరలోకాలు ఎన్నయినా వున్నాయిగానీ పుత్రుడు లేని వాళ్లకు ఒక్కటీ లేదని వశిష్ఠ స్మృతికారుడు అంటాడు. 'పుత్' అనే నరకం (పున్నామనరకం) నుండి కాపాడే వాడే పుత్రుడు అని విష్ణువూ బృహస్పతీ అంటారు. పుత్రుడు లేకపోతే 'పుత్' అనే నరకానికి పోవలసిందే.

అందువల్ల కొడుకును ఏదో ఒక రకంగా సంపాదించుకోవడం అవసరం. దానికోసం లైంగిక నీతిని పక్కకుపెట్టి తన భార్యను వేరే వాడితో సంభోగించి కొడుకును కనమని కూడ పురమాయించవచ్చు.

ఈ విధంగా ఏదో ఒక రకంగా సంపాదించుకున్న కొడుకులకందరికీ ఆస్తి వారసులుగా హక్కు వుంటుంది కానీ తనకూ తన భార్యకూ పుట్టిన కూతురికి మాత్రం వుండదు. భార్యకు అసలే వుండదు.

ఇన్నిరకాల కొడుకులలో ఒక్కరూ లేకపోతే అప్పుడేం అవుతుంది? ఈ విషయంలో కాలక్రమంలో కొంచెం మార్పు వచ్చినట్టు కనిపిస్తుంది. అర్థశాస్త్రంలో కౌటిల్యుడు ఏమంటాడంటే కొడుకు లేనివాడి ఆస్తి అతని తమ్ముళ్లకూ ఇతర (మగ) సంబంధీకులకూ సంక్రమిస్తుందని. కూతుళ్లకూ భార్యకూ రాదు. కానీ యాజ్ఞవల్క్యుడి కాలం నాటికి కొడుకు లేనివాడి ఆస్తి (అంటే 12 రకాల కొడుకులలో ఎవ్వడూ లేనివాడి ఆస్తి) భార్యకు, కూతుళ్లకు సంక్రమిస్తుందనీ, వాళ్లు కూడ లేకపోతేనే తమ్ముళ్లకూ తమ్ముళ్ల కొడుకులకూ ఆస్తి దక్కుతుందనీ అంటాడు. దాదాపు 500 సంవత్సరాల కాలంలో ఈ మాత్రం ప్రగతి వచ్చి అక్కడే ఆగిపోయింది.

పరలోక ప్రాప్తికోసం, ఇహ లోకంలో ఆస్తిని వారసులుగా అందివ్వడం కోసం కొడుకులు ఎప్పుడయితే అత్యవసరం అయ్యారో వివాహేతర సంబంధాలలో పుట్టిన పిల్లలు ఎవరికి చెందుతారనే సమస్య వచ్చింది. తల్లి ఎవరో స్పష్టమే. కానీ వారసులు కావలసింది తల్లికి కాదు, తండ్రికి. ఒకడికి భార్య అయిన స్త్రీ మరొకడితో సంబంధం పెట్టుకొని కొడుకును కంటే ఆ కొడుకు ఆ యిద్దరు మగవాళ్లలో ఎవరికి చెందుతాడు? ఎవరి ఆస్తికి వారసుడవుతాడు? ఎవరికి శ్రాద్ధంపెట్టి పున్నామ నరకం నుండి కాపాడ గలుగుతాడు?

ఈ సమస్య కంటే దీనిని పరిష్కరించడానికి బ్రాహ్మణ శాస్త్రకారులు ఉపయోగించిన తర్కం ఆసక్తికరమైనది. వాళ్లు స్త్రీపురుష సంబంధాన్ని ఏ విధంగా అర్థం చేసుకున్నారో ఈ తర్కం చూపిస్తుంది. స్త్రీని పశువుతోనూ భూమితోనూ ఆమె భర్తను పశువుల మంద యజమానితోనూ భూమి యజమానితోనూ పోల్చడం ద్వారా వాళ్లు ఈ సమస్యను పరిష్కరించారు. ఒక మందకు చెందిన ఆడ పశువుతో మరొక మందకు చెందిన మగ పశువు సంభోగించడం వల్ల దూడ కలిగిందనుకోండి అప్పుడు ఆ దూడ ఎవరికి చెందుతుంది? దానిని కన్న ఆడ పశువు యజమానికే చెందుతుంది. ఆ మందకే చెందుతుంది. అదేవిధంగా ఒక స్త్రీ పరాయి పురుషుడి ద్వారా కొడుకును

కంటే ఆ కొడుకు ఆమె యజమాని అయిన భర్తకే చెందుతాడు కానీ అతనికి భౌతికంగా తండ్రి అయిన వాడికి కాదని మనువు, నారదుడు అంటారు. ఒకరి పొలంలో మరొకరు విత్తనాలు వేస్తే దాని ఫలం పొలం యజమానికి దక్కుతుంది గానీ విత్తనం వేసిన వాడికి కాదు కదా అని అడుగుతారు. దీనిని క్షేత్ర బీజ న్యాయం అంటారు. భర్తకు భార్యపైన వుండే హక్కు భూస్వామికి భూమిపైన వుండే యాజమాన్య హక్కు లాంటిదేననే భావన ఈ తర్కానికి మూలం. అంటే ఆస్తిహక్కు వంటిదని అర్థం.

అయితే ఇద్దరు మగవాళ్ల మధ్య ఒప్పందం ఫలితంగా ఒకరి భార్య ద్వారా మరొకరు కొడుకును కంటే ఆ కొడుకు ఇద్దరికీ దక్కుతాడనీ ఇద్దరి ఆస్తికీ వారసుడవుతాడనీ ఇద్దరికీ శ్రాద్ధం పెడతాడనీ బౌధాయనుడు అంటాడు. ఒకరు తన భూమిని మరొకరికి కౌలుకిచ్చి సాగు చేయించే ఒప్పందంతో దీనిని స్మృతికారులు పోలుస్తారు. అందువల్ల ఈ విధంగా పుట్టిన పిల్లలను క్షేత్రజులు అంటారు. భార్యపైన భర్తకు వుండే యాజమాన్యం ఆస్తిహక్కు వంటిది అనే భావన ఇక్కడ చాలా బలంగా కనిపిస్తుంది. కొడుకు కలగడం ముఖ్యం కాబట్టి ఇతర సందర్భాలలో తప్పనిసరి నియమాలుగా భావించే లైంగిక నీతి సూత్రాలను పక్కనపెట్టి వ్యవహరించడాన్ని ధర్మశాస్త్ర కారులే సమర్థిస్తారు. భర్తకోపం కొడుకును కనడానికి తనను మరొకడికి అప్పగిస్తే నోరు మూసుకొని పోవలసిన స్త్రీ తానే తన ఇష్టం కొద్దీ ఒకరితో సంబంధం పెట్టుకుంటే అది క్షమించరాని నేరం అవుతుంది. భర్తకు పిల్లలను కని ఇవ్వడం కోసమే భగవంతుడు స్త్రీని సృష్టించాడని నారదస్మృతి కర్త స్పష్టం చేస్తాడు. అందువల్ల, ఒక స్త్రీ గనక పిల్లలను కనడం ఇష్టంలేక తనను తాను గొడ్రాలిని చేసుకుంటే ఆమె 'భ్రూణ హంతకి' అని ఊరిలో చాటింపు వేయించి ఇంటినుండి వెళ్లగొట్టాలని బౌధాయనుడు అంటాడు. పిల్లలు పుట్టని భార్యను భర్త 10వ సంవత్సరం దాకా చూసి విడిచిపెట్ట వచ్చుననీ, కుమార్తెలు మాత్రం పుడితే 12 ఏళ్లు చూసి విడిచి పెట్టవచ్చుననీ, పుట్టిన పిల్లలందరూ చచ్చిపోతే భార్యను 15 ఏళ్లు చూసి విడిచి పెట్టవచ్చుననీ కూడ బౌధాయనుడు అంటాడు. (కానీ భార్య కొట్లాడే స్వభావం గలదయితే ఆలస్యం చేయకుండ విడిచిపెట్టమంటాడు). కొడుకు పుట్టకపోతే కొన్నాళ్లు చూసి రెండవ పెళ్లి చేసుకొమ్మని కౌటిల్యుడు మగవాళ్లకు అనుమతిస్తాడు. స్త్రీకి పాతివ్రత్యం తప్పనిసరి నియమం కాగా మగవాళ్లకు బహుభార్యత్వాన్ని ఆమోదించడానికి ఇదొక కారణంగా శాస్త్రకారులు చెప్తారు. 'తన విద్యుక్త ధర్మాలు చేయడానికి

భార్య సిద్ధంగా వుంటేనూ మగ సంతానాన్ని కంటేనూ రెండవ పెళ్ళి చేసుకోవద్దు. లేకపోతే చేసుకొమ్మ'ని ఆపస్తంబుడు అంటాడు.

ఆస్తిహక్కు స్త్రీకి లేకుండ చేసినా ఆమె నేర్పుగా ఏదయినా వ్యాపారం ఇంట్లో వుంటూనే చేసుకొని సంపాదించుకోవచ్చు. ఆ విధంగా ఆర్థిక స్వాతంత్రం సంపాదించుకోవచ్చు. కాని దీనికి కూడ బ్రాహ్మణ స్మృతికారులు అవకాశం లేకుండ చేసారు. భర్త లేక కొడుకు అనుమతి లేకుండ స్త్రీలు చేపట్టే అమ్మకము, కొనుగోలు, తనఖా, దానం మొదలయిన ఆస్తి సంబంధమైన లావాదేవీలేవీ చెల్లవని స్మృతికారులు అన్నారు. ఆమెకెవరయినా అప్పు ఇచ్చినా వారికి రాబట్టుకునే హక్కు వుండదని నారదుడూ కాత్యాయనుడూ అంటారు. ఆమె చెల్లించలేకపోతే భర్త దగ్గర వసూలు చేసుకోవచ్చుననే ధీమాతో ఎవడయినా స్త్రీకి అప్పు పెట్టగలడని గమనించిన నారదుడు, భార్య చేసిన అప్పులు తీర్చవలసిన బాధ్యత భర్తకు లేదన్నాడు. దీనికొక్కటే మినహాయింపు. భర్త కష్టాలలో వున్నప్పుడు అతని కోసం భార్య అప్పుచేస్తే ఆ అప్పుకు మాత్రమే భర్త పూచీ వుండవలసి వస్తుంది. కాబట్టి తనకోసం స్త్రీ అప్పు తెచ్చుకోలేదు. ద్రవ్య లావాదేవీలు పెట్టుకొని వ్యాపారం చేసి ఆస్తి సంపాదించుకోలేదు. స్త్రీకి అప్పు ఇయ్యకూడదన్న నియమం ధర్మశాస్త్రాలలో ఎక్కడా లేదు. కానీ ఇచ్చిన అప్పు వసూలు చేసుకునే హక్కు లేదనీ ఆమె భర్త ఆస్తిని పూచీగా భావించే అవకాశం లేదనీ అన్నాక ఇంక అప్పు ఎవరు ఇస్తారు? భర్త అవసరాల కోసం మాత్రమే ఆమె అప్పు పుట్టించగలదు. స్త్రీ పరాధీనతనూ అస్వతంత్రతనూ ధర్మశాస్త్రాలు ఈ విధంగా సంపూర్ణం చేసాయి.

గత అధ్యాయాలలో చెప్పినట్టు ఈ ధర్మశాస్త్రాల నియమాలన్నీ తుచ తప్పకుండ అమలయ్యాయని చెప్పలేము. రాజ్యాలు ఏలిన స్త్రీలూ వ్యాపారాలు చేసిన స్త్రీలూ పండితులయిన స్త్రీలూ వున్నారు, వుండే వుంటారు. కానీ వాస్తవంలో సంపూర్ణంగా అమలయినా కాకున్నా ఈ శాస్త్ర నియమాలు సమాజానికి స్త్రీపట్ల వుండే వైఖరిని నిర్ణయిస్తాయి. ఒక అధికారిక నీతిని నిర్ణయిస్తాయి. దాని ఫలితాన్ని స్త్రీలు ధర్మశాస్త్రాలు నిర్దిష్టంగా పేర్కొన్న విషయాలలోనే కాక ఇతర విషయాలలో కూడ అనుభవిస్తారు. ఈ నియమాన్ని అతిక్రమించినవారు ఆ సాంస్కృతిక వైఖరినీ అది కల్పించే వ్యక్తావ్యక్తమైన అవరోధాలనూ ఎదుర్కొని జీవించవలసి వుంటుంది. ఇది ధర్మశాస్త్రాలు సమాజాన్ని ఏలిన రోజులలోనే కాదు, వాటి స్థానంలో ఒక సెక్యులర్ రాజ్యాంగాన్ని రాసుకున్న ఈనాడు కూడ సత్యమే.

ఇప్పుడు మనకున్న రాజ్యాంగం మనుధర్మశాస్త్రం కాదు. ఇది హక్కులలోనూ అణచివేతలోనూ ఆధునిక స్వభావం ఉన్న రాజ్యాంగం... అయితే ఈ హక్కులనూ చట్టాలనూ మనం వ్యాఖ్యానించుకునేటప్పుడు, అమలు చేసుకునేటప్పుడు వివిధ ప్రజాసమూహాల అస్తిత్వం గురించి, వారి సామాజిక స్థానాన్ని గురించి మనకున్న అభిప్రాయాల ప్రభావం బలంగా పనిచేస్తుంది. సాధారణ పౌరులనే కాదు, చట్టాన్ని అమలు చేసే అధికారులను - న్యాయమూర్తులతో సహా - కూడ ఇది ప్రభావితం చేస్తుంది. ఈ నాటికీ ఈ అభిప్రాయాలను బ్రాహ్మణీయ 'ధర్మం' అనే భావనే ఎక్కువగా నిర్దేశిస్తుందనేది నిస్సందేహమైన విషయం. అంతేకాక, చట్టానికి వెలుపల జరిగే న్యాయాన్యాయాల నిర్ణయం (కుటుంబం నాలుగు గోడల మధ్య కావచ్చు, ఊరి రచ్చబండ దగ్గర కావచ్చు) సంప్రదాయక బ్రాహ్మణీయ భావజాలం చేతనే ఎక్కువగా ప్రభావితమవుతుందనేది కూడ నిస్సందేహమైన విషయమే. అందువల్ల బ్రాహ్మణీయ ధర్మంలో హక్కులు, ప్రజాస్వామ్యం మొదలయిన విషయాలకున్న స్థానం తెలుసుకోవడం కేవలం చారిత్రక కుతూహలానికి సంబంధించిన విషయం కాదు. అది ఈ నాటి సామాజిక అవసరం కూడ.